

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพ

2.1 ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพ

สิทธิมนุษยชน นับเป็นสิทธิอันสำคัญยิ่งในการเป็นมนุษย์ เนื่องจากสิทธิมนุษยชน คือ สิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและได้รับ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยในอดีตแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ไม่ปรากฏเด่นชัดนัก สังคมในอดีตทั้งในโลกตะวันตกและโลกตะวันออกล้วนแต่มีการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ โดยหยิบยกปัจจัยภายนอกต่างๆ เช่น ชาติกำเนิด สีผิว เพศ มาทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนแต่ละคนต่างกันไป ทั้งที่ทุกคนล้วนมีสถานะความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน และการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์นี้ ก่อให้เกิดความยึดมั่นเชื่อถือในจิตใจ จนทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แทบจะเป็นสิ่งที่คุ้นเคยกันดี แต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า นั้น มีผลทำให้เกิดความพยายามในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ จนกระทั่งสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน

สิทธิมนุษยชนได้ทวีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์กรสหประชาชาติได้พยายามเรียกร้องและดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้บรรดาประเทศสมาชิกส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงเกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้นในประชาคมโลก

2.1.1 ความหมายและสถานะของสิทธิมนุษยชน

นิยามของสิทธิมนุษยชน ไม่มีการเขียนไว้ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม หากได้ศึกษาแนวความคิด และหลักการของสิทธิมนุษยชนแล้วจะพบว่า สิทธิมนุษยชนก็คือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เป็นมนุษย์ โดยถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นเอง โดยธรรมชาติในตัวมนุษย์ มิได้เกิดขึ้นโดยการอนุญาตหรือการยินยอมโดยรัฐหรือผู้ปกครอง และไม่อาจสละ โอน หรือยอมให้พรากไปได้ หากฝ่าฝืนก็เท่ากับทำลายความเป็นมนุษย์ ทำลายธรรมชาติในตัวเอง หรือทำให้บุคคลนั้นถูกเปลี่ยนสภาพเป็น

สิ่งที่มีค่าน้อยกว่ามนุษย์ทั่วไป ดังนั้นมนุษย์จึงไม่อาจสูญเสียสิทธิมนุษยชนได้ เพราะมนุษย์ไม่อาจ ยุติหรือสละซึ่งความเป็นมนุษย์ได้

ทั้งนี้ หลังจากที่ยุทธศาสตร์สหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 พบว่าแม้แต่ในปฏิญญาซึ่งเป็นเอกสารแม่บทของสิทธิมนุษยชนเองก็ไม่ได้ให้คำนิยาม ที่ชัดเจนไว้ ซึ่งอาจเป็นเพราะต้องการละบทนิยามไว้ในฐานที่เข้าใจกัน โดยสามัญสำนึก เพื่อหลีกเลี่ยง ความขัดแย้งในการอธิบายความหมายหรือเพื่อเปิดกว้างความหมายไว้เพื่อความยืดหยุ่นหรือตอบรับ กับการพัฒนาความหมายของสิทธิมนุษยชนที่อาจมีการพัฒนาต่อไป แต่หากได้พิจารณาถึง บทบัญญัติในปฏิญญาดังกล่าวแล้ว อาจทำให้ทราบถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนในมุมมองที่เป็นสากลได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายความว่า การที่มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอย่างอิสระเสรีและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม ควรปฏิบัติต่อกัน อย่างฉันพี่น้อง และบุคคลชอบที่จะมีสิทธิเสรีภาพทุกประการ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างกัน ในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือ สังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่าง โดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศึกษา หรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราช หรืออยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใดก็ตาม

รากฐานและจุดกำเนิดทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

นับแต่อดีตเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมีการ ติดต่อกันแลกเปลี่ยนและมีการปกครองกันเองในสังคม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ปกครองมักจะเป็นผู้ที่ เข้มแข็งและแข็งแรงมากกว่า ส่วนผู้ที่อ่อนแอก็มักจะเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งตามสภาพ โดยทั่วไปในขณะนั้นมนุษย์ต้องการอยู่ร่วมกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นสำคัญ การมุ่งเน้นหรือตระหนักถึงคุณภาพชีวิตหรือสิทธิเสรีภาพจะเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นนัก ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นไปตามความต้องการและความเห็นชอบของผู้มีอำนาจทั้งสิ้น การกดขี่ข่มเหง การทารุณทรมาณ และการมีทาสเป็นเรื่องที่พบเห็นได้ทั่วไป และแม้การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ จะมีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดและควบคุมการเบียดเบียนหรือความรุนแรงระหว่าง มนุษย์ด้วยกัน แต่จากประวัติศาสตร์พบว่าบ่อยครั้งที่กฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นมานั้นกลับกลายเป็น ตัวสร้างความรุนแรงสนับสนุนการเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกันตามความต้องการของฝ่ายผู้ปกครอง ที่มุ่งจะปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง

¹ จรัญ โฆษณานันท์. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. หน้า 58.

และด้วยเหตุนี้เองการกดขี่ข่มเหง การเบียดเบียนระหว่างมนุษย์ในสังคมซึ่งมีอยู่ทั้งในอดีตกระทั่งปัจจุบัน

หากจะมีการศึกษาย้อนหลัง ไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมมนุษย์กับการพัฒนาการของมนุษยชนนับแต่การเริ่มต้นของอารยธรรมของมนุษย์ ล้วนแต่เต็มไปด้วยการกดขี่ข่มเหง การเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น² ทั้งนี้เมื่อสังคมมนุษย์กว้างขวางมากขึ้น ก็ย่อมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะสร้างเอกลักษณ์ต่างๆ ของกลุ่มตนขึ้นมา จนกลายเป็นการแบ่งแยกตามความแตกต่างต่างๆ เช่น ความเป็นชาติ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือชนชั้นต่างๆ และพัฒนาความยึดมั่นถือมั่นในเอกลักษณ์ของกลุ่มตน ซึ่งส่วนหนึ่งคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความคิดเช่นนี้ช่วยให้มนุษย์มีความรู้สึกมั่นคง มีพวกพ้องสังคมเกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่ม แต่ในขณะเดียวกันแนวความคิดนี้ก็ทำให้มนุษย์มองผู้อื่นอย่างไม่เท่าเทียมกัน ทั้งที่แนวคิดอุดมคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้นยืนยันชัดเจนว่า มนุษย์ทั้งหลายล้วนแต่เกิดมาอย่างอิสระเท่าเทียมและเสมอภาคกันในความเป็นมนุษย์ และด้วยความยึดมั่นในความแตกต่าง ภาพการปกครองที่เต็มไปด้วยการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้อื่นนี้เองที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง การดูหมิ่น และการเลือกปฏิบัติต่อกัน กลุ่มหนึ่ง และเมื่อความขัดแย้งและการกดขี่เพิ่มมากขึ้นก็มักจะลงเอยด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรงเพื่อยุติปัญหาต่างๆ เช่น กรณีสงครามระหว่างเชื้อชาติ สงครามศาสนา สงครามอันเกิดจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่าง เป็นต้น

จากภาพรวมทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นกับสังคมมนุษย์จะเห็นได้ชัดเจนว่าแม้ในปัจจุบันจะเป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่าสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน แต่สังคมในอดีตกลับเคยชินกับความโหดร้าย การเบียดเบียน การกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน การกล่าวอ้างถึงสิทธิมนุษยชนดูจะเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริง และแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยในยุคที่ผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุดเหนือกว่าทุกคนในสังคม การต่อสู้หรือความพยายามเพื่อเรียกร้องซึ่งสิทธิเสรีภาพที่ตนควรมีควรได้จึงไม่ปรากฏเด่นชัดนักในยุคก่อน แนวคิดเรื่องมนุษยชนยังคงไม่ได้รับการยอมรับ คงมีเพียงการรับรู้ถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ในการนึกคิดและการใช้เหตุผลเท่านั้น กรอบของการตระหนักถึงคุณค่าของสิทธิมนุษยชนของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับมโนธรรม ศีลธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์เป็นสำคัญ สามัญสำนึกตามธรรมชาติของมนุษย์ ความเชื่อศรัทธาในศาสนา ศีลธรรม ความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จึงเป็นรากฐานสำคัญในการผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นในสังคมก่อนที่จะมีการพัฒนาเรื่อยมาโดยอาศัยพัฒนาการทางอารยธรรม ความเชื่อ ทางศาสนา ตลอดจนแนวคิดของนักปรัชญาในสมัยต่อๆ มา ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ารากฐานและจุดกำเนิดทาง

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

ประวัติศาสตร์ในสังคมมนุษย์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนก่อนการปรุงแต่งใดๆ นั้น ล้วนแต่มีที่มาจากความรู้สัญชาตญาณ ความรู้สึกชอบชั่วดี และศีลธรรมประจำใจมนุษย์แต่ละคนนั่นเอง

2.1.2 ความหมายและสถานะของสิทธิ

สิทธิ ตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย

ศาสตราจารย์ ดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ มีความเห็นในเรื่องความหมายของคำว่า สิทธิ นี้ว่า หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย³

สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็น สิทธิตามกฎหมายมหาชน (Das Subjektive Öffentliche Recht) หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน และบางกรณีก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นหรือรัฐกระทำการหรือละเว้นการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง⁴ เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 43) สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข (มาตรา 52) เป็นต้น

ในปัจจุบันมีการใช้คำว่า สิทธิและเสรีภาพปนๆ กันไปและเรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนพึงมีว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) หรือในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” (Basic Rights) กระนั้นก็ตามสิ่งที่ต้องระลึกไว้เสมอ คือ ไม่ว่าจะเป็สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยส่วนใหญ่แล้วหาใช่สิทธิโดยแท้ซึ่งเป็นอำนาจของบุคคลที่จะเรียกร้องให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตนไม่ แต่จะเป็น “สิทธิในเสรีภาพ” (Rights Of Liberty) กล่าวคือ เป็นอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางของรัฐนั่นเอง แต่เดิมรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยต่างๆ มักจะบัญญัติรับรองเสรีภาพหรือ “สิทธิในเสรีภาพ” เสียเป็นส่วนใหญ่ สิทธิโดยแท้ที่พอจะรับรองอยู่บ้าง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและ

³ อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (ม.ป.ป.). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 31-32.

⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 47.

ร่างกาย กรรมสิทธิ์และสิทธิทางการเมืองบางประการ เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิสมัครเข้ารับราชการ เป็นต้น ต่อมารัฐเสรีประชาธิปไตยบางรัฐได้บัญญัติรับรอง “สิทธิ” ของราษฎรในอันที่จะเรียกร้องประโยชน์บางประการจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหมายเพื่อประกันมาตรฐานแห่งการดำรงชีวิตขั้นต่ำให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมอันจะทำให้บุคคลเหล่านี้อยู่ในวิสัยที่จะใช้เสรีภาพต่างๆ ได้เท่าเทียมกับคนที่มิฐานะดี สิทธิเหล่านี้รวม เรียกว่า “สิทธิทางสังคมเศรษฐกิจ”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้นำหลักการใหม่ๆ หลายหลักการ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยเฉพาะการบัญญัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานมีผลผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตย โดยตรง ซึ่งโดยแท้จริงแล้วสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมมีผลผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรงอยู่แล้ว แต่การบัญญัติดังกล่าวก็เพื่อต้องการเน้นย้ำเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญ การบัญญัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานมีผลผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจโดยตรง ถือว่าเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิอันมีสถานะผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง มาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ โดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้และการตีความกฎหมายทั้งปวง” การบัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรงก่อให้เกิดผล ดังนี้ คือ

1) สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มีสถานะเป็นสิทธิที่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อผู้ที่ผูกพันต่อสิทธิดังกล่าว หรือทำให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นสิทธิเรียกร้องหรือที่เรียกว่า Subjektive Rechte ซึ่งหมายความว่า ผู้ทรงสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอาจเรียกร้องให้รัฐดำเนินการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง ได้ตามสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือให้ความคุ้มครองได้ โดยผู้ทรงสิทธิตามรัฐธรรมนูญอาจใช้สิทธิทางศาล เพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิดังกล่าวได้

2) เมื่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่มีผลผูกพันโดยตรงต่อองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ดังนั้น ถึงแม้ว่ายังไม่มีการออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อรับรองการใช้สิทธิดังกล่าวก็ไม่อาจจะตีความไปในทิศทางที่ทำให้การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้นสิ้นผลไป

3) องค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งหมดเป็นองค์กรที่ผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

2.1.3 ความหมายและสถานะของ เสรีภาพ

เสรีภาพ หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพเป็นอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล เป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น “เสรีภาพ” ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามารบกวนขัดขวางการใช้อำนาจในการกระทำหรือไม่กระทำการของบุคคล

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพก็ก่อให้เกิดสิทธิเช่นกัน ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “สิทธิในเสรีภาพ” กล่าวคือ เสรีภาพนั้นก่อให้เกิดสิทธิที่จะ “เรียกร้อง” มิให้บุคคลอื่นหรือรัฐกระทำการอันเป็นการลิดรอนเสรีภาพได้ หากกล่าวว่าคุณคณมี “สิทธิในเสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญย่อมหมายความว่า บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง⁵

กล่าวโดยสรุป ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการรับรองเป็นนัยว่า รัฐมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกให้ไปตามสิทธิและเสรีภาพ ในแง่รัฐธรรมนูญหน้าที่ 2 ประการ คือ หน้าที่กระทำการและหน้าที่งดเว้นกระทำการ ในส่วนของ “หน้าที่กระทำการ” หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญประการใด รัฐมีหน้าที่จัดการให้ประชาชนได้รับสิทธินั้นสมดังที่กำหนดไว้ เช่น สิทธิของคนชราตามรัฐธรรมนูญทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการช่วยเหลือคนชราให้ยังชีพได้ หากรัฐไม่ทำหน้าที่ข้างต้นประชาชนสามารถบังคับให้รัฐกระทำการตามหน้าที่เพื่อให้สิทธิของตนสมประโยชน์ได้ “หน้าที่งดเว้นกระทำการ” หมายความว่า ในกรณีที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำใด บุคคลย่อมมีอิสระในการกระทำนั้นโดยรัฐมีหน้าที่ต้องงดเว้นกระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงเสรีภาพดังกล่าว เช่น เสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ รัฐจะต้องงดเว้นไม่กระทำการอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางการชุมนุม⁶

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ถือว่าสิทธิและเสรีภาพที่ได้บัญญัติรับรองและให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรเป็นคุณค่าสูงสุดซึ่งองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็องค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ องค์กรผู้ใช้อำนาจบริหารหรือองค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการก็ตามจะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง ดังจะเห็นได้จากความในมาตรา 26 ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้” และมาตรา 27 บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง

⁵ สมคิด เลิศไพฑูรย์ และกล้า สมุทรวานิช. (2546). รายงานการวิจัยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 9.

⁶ มานิตย์ จุมปา. (2541). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. หน้า 48.

โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง” ด้วยเหตุนี้บรรดาบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่รับรองสิทธิและเสรีภาพ จึงมิได้มีฐานะเป็นเพียง “คำประกาศอุดมการณ์” ของรัฐเท่านั้น หากแต่มี ฐานะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีผลบังคับโดยตรง (Self-executing) แก่องค์กรของรัฐเหล่านั้น เลยทีเดียว ในกรณีที่รัฐธรรมนูญรับรองและให้ความคุ้มครองเสรีภาพด้านใดด้านหนึ่งแก่ราษฎร ราษฎรก็ย่อมใช้เสรีภาพนั้นได้ทันที องค์กรต่างๆ ของรัฐจะห้ามมิให้ราษฎรใช้เสรีภาพนั้น โดยอ้างว่า ยังไม่มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการใช้เสรีภาพนั้นขึ้นมาใช้บังคับ ไม่ได้”

2.2 ที่มาของแนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพก่อนการบัญญัติรับรองโดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร

2.2.1 แนวคิดกฎหมายธรรมชาติของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดกฎหมายธรรมชาตินั้น มีกำเนิดมาจากนักปรัชญากรีกโบราณในสมัย ศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ต่อมาเมื่อถึงยุคกลางอันเป็นยุคที่คริสตจักร มีความเจริญสูงสุด แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาตก็ได้ถูกแสดงออกในรูปของความเชื่อทางศาสนาคริสต์ คือ กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากเจตจำนง (Will) ของพระเจ้าเป็นเจ้า กฎหมายที่ พระเจ้าเป็นเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมามีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น โดยในยุคนี้นักปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่ง คือ เซนต์โทมัส อไควนัส (Saint Thomas Aquinas) และในสมัยนี้เอง ยุโรปกำลังจะ เข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) โดยช่วงศตวรรษที่ 12-13 การค้าการพาณิชย์ค่อยๆ ขยายตัวขึ้นทางตอนเหนือของอิตาลี โดยมีการนำคำราของกรีกสมัยโบราณที่ชาวอาหรับแปลเป็น ภาษาอาหรับไว้มาแปลกลับเป็นภาษาละตินอีกครั้งหนึ่ง ก่อให้เกิดการฟื้นฟูการศึกษาประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะกรีกและโรมัน ฟื้นฟูการศึกษาภาษาละตินกันอย่างกว้างขวาง และทำให้ความคิด ทางปรัชญาของอริสโตเติล (Aristotle) กลับได้รับความนิยมและแพร่หลายในหมู่นักปราชญ์ยุโรป ในสมัยนั้นอีกครั้ง ซึ่งเซนต์โทมัสเองก็เป็นผู้หนึ่งที่รับเอาความคิดของอริสโตเติลเข้ามาใช้ในการ อธิบายความเชื่อทางศาสนาคริสต์ และสามารถ และสามารถประสานความคิดทางปรัชญาของ อริสโตเติลให้เข้ากับความเชื่อทางศาสนาได้อย่างแนบแน่นและทำให้ความเชื่อทางศาสนาคริสต์ได้ กลับมามีพลังด้วยแรงสนับสนุนของหลักเหตุผลทางปรัชญามากยิ่งขึ้น โดยคำสอนของเซนต์โทมัสนั้น

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและยกย่องหลักเหตุผลให้สูงขึ้นจากที่เคยเน้นแค่เจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น จากแนวความคิดนี้อาจกล่าวได้ว่าเซนต์โทมัสได้นำเอาแนวความคิดของเหตุผลมายกย่องให้มีสถานะที่สูงขึ้นอีกครั้ง และหลังจากโลกเข้าสู่ยุคกลางทุกอย่างต่างตกอยู่ภายใต้ความเชื่อทางศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความศรัทธามากกว่าเหตุผลของมนุษย์ ซึ่งเซนต์โทมัสได้เชื่อมโยงความคิดทางปรัชญาของอริสโตเติลให้เข้ามารวมด้วยกันกับความคิดความเชื่อทางศาสนาคริสต์โดยได้ยกย่องเหตุผลของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็ยอมรับข้อจำกัดของเหตุผลของมนุษย์และยังยอมรับนับถือเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้าอยู่

ระยะต่อมาเมื่อศาสนาจักรเสื่อมลงโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ความคิดกฎหมายธรรมชาติแบบสมัยกลางจึงเสื่อมลงด้วย โดยเมื่อสถานะของศาสนจักรและความเชื่อทางศาสนาตกต่ำลงในยุคสมัยใหม่ มนุษย์ก็หันมาใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานสำหรับอธิบายโลกและจักรวาล โดยไม่ได้อาศัยการอ้างพระผู้เป็นเจ้าอีกต่อไป แนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอ้างอิงพระผู้เป็นเจ้าก็เสื่อมไป แต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติหาได้สูญสิ้นไปในทันทีไม่ โดยในที่สุดความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาตีก็กลับมาเฟื่องฟูขึ้นใหม่อีกครั้งในศตวรรษที่ 17-18 โดย ฮิวโก โกรติอุส (Hugo Grotius) ซึ่งเป็นชาวฮอลันดา ได้วางรากฐานคำอธิบายทางกฎหมาย โดยอ้างเหตุผลความรู้สึกลึกซึ้งของมนุษย์ ไม่อ้างอิงถึงความเชื่อทางศาสนาเช่นในสมัยกลางอีกต่อไป แต่ได้รื้อฟื้นเอาแนวความคิดที่เชื่อในธรรมชาติของมนุษย์ คือความรู้สึกลึกซึ้งของชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดปรัชญาในสมัยกรีกกลับมาใช้อธิบายรากฐานของกฎหมายสมัยใหม่อีกครั้ง โดยโกรติอุสได้แยกกฎหมายธรรมชาติออกจากศีลธรรมและศาสนา โดยถือว่ากฎหมายธรรมชาติไม่ใช่เจตจำนงที่มาจากพระผู้เป็นเจ้า และมองว่ากฎหมายธรรมชาตีมามีที่มาจากธรรมชาติของมนุษย์ และแม้มนุษย์จะถูกสร้างโดยพระผู้เป็นเจ้า แต่พระผู้เป็นเจ้าก็ไม่สามารถเปลี่ยนกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ และเมื่อกฎหมายธรรมชาตีมามีที่มาจากมนุษย์กฎหมายธรรมชาติจึงไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เป็นสากลและใช้ได้กับทุกคน

ดังนั้น โดยสรุปกฎหมายธรรมชาติ หมายถึงกฎหมายที่บุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือ เกิดขึ้นเองโดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ ดังนั้น กฎหมายธรรมชาติจึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ⁸

- 1) ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา คือ ย่อมใช้เสมอไปไม่มีเวลาล่วงพ้นสมัย จึงไม่มีเวลาถูกยกเลิก
- 2) ใช้ได้โดยไม่จำกัดสถานที่ คือ ย่อมใช้ได้ทุกแห่งเพราะเหมาะสมแก่การนำมาใช้ทุกสถานที่ไม่จำกัดว่าจะต้องใช้ในรัฐใดหรือท้องที่ใดและ

⁸ หุค แสงอุทัย. (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก. หน้า 127.

3) เหนือกฎหมายของรัฐ คือรัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ ถ้ารัฐออกกฎหมายขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติแล้ว กำหนดนั้นก็ใช้บังคับไม่ได้

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายธรรมชาติย่อมมีข้อโต้แย้งมากมาย เนื่องจากโดยภาพรวม กฎหมายธรรมชาติดูเหมือนจะมีความเป็นอุดมคติไม่อาจพิสูจน์ได้แน่นอน ทั้งแนวความคิดที่ว่า กฎหมายธรรมชาติเกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เองนั้น ก็อาจยอมรับได้เพียงว่าความรู้สึกนั้น ทำให้มนุษย์รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด แต่ลำพังความรู้สึกผิดชอบไม่อาจทำให้เกิดกฎหมายธรรมชาติได้

2.2.2 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติว่าด้วย “สิทธิตามธรรมชาติ”

หากพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์การก่อสร้างตัวของแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยทั่วไปคงไม่อาจปฏิเสธได้พื้นฐานของมนุษยชนนั้นมาจาก “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Law) โดยกล่าวได้ว่าปรัชญากฎหมายธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นเพื่อเป็นรากฐานของสิทธิตามธรรมชาติ โดยสามารถอธิบายสิทธิตามธรรมชาติในฐานะรากฐานของมนุษยชนได้ว่า สิทธิตามธรรมชาติเป็นสิทธิ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมนุษย์นั้นเกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์มา และให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ มนุษย์จึงเป็นเจ้าของสิทธิโดยชอบธรรม สิทธิเหล่านี้จึงไม่อาจโอน แก่กันได้ และไม่มีใครล่วงละเมิดแก่กันได้ ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิต เนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพในอันที่จะหาความสุข รัฐต้องกระจายอำนาจเพื่อให้มนุษย์ได้มีสิทธิเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงถือได้ว่า ปรัชญากฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ นั้น มุ่งรับรองสิทธิที่มีอยู่ติดตัวมนุษย์และไม่อาจโอน แก่กันได้ดังเช่นสิทธิตามกฎหมายทั่วไป และรัฐจะตรากฎหมายในทางจำกัดหรือยับยั้งสิทธิดังกล่าวนี้ ไม่ได้ นอกจากนี้ ยังถือว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่จำกัดเขตดินแดน และอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ หากรัฐตรากฎหมายใดที่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายที่รัฐ บัญญัติขึ้นย่อมไม่มีผลบังคับใช้ ตามแนวความคิดนี้ได้ให้ความสำคัญแก่ “ความเป็นธรรมตามความเป็นจริง” ยิ่งกว่า “ความเป็นธรรมตามกฎหมายของรัฐ”⁹

ทั้งนี้ ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีการพัฒนาแนวคิดกฎหมายธรรมชาติมาโดยตลอด และในที่สุดได้นำไปสู่การเปลี่ยนรูปเป็นทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติอย่างชัดเจนโดย จอห์น ล็อก (John Lock) เป็นผู้มึบทบาทอย่างสูงในการพัฒนาแนวคิดนี้ โดยล็อกได้พัฒนาทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติขึ้นมา เพื่อใช้เป็นอาวุธทางความคิดในการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อล้มล้างอำนาจของกษัตริย์อังกฤษภายหลัง การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) ในปี ค.ศ. 1688¹⁰ โดยงานเขียนของท่านเรื่อง “หนังสือเล่มที่ 2 ว่าด้วยรัฐบาลพลเรือน” (Second Treatise of Civil Government) โดยล็อกพัฒนา

⁹ กุลพล พลวัน. (ม.ป.ป.). *สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย* พิมพ์ครั้งที่ 1. ม.ป.ท.. หน้า 18.

¹⁰ เอ็มเจ.ฮาร์มอน (เขียน) ,สเน่ห์ จามริก(แปล). (2519). *ความคิดทางการเมืองจากปรโตถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 269-301.

แนวคิด “สิทธิตามธรรมชาติ” ของมนุษย์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งกฎหมายธรรมชาติโดยหลักของล๊อคคือ การยื่นหยัดบนความคิดที่ว่าปัจเจกชนทุกคนล้วนมีสิทธิมีอำนาจที่มีมาเองโดยธรรมชาติ อันหมายถึงสิทธิตามธรรมชาติซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกยกเลิกหรือขัดขวางได้จากรัฐ สิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวมีที่มาจากกฎหมายธรรมชาติ และด้วยเหตุที่สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิของมนุษย์เท่านั้น สิทธิตามธรรมชาติจึงมีความหมายตรงกับสิทธิมนุษยชนด้วยในตัว แม้ขณะนั้นจะมีได้ใช้คำว่าสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่แนวความคิดตามกฎหมายธรรมชาติก็เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนจนถึงในปัจจุบัน และต้องยอมรับไปพร้อมกันว่าแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติตามปรัชญากฎหมายธรรมชาตินั้นจะเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม และอุดมคติเกินไป จึงทำให้มีนักปรัชญาบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้ โดยเฉพาะนักปรัชญาในสำนักกฎหมายฝ่ายปฏิฐานนิยม (Positivism) เช่น จอห์น ออสติน (John Austin) ซึ่งเห็นว่า กฎหมายคือ คำบัญชาของรัฐบาลป้ตย์ กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่รัฐบัญญัติขึ้นมาเท่านั้นที่ถือเป็นหลักทั่วไปของความประพฤติ ซึ่งกำหนดขึ้นโดยผู้ปกครองแก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามย่อมได้รับโทษ โดยออสตินไม่ยอมรับแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ

2.2.3 ลักษณะและรูปแบบของสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ เห็นได้ว่าแนวความคิดการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น ได้มีมาช้านานแล้ว บรรดานักปรัชญาในยุคก่อนๆ ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ต่อเนื่องเรื่อยมา รวมทั้งยังมีแนวคิดในทางจำกัดอำนาจของกษัตริย์หรือผู้ใช้อำนาจปกครอง และแนวความคิดเรื่องเสรีภาพก็เป็นสิ่งกระตุ้นให้มีการต่อสู้กับความ อุดีธรรมจากกษัตริย์หรือผู้ใช้อำนาจปกครอง จนเกิดความพยายามที่จะกำหนดและสร้างสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ ที่มนุษย์ต้องการ ได้รับจากรัฐ ในฐานะที่เป็นมนุษย์อย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อจะแสดงถึงพื้นฐานแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ บรรดานักปรัชญาจึงอ้างเสมอว่าสิทธิเหล่านี้เป็น “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Rights) ซึ่งสืบเนื่องจากแนวคิด “กฎหมายธรรมชาติ” ได้รับการพัฒนาและยอมรับในฐานะสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน ทั้งนี้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” นั้นเพิ่งเริ่มใช้กันเมื่อศตวรรษที่ 20 นี้เอง¹¹

ทั้งนี้แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งมีแนวความคิดว่ามนุษย์เกิดมาอย่างเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้มอบสิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ โดยสิทธิเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ อันได้แก่

¹¹ กุลพล พลวัน. (2538). *พัฒนาการสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 25. อ้างถึงใน สุคปรารถนา นิละไพจิตร. (2550). *สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 17.

สิทธิในชีวิต เนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพ หรือสิทธิที่จะหาความสุขโดยรัฐหรือผู้ปกครองทั้งหลายจำเป็นต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่เพื่อที่จะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างสันติและมีความสุข นักปรัชญาในยุคก่อนจึงให้ความสำคัญแก่สิทธิตามธรรมชาติเป็นอย่างมาก ในฐานะที่เป็นสิ่งที่คู่กับกฎหมายธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อสิทธิตามธรรมชาติเป็นผลสืบเนื่องจากแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ แม้จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นสิทธิเด็ดขาดเป็นสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่นั่นก็เป็นเพียงแนวคิดในทางวิชาการเท่านั้น ในทางปฏิบัติกลับมิได้เป็นเช่นนั้น แนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติจะไม่มีผลอย่างไรเลยในความเป็นจริง เนื่องจากมีลักษณะเป็นเพียงความคิดที่เป็นนามธรรม และเป็นเรื่องอุดมคติอย่างมาก ไม่มีการรับรองคุ้มครองอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม จึงมีนักปรัชญาบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้ โดยเฉพาะนักปรัชญาในสำนักกฎหมายฝ่ายปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เน้นความเป็นรูปธรรมและสภาพบังคับได้จริงของกฎหมาย โดยมีรูปแบบการรับประกันในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้น ในอดีตบทบาทและความสำคัญของสิทธิตามธรรมชาติในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์จึงไม่มีความชัดเจนมากนัก แต่ด้วยข้อด้อยของสิทธิตามธรรมชาติที่เป็นนามธรรม และเกิดปัญหาในทางนำมาใช้ในสังคมจริง จึงทำให้แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพต่างๆ เรื่อยมา แม้จะไม่เกิดผลนัก แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี และทำให้สิทธิตามธรรมชาตินี้ได้รับการปรุงแต่งให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อให้ใช้ได้จริงในทางปฏิบัติมากขึ้น

2.3 ที่มาของแนวคิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร

ที่มาแนวคิดพื้นฐานในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปรัชญากรีก ศาสนาคริสต์ และพัฒนาเรื่อยมาโดยผ่านการถกเถียงแนวความคิดจากนักปราชญ์ผู้มีชื่อหลายท่าน ทำให้สังคมโลกมีการรับรู้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนได้อย่างเป็นอย่างดี ประชาชนทุกคนในสังคมมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น เริ่มมีการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพคนในสังคมโดยการจำกัดการใช้อำนาจรัฐ และป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมโลกมีการพัฒนามากขึ้นความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ มากขึ้น ก็ย่อมส่งผลให้มีการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การแก่งแย่งทรัพยากรมีมากขึ้น การละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงเกิดขึ้นมาก โดยมีอาชญากรรมร้ายแรง โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีการรับรองหรือมีหลักประกันใดๆ อย่างจริงจังในการปฏิบัติ มีเพียงแต่แนวความคิดที่ยอมรับกันทั่วไปเท่านั้น ปราศจากความชัดเจนแน่นอนและสภาพบังคับ หากมีการฝ่าฝืน แนวความคิดที่จะรับรองสิทธิมนุษยชน ในลักษณะลายลักษณ์อักษรจึงเกิดขึ้น

เพื่อให้เกิดความชัดเจนแน่นอนเป็นหลักประกันให้แก่มนุษย์ในสังคมที่จะได้รับการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนโดยสามารถใช้แก่คนทั่วไปตลอดจนผู้มีอำนาจรัฐได้ และสังคมจึงให้ความสำคัญกับการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในลักษณะลายลักษณ์อักษรมากขึ้น

2.3.1 ข้อความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

การรับรองสิทธิเสรีภาพในปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่า มักจะได้รับการยอมรับในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมาจากการอ้อมชอบทางความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติโดยเป็นการแปรสภาพของสิทธิตามธรรมชาติของบุคคลมาเป็นสิทธิของบุคคลที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย¹² ภายใต้มุมมองของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติเห็นว่าสิทธิของบุคคลเป็นสิทธิติดตัวกับความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติและสังคมต้องให้การยอมรับสิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิที่ใช้อ้างต่อการการใช้อำนาจของรัฐในทุกรูปแบบ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเชื่อว่าสิทธิเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายโอนกันได้

การที่มีแต่เพียงการยอมรับสิทธิเสรีภาพนั้นหาเพียงพอไม่ เพราะการที่จะให้สิทธิมีผลจริงจังต้องทำให้ปรากฏออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการให้หลักประกันแก่สิทธิดังกล่าวที่จะเกิดผลในทางปฏิบัติมากที่สุดก็คือการให้หลักประกันโดยรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นตัวกำหนดกรอบของการใช้อำนาจรัฐนั่นเอง

2.3.2 ความหมายและการรับรองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

แนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองนั้นให้ความสำคัญกับผู้ใช้อำนาจรัฐหรือองค์อธิปัตย์ในการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน และเน้นความสำคัญของการบัญญัติกฎหมายในรูปแบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งมีความชัดเจนแน่นอนใช้บังคับกับทุกคนเป็นการทั่วไป ซึ่งเป็นการสร้างกรอบการใช้อำนาจรัฐมิให้ใช้อำนาจล่วงล้ำกรอบแห่งกฎหมาย ทำให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพตามแนวความคิดสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้น จึงแสดงออกในรูปของสิทธิเสรีภาพที่รัฐรับรองให้แก่ประชาชนโดยตรงเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพื่อสร้างหลักประกันการมีอยู่และการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้หนักแน่นมั่นคงกว่าการรับรองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติเช่นในอดีต ทั้งนี้ สิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นมิได้มีเพียงแต่สิทธิเสรีภาพที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับความก้าวหน้าของสังคม เช่น สิทธิพลเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิเสรีภาพ

¹² เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2547). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 107.

ตามธรรมชาติหรือสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติหรือสิทธิตามธรรมชาติในลักษณะของสิทธิมนุษยชนด้วย

ทั้งนี้ หากกล่าวถึงสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไปตามแนวคิดกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและสิทธิมนุษยชน ศาสตราจารย์ ซอง ริเวโร (Jean Rivero) ได้เสนอความแตกต่างระหว่างสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและมนุษยชนไว้ 2 ประการ คือ¹³

ประการแรก สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและสิทธิมนุษยชนไม่อยู่ในแบบแผนเดียวกัน คือ แนวความคิดของสิทธิมนุษยชนที่แท้จริงนั้นมาจากกฎหมายธรรมชาติ แนวความคิดนี้กล่าวว่า มนุษย์นั้นเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติทั้งหมดและทุกๆ คนจะต้องเคารพสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติดังกล่าว ในทางตรงกันข้ามฝ่ายกฎหมายบ้านเมืองนั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าใดนัก ถึงแม้จะมีการยอมรับในเรื่องดังกล่าวอยู่บ้างก็เป็นเพียงการยอมรับในหลักการสำคัญๆ เท่านั้นดังได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

ประการที่สอง สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและสิทธิมนุษยชนไม่ได้มีเนื้อหาอย่างเดียวกันทั้งหมด แนวความคิดของทั้งสองฝ่ายนั้นไม่ได้มีเนื้อหาอย่างเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือ สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นเป็นสิทธิมนุษยชนโดยสภาพ โดยนัย คือ มีอำนาจที่จะเลือกใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม มีสิทธิมนุษยชนบางประเภทที่ผู้ทรงสิทธิดังกล่าวไม่สามารถมีโอกาเลือกได้มากนัก แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างและกำหนดให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าวให้แก่ประชาชนผู้ทรงสิทธินั้น เช่น มาตรการความปลอดภัยและความมั่นคงโดยเฉพาะเรื่องสุขภาพ เรื่องการหางานทำเป็นต้น หากพิจารณาในรูปแบบดังกล่าวจะพบว่าสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองนั้นเป็นสิทธิมนุษยชนแต่ไม่ใช่สิทธิมนุษยชนทุกชนิดจะต้องเป็นสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม คงต้องยอมรับว่าการที่สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนในรูปแบบของกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น ทำให้การรับรองสิทธิมนุษยชนมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ปัจจุบันจึงมีการเรียกร้องให้มีการยอมรับการมีสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน รวมทั้งมีการเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นตามการพัฒนาของสังคม โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร จึงมีการพัฒนาแนวคิดนี้ให้กว้างขวางและเกิดผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้นในสมัยต่อๆ มา

2.3.3 ความแตกต่างระหว่างสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ

การรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์นั้น มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องแบบค่อยเป็นค่อยไปเริ่มจากแนวความคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของ

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110-111.

สำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติจึงได้รับการปรับปรุงเรื่อยมาทั้งจากแนวความคิดของนักปรัชญาหรืออิทธิพลของศาสนา จากนั้นก็ได้รับการพัฒนาอีกขั้นโดยอาศัยแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองซึ่งแสดงออกถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพในรูปแบบของคำหมายลายลักษณ์อักษรแต่อย่างไรก็ตาม แนวความคิดในการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติด้วยอิทธิพลของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ และแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองก็มีเพียงความเหมือนกันเท่านั้น ซึ่งแฝงไปด้วยความแตกต่างในด้านรูปแบบความหมายอีกด้วย

สิทธิตามธรรมชาติ ถือเป็นผลสืบเนื่องจากกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของอุดมคติ โดยถือสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด มนุษย์จึงเป็นเจ้าของสิทธินั้นโดยชอบธรรม สิทธิเหล่านี้มนุษย์นี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ ไม่มีใครล่วงละเมิดได้จึงเป็นสิทธิเด็ดขาด หรือถูกเรียกในปัจจุบันว่า “สิทธิมนุษยชน”¹⁴ รัฐจึงไม่อาจตรากฎหมายในทางจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ หากรัฐบัญญัติกฎหมายจำกัดหรือตัดทอนสิทธิตามธรรมชาติย่อมไม่อาจนำมาบังคับได้ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดในเรื่องอุดมคติ และนามธรรมของสิทธิธรรมชาตินี้เองทำให้ไม่มีสภาพบังคับในทางปฏิบัติและถูกล่วงละเมิดได้โดยง่าย จากแนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองซึ่งให้ความสำคัญกับกฎหมายลายลักษณ์อักษร จึงทำให้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิมนุษยชนนี้โดยรัฐซึ่งแสดงออกในรูปกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ทุกคนในสังคม เพื่อเกิดความเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิมนุษยชนกับสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้น หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่มีความคลุมเครือ เนื่องจากเป็นการประสานประโยชน์กันระหว่างอำนาจรัฐซึ่งยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญกับการสร้างความสงบสุขของสังคม

ทั้งนี้ในศตวรรษที่ 18 มีความคิดกันว่ารัฐจำกัดตนเองในฐานะที่เป็นผู้สร้างองค์กรของรัฐและคุ้มครองปัจเจกชนทั้งหลายด้วยกันตราบท่าที่ระเบียบทางการเมืองและทางสังคมนั้นไม่ได้กระทบกระเทือน การใช้อำนาจรัฐดังกล่าวจึงไม่อยู่ในฐานะผู้รับใช้สังคมแต่อยู่ในฐานะที่ควบคุมความสัมพันธ์ในสังคมนั้นๆ เพื่อต้องการสร้างความเป็นเอกภาพของรัฐ ทำให้รัฐเป็นเพียงผู้เดียวที่รับประกันความเป็นเอกภาพของรัฐทำให้รัฐต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ดังนั้นจึงทำให้รัฐไม่สามารถผูกติดกับหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นหลักที่คุ้มครองปัจเจกชนโดยไม่มีข้อสงวนไม่ได้ กล่าวคือ รัฐยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนได้โดยมีข้อสงวนไว้¹⁵ ดังนั้น การบัญญัติหลักสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิตามธรรมชาติหรือบัญญัติสิทธิเสรีภาพดังกล่าวไว้ในกฎหมายบ้านเมืองนั้นจึงมีทั้งข้อจำกัดในทางกฎหมายและทางปฏิบัติที่ฝ่ายบ้านเมืองได้สร้างขึ้นแต่ในขณะเดียวกัน

¹⁴ กุลพล พลวัน. (2538). อ่างแล้ว. หน้า 107.

¹⁵ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. อ่างแล้ว. หน้า 114-115.

ฝ่ายบ้านเมืองก็พยายามแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ละเลยสิทธิมนุษยชน จึงเห็นได้ว่าการยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาตินั้นจะต้องมีการแปรสภาพมาเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยฝ่ายบ้านเมืองเสียก่อน ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าการยอมรับสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาตินั้นยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชน ไม่อาจเปลี่ยนแปลง ในขณะที่สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมีแนวคิดว่าจะสิ่งที่จะเป็นกฎหมายนั้นต้องปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเพราะมีความแน่นอน เด่นชัดในการบังคับใช้โดยให้เหตุผลว่าเพื่อประโยชน์ของรัฐและเพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐอันเป็นประโยชน์มหาชนเพื่อต้องการให้รัฐมีเอกภาพ ดังนั้นจึงทำให้เราทราบถึงความแตกต่างระหว่างแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติที่ต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน กับแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองที่ต้องการตอบสนองต่อความต้องการของประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งแต่ละแนวคิดก็มีข้อดีข้อเสีย จึงจำเป็นต้องมีการประสานของทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกัน

2.4 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการคุมประพฤติ

กฎหมายเป็นมาตรการที่มีไว้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ซึ่งวิธีการควบคุมที่ได้รับความนิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ก็คือ การลงโทษ ซึ่งการลงโทษนั้นมีความมุ่งหมายที่ตัวของผู้กระทำความผิดมากกว่าผลของการกระทำความผิด เมื่อมีการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายเกิดขึ้นก็ย่อมมีการลงโทษ อันเป็นวิธีการตอบโต้ของชุมชนต่อผู้ละเมิดกฎระเบียบของสังคมนั้นๆ กล่าวคือ เมื่อมีมาตรการบังคับก็จะมีโทษกำกับไว้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการของกฎระเบียบนั้นๆ นั่นเอง การลงโทษเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม หลังจากที่ผ่านขั้นตอนตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวนขึ้นมา แต่การลงโทษบางอย่าง เช่น โทษจำคุก อาจถูกทดแทนด้วยกระบวนการทางเลือกอื่นๆ ได้ เช่น การคุมประพฤติ ซึ่งการคุมประพฤตินี้ถือเป็นทางเลือกที่กำลังได้รับการนำมาใช้อย่างแพร่หลายและเป็นทางเลือกที่ชอบด้วยกฎหมายแทนการลงโทษจำคุก ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงเรื่องของการลงโทษในเบื้องต้นก่อน จากนั้นจะสามารถที่จะเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่แนวคิดและทฤษฎีของการคุมประพฤติ

2.4.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

อาชญากรรมหรือการกระทำความผิดมีมาตั้งแต่ยุคก่อนคริสตกาล แต่จัดว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลซึ่งรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซง ผู้เสียหายจึงสามารถเรียกคืนค่าเสียหายหรือเรียกชำระหนี้ความแค้นได้จากผู้กระทำความผิด หรือแม้แต่จากสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวของผู้กระทำ

ความคิดได้โดยตรง ซึ่งปรากฏชัดในประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) ซึ่งได้บัญญัติไว้ในราว 1900 ปีก่อนคริสตกาล ต่อมารัฐบาลเกรงว่าถ้าขึ้นปล่อยไว้จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือเกิดความยุ่งเหยิงมากขึ้น จึงเข้ามาแทรกแซงโดยวิธีการพิพากษาคดีและกำหนดโทษที่จะลงโทษกับผู้ที่กระทำความผิดเพื่อรักษาความสงบสุขของประชาชนและสังคม¹⁶

1) ความหมายของการลงโทษ¹⁷

คำว่า โทษ (Blame) หมายถึง ทัณฑ์กรรม หรือผลแห่งความผิดที่ต้องรับที่รัฐลงแก่ผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาล ส่วนคำว่า การลงโทษ (Punishment) ซัทเธอร์แลนด์และเครสเซย์ (Sutherland and Cressey) ได้ให้คำจำกัดความเอาไว้ว่า จะต้องเป็นการกระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่ในสังคมโดยมีผู้มีอำนาจในสังคมนั้น และการลงโทษจะต้องก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานแก่ผู้ถูกลงโทษตามรูปแบบและวิธีการลงโทษที่กำหนดไว้ และนักทฤษฎีทางกฎหมายให้คำจำกัดความการลงโทษไว้ว่า ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- (1) การก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือผลประการอื่นซึ่งไม่น่าพึงพอใจ
- (2) กระทำต่อบุคคลที่ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา
- (3) จงใจลงโทษโดยรัฐตามระบบกฎหมายที่ฝ่าฝืนโดยผู้กระทำความผิด
- (4) เป็นการลงโทษโดยรัฐตามระบบกฎหมายที่ฝ่าฝืนโดยผู้กระทำความผิด

โดยสรุปการลงโทษต้องเป็นการก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่บุคคลผู้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและการกระทำดังกล่าวนั้นกระทำโดยรัฐ

2) ทฤษฎีการลงโทษ มี 4 แบบ ได้แก่

- (1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

เมื่อเริ่มมีมนุษย์เกิดขึ้นในโลกและอยู่รวมกันเป็นสังคมตั้งแต่ขนาดเล็ก คือครอบครัว จนเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และเป็นประเทศ หรือจากครอบครัวเป็นกลุ่มเป็นเผ่าพันธุ์ มนุษย์ย่อมจะมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ค่อยๆ พัฒนามาโดยลำดับ จากวิถีประชา (Folkways) มาเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี (Customs and traditions) มาเป็นกฎศีลธรรม (Mores) และมาเป็นกฎหมายในที่สุดเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ การฝ่าฝืนวิถีประชาหรือขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกฎศีลธรรมหรือกฎหมาย ย่อมจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากสมาชิกในสังคมหรือจากสังคมต่อพฤติกรรมอันนั้น อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการติฉินนินทาหรือวิพากษ์วิจารณ์

¹⁶ สาวิตรี ไพฑูรย์. (2533). *ปัจจัยที่นำมาสู่การกระทำผิดซ้ำของสตรี*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 5.

¹⁷ วรรณิการ์ แสงทอง. (2543). *บทบาทของพนักงานคุมประพฤติในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมความประพฤติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 20.

อย่างหนักที่สุดก็เป็นการกำจัดออกไปจากหมู่คณะ แกรเมนิวแมน (Graeme Newman) เห็นว่า ปรากฏิยาของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมายในลักษณะแก้แค้นทดแทนเกิดขึ้นในสภาวะ ธรรมชาติของคน ในความสัมพันธ์กับโลกภายนอกและมีมาตั้งแต่โบราณกาล ปรากฏิยาของสังคมต่อ อาชญากรรมที่เป็นการแก้แค้นทดแทนที่เป็นการกระทำต่อผู้ประทุษร้าย โดยสมาชิกหรือโดย กลุ่มหรือ โดยรัฐ อาจพิจารณาแยกออกได้เป็น 2 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีการลงโทษโดยสัญชาตญาณ และทฤษฎีการลงโทษเพราะผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษ

(1.1) ทฤษฎีการลงโทษโดยสัญชาตญาณ (Instinct Theory)

เวสมาร์ค (Wesmark) และ โฮเบล (Hobel) ได้กล่าวไว้ว่า การลงโทษเป็นการ แสดงออกของสัญชาตญาณเพื่อการแก้แค้นอันประกอบด้วยสัญชาตญาณหรือกระบวนการที่ ซับซ้อน ตามทฤษฎีนี้ผู้กระทำ ความผิดที่ร้ายแรง เช่น ฆ่าคนตาย หรือทำร้ายร่างกาย เป็นต้น จะถูกลงโทษโดยบุคคลผู้ใกล้ชิดหรือ เป็นญาติกับผู้เสียหายในลักษณะของการแก้แค้น การแก้แค้นนี้ โดยมากมักจะไม่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะผู้ประทุษร้ายเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงครอบครัวและญาติของผู้ประทุษร้ายด้วย โดยจะถูกแก้แค้นจนกระทั่งตายหรือบาดเจ็บไปตามกัน การลงโทษตามกฎหมายนี้ เป็นลักษณะการกระทำต่อผู้กระทำความผิดในระบบตาต่อตาฟันต่อฟัน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึง การลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน การลงโทษ โดยการแก้แค้นทดแทนนี้ก็ยังมิใช่อยู่ในปัจจุบัน และ ในปี ค.ศ. 1976 ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ยอมรับการลงโทษเพื่อแก้แค้นเป็นเหตุผลที่เหมาะสม ในการประหารชีวิตจำเลยและระบุด้วยว่า ถึงแม้การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจะไม่ใช่เป็น วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด แต่ก็ไม่ใช่เป็นวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามและไม่ขัดต่อการส่งเสริมความ เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นคน อีกประการหนึ่งคือการลงโทษประหารชีวิตเป็นการแสดงออกซึ่ง ความโกรธแค้นของสังคมต่อพฤติกรรมที่ผิด โทษที่จำเลยได้กระทำลงไป

อย่างไรก็ดี ทฤษฎีสัญชาตญาณในการลงโทษนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของนัก อาชญวิทยา เช่น ชัทเธอร์แลนด์ ซึ่งเห็นว่าการแก้แค้นเป็นเรื่องของวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มชนมากกว่า

(1.2) ทฤษฎีการลงโทษเพราะผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษ

การลงโทษตามทฤษฎีนี้ไม่ใช่เป็นการแก้ไขปรับปรุงหรือแก้แค้นผู้กระทำ ความผิด อิมมานูเอลคานท์ (Immanuel Kant) (ค.ศ. 1724-1824) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมนีเคยกล่าวไว้ว่า “การลงโทษไม่ใช่เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมความดี ไม่ว่าจะนำไปเพื่อผู้กระทำความผิด หรือเพื่อสังคม แต่จะต้องลงโทษเพียงเพราะว่าบุคคลนั้นได้ประกอบอาชญากรรม...” การลงโทษตามทฤษฎีนี้จึง หมายความว่า ผู้กระทำความผิดสมควรถูกลงโทษเพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

(1.2.1) เป็นการถูกต้องที่จะต้องได้รับโทษ

(1.2.2) เขาได้กระทำผิด

(1.2.3) โทษที่จะลงแก่ตัวเขาก็เป็นการกระทำเช่นเดียวกันกับที่เขาได้กระทำกับผู้เสียหาย

(1.2.4) โทษที่จะต้องก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่เขาพอๆ กับที่เขาได้ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้เสียหาย

(1.2.5) มีความสัมพันธ์ระหว่างการประพาศติษิตของเขากับความทุกข์ทรมานของโทษที่ได้กำหนดไว้

การลงโทษดังกล่าวเป็นทฤษฎีเดียวที่สนับสนุนการลงโทษทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการลงโทษประหารชีวิตซึ่งไม่มีปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการลงโทษ นอกจากการลงโทษประหารชีวิต การลงโทษจำคุกก็เป็นโทษที่ลงแก่จำเลยด้วยเหตุผลนี้ได้เช่นเดียวกัน โดยเน้นไปที่ความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตลอดระยะเวลาที่ถูกลงโทษในเรือนจำด้วย

โดยสรุปนักทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ไม่ได้สนใจต่ออนาคตของผู้ถูกลงโทษ หรือของสังคม สนใจแต่เพียงอย่างเดียวต่อพฤติกรรมหรือการกระทำในอดีตของผู้กระทำผิด เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าร้ายแรงมากน้อยประการใด ผู้กระทำผิดสมควรได้รับโทษตามความผิดนั้น

(2) ทฤษฎีการลงโทษแบบบรรณประโยชน์

นักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก ซึ่งมี Cesare Beccaria (ค.ศ. 1781-1794) และมี Jeremy Bentham (ค.ศ. 1748-1832) เป็นผู้แนะนำให้เสนอทฤษฎีการลงโทษแบบบรรณประโยชน์โดยมีหลักการเบื้องต้นว่า คนเรากระทำความผิดโดยเจตนา และก่อนจะลงมือกระทำความผิดก็ได้พิจารณาใคร่ครวญแล้วจึงลงมือทำ เพราะฉะนั้นรัฐจึงควรบัญญัติความผิดและโทษสำหรับความผิดนั้นอย่างชัดเจน เมื่อมีกฎหมายบัญญัติชัดเจนอย่างนั้นแล้ว ผู้ที่ฝ่าฝืนยอมถูกลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้การลงโทษจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว แน่นอน เสมอภาคกันและรุนแรงตามโทษที่กำหนดไว้ การลงโทษดังกล่าวย่อมจะมีประโยชน์ต่อสังคมในด้านการลดอาชญากรรมและส่งเสริมให้คนทั่วไปเคารพกฎหมาย ทฤษฎีบรรณประโยชน์ยังแยกได้เป็น 3 ทฤษฎี คือ

(2.1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Prevention Theory) ตามทฤษฎีนี้การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ผู้กระทำผิดไม่กระทำความผิดอีกต่อไป การลงโทษเพื่อป้องกันนี้อาจกระทำโดยการลงโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต อันเป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวร หรือการป้องกันอาชญากรรมชั่วคราว เช่น การจำคุก หรือกักขังไว้ในเรือนจำหรือในสถานที่กักขังตามระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นๆ การจำคุกและการกักขังจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสในการกระทำความผิดในชุมชนได้เป็นการชั่วคราวตลอดระยะเวลาที่ถูกจำคุก

หรือกักขัง อย่างไรก็ตาม การจำคุกหรือการกักขังนี้จะไม่มีการปรับปรุงหรือพัฒนาพฤติกรรม หรือฝึกอาชีพจนเป็นการจำกัดอิสรภาพ โดยเน้นการควบคุมและการรักษาความปลอดภัยเป็นหลัก

(2.2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรม (Deterrence Theory) แนวความคิดของนักทฤษฎีนี้ ก็คือ ประสิทธิภาพการข่มขู่หรือตัวอย่างของการลงโทษจะทำให้ผู้กระทำผิดนั้นหรือประชาชนคนอื่นไม่กล้าที่จะกระทำความผิด การลงโทษเพื่อยับยั้งมองไปในอนาคต ซึ่งแตกต่างจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนซึ่งมองย้อนไปในอดีต การลงโทษเพื่อยับยั้งตามแนวความคิดของเบนแธม มีผลหลายประการ คือ

(2.2.1) ผู้กระทำผิดไม่สามารถกระทำผิดต่อไปได้

(2.2.2) ยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่น ไม่ให้กระทำความผิดเพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษ

และ

(2.2.3) เปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงผู้กระทำผิด

ส่วนเบ็คคาเรีย ก็ให้ทัศนะไว้ว่าเจตนาของการลงโทษ ไม่ควรจะเป็นการลงโทษทรมานทางกายหรือชดเชยอาชญากรรม แต่ควรจะเป็นการป้องกันผู้อื่นไม่ให้ก่ออาชญากรรมและเห็นด้วยว่าการลงโทษที่จะเป็นธรรมนั้นควรจะมีแรงพอที่จะยับยั้งบุคคลอื่นๆ มิให้ประกอบอาชญากรรม

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งแบ่งออกไปเป็นทฤษฎีย่อย 3 ทฤษฎี คือ

- ทฤษฎีการยับยั้งเป็นรายบุคคล (Individual Deterrence Theory) ในกรณีทฤษฎีนี้ ผู้กระทำผิดจะได้รับความทุกข์ทรมานจากการลงโทษจนไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่า การลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรกน่าจะเป็นการเพียงพอที่จะยับยั้งผู้กระทำผิดส่วนใหญ่มิให้ก่ออาชญากรรม เพราะประสบการณ์ในการถูกลงโทษจำคุกเป็นประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงปรารถนาและผู้พิพากษาในประเทศอังกฤษได้รับการสนับสนุนให้ลงโทษจำคุกกระยะสั้นแก่ผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรก

- ทฤษฎีการยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence Theory) ตามทฤษฎีนี้การลงโทษมีวัตถุประสงค์ที่จะยับยั้งบุคคลอื่นที่คิดจะก่ออาชญากรรมมิให้ก่อ เพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษ เพราะเห็นคนอื่น ๆ ถูกลงโทษมาแล้วในทัศนะของเบนแธม การลงโทษเพื่อยับยั้งคนทั่วไปเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การที่จะให้มีผลเป็นการยับยั้งการลงโทษก็จำเป็นต้องทำอย่างเปิดเผยและรุนแรงที่สุดเท่าที่จะทำได้

- ทฤษฎีการยับยั้งระยะยาว (Long term Deterrence Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษ โดยมีข้อสันนิษฐานว่า การลงโทษจำคุกระยะยาว จะช่วยรักษามรรตฐานความประพฤติของประชาชนในสังคมเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ เซอร์ เจมส์ สตีเฟน (Sir James Stephen)

เห็นว่าเป็นการให้การศึกษาทางศีลธรรมทั้งแก่ผู้กระทำผิดและแก่ผู้อื่นส่วนในทางกลับกันการไม่ลงโทษจะมีผลเป็นการลดความร้ายแรงของความผิดลง

(2.3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงผู้กระทำผิด (Reformation Theory) ตามทฤษฎีนี้มี 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

(2.3.1) การปรับปรุงอาจเกิดจากการลงโทษโดยตรง และ

(2.3.2) การปรับปรุงเป็นส่วนที่เกิดสืบเนื่องมาจากการลงโทษ

ทฤษฎีนี้มีที่มาจากนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก ดังกล่าวมาแล้วเช่นเดียวกัน การลงโทษโดยมุ่งต่อการแก้ไขปรับปรุงนี้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกจากการใช้เรือนจำเป็นที่ลงโทษ โดยการนำเอาหลักการขังเดี่ยวและการให้นักโทษพิจารณาความคิดที่ผ่านมาของตนเองจนเกิดความรู้สึกสำนึกผิดในความผิด (Penitence) ตามหลักคริสต์ศาสนาอันเป็นที่มาของคำว่า Penitentiary ซึ่งแปลว่าเรือนจำ ในเรือนจำดังกล่าวนี้นักโทษจะไม่มีโอกาสพบกับนักโทษคนอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกันอันจะมีผลไม่ให้นักโทษที่พ้นโทษไปแล้วคบหาสมาคมกัน แนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงนี้ถูกนำมาใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดในสถานที่ที่ควบคุมด้วยเรียกว่า Reformatory หรือสถานดัดสันดาน อย่างไรก็ตามโดยทางทฤษฎีการจำคุกเพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุง เป็นหลักการที่ดี แต่ในทางปฏิบัติการแก้ไขปรับปรุงยากที่จะกระทำได้จากเรือนจำที่ใช้ระบบขังเดี่ยวและทำงานคนเดียว ซึ่งปรากฏผลว่าล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมอยู่โดดเดี่ยวในที่จำกัดอิสรภาพได้ยาก และนักโทษเหล่านี้กลายเป็นคนบ้าหรือเสียสติไปเป็นจำนวนมาก จนในที่สุดระบบเรือนจำแบบขังเดี่ยวต้องเลิกไป

โดยสรุป ทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่แยกเป็นทฤษฎีการลงโทษย่อย 3 ทฤษฎี คือ ป้องกัน ยับยั้ง และแก้ไขปรับปรุงของสำนักคลาสสิกก็ได้ถูกนำไปใช้ในกระบวนการงานยุติธรรมต่างๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

การลงโทษทั้งเพื่อแก้แค้นทดแทนและเพื่ออรรถประโยชน์เหล่านี้ก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ในทางด้านผลที่มีต่อผู้ต้องโทษ คือ

- ทำให้ผู้เคยต้องโทษที่พ้นโทษไปแล้วคอยปกปิดพฤติกรรมชั่วของคน
- ประทับรอยบาปและแยกผู้ต้องโทษออกจากสังคม
- ทำให้ผู้ต้องโทษกลายเป็นผู้ร้ายหรือเป็นวีรบุรุษ
- ทำให้อดีตผู้ต้องโทษมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม

ส่วนในทางตรงกันข้าม การลงโทษ

- ไม่ป้องกันอาชญากรรม
- ไม่ใช่ค่าเสียหายแก่สังคม

- ไม่สร้างสรรค์บุคลิกภาพของผู้ต้องโทษตามที่สังคมต้องการ

(3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

นักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทิฟ ซึ่งมี Cesare Lombroso (ค.ศ. 1835-1909) เป็นผู้นำ เห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์หนึ่งในสังคม เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยผู้ประกอบอาชญากรรมหาได้มีเจตนาที่จะกระทำผิดกฎหมายไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อมีผู้กระทำผิด ไม่ได้มีเจตนาต่ออาชญากรรม โทษที่กฎหมายกำหนดไว้จึงไม่น่าจะเป็นการที่ถูกต้อง นักอาชญาวิทยาสำนักนี้เน้นการศึกษาที่ตัวผู้กระทำผิดเพื่อจะค้นหาสาเหตุโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่า เพราะสาเหตุใดจึงกระทำผิดกฎหมายและพบว่าสาระสำคัญอยู่ในร่างกายของผู้กระทำผิดนั่นเอง ถือเป็นอิทธิพลของพันธุกรรม จนตั้งเป็นทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิดขึ้น ทฤษฎีของสำนักนี้เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี หลักการใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือ การลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล วิธีการที่ใช้เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุนั้น เมื่อแก้ไขผู้กระทำความผิด ก็จะไม่กระทำความผิดอีกต่อไป การแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขภายในสถานที่ควบคุมหรือในชุมชน ผู้ที่แก้ไขจะต้องมีความรู้และความชำนาญในการแก้ไขตามแขนงที่ตนศึกษามา เช่น จิตวิทยา จิตเวชศาสตร์ สังคมวิทยา สังคมสงเคราะห์ และอาชญาวิทยา เป็นต้น สำหรับผู้ที่แก้ไขไม่ได้ก็ต้องจำกัดให้พ้นไปจากสังคม

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็มีที่มาจากทฤษฎีของนักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทิฟดังกล่าว โดยมีแนวคิดขั้นพื้นฐานว่า ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วยหรือสังคมที่ผู้กระทำความผิดอยู่อาศัยเป็นสังคมที่ป่วย เพราะฉะนั้นการจะแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดีต้องมีขั้นตอนหลายขั้นตอน คือ

(3.1) ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา

(3.2) วิเคราะห์สาเหตุ

(3.3) แก้ไขที่สาเหตุนั้น

องค์ประกอบที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูมี 4 ประการด้วยกันคือ

- ผู้รับการแก้ไข (Client) เป็นใคร มีปัญหาอะไรเข้าใจปัญหาและร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหรือไม่ ในที่นี้ผู้รับการแก้ไขอาจเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติ นักโทษในเรือนจำหรือผู้ถูกพักการลงโทษ

- ผู้แก้ไข (Change Agent) เป็นใครมีความรู้และมีประสบการณ์ในวิชาชีพมากนัก้อยแค่ไหน ในที่นี้ผู้แก้ไขอาจเป็นพนักงานคุมประพฤติ พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานพักการลงโทษ จิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาก็ได้แล้วแต่ว่าผู้รับการแก้ไขเป็นใคร

- สถานที่แก้ไข (Correctional Setting) เป็นสถานที่ใด เช่น บ้านของผู้กระทำความผิด หรือเรือนจำ แต่ละแหล่งเอื้ออำนวยต่อการใช้วิธีการแก้ไขบำบัดแบบใด

- วิธีการแก้ไข (Correctional Methods) จะใช้วิธีการแก้ไขเป็นรายคนหรือรายกลุ่ม และถ้าจะใช้ทฤษฎีใดในหลายๆ ทฤษฎี เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีแก้ไขแบบครอบครัวหรือทฤษฎีแก้ไขแบบกลุ่มที่มีผู้นำ

(4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม

นักอาชญาวิทยาสำนักป้องกันสังคม (Social Defence School) ซึ่งมีฟิลิปโปกรามาติกา (Philipo Gramatica) และมาร์ค แอนเซล (Mark Ancel) เป็นผู้นำ มีทัศนะเกี่ยวกับอาชญากรรม เช่นเดียวกับนักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทีฟ แต่มีทัศนะในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดต่างจากสำนักโพซิทีฟในประเด็นที่นำกฎหมายอาญาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด และแตกต่างไปจากนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิกในแง่ที่ว่าเน้นการคุ้มครองสังคมโดยการแก้ไขปรับปรุงและอบรมบ่มนิสัยผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษ ในปัจจุบันนักอาชญาวิทยาสำนักนี้ให้ความสนใจใน

(4.1) บุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด

(4.2) กฎหมายอาญา

(4.3) การควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมดีขึ้นและเพื่อป้องกันอาชญากรรม สำหรับแนวคิดใหม่ของสำนักป้องกันสังคมมีดังนี้

(1) ควรจะมีการมองวิธีการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

(2) นำวิธีการคุ้มครองสังคมไปปฏิบัติโดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายอาญา เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อไป ซึ่งอาจกระทำได้โดยการเคลื่อนย้ายและแยกผู้กระทำความผิดไปเสียจากสังคมหรือมิฉะนั้นก็โดยให้การศึกษาเสียใหม่

(3) นโยบายทางอาญาของสำนักป้องกันสังคม ส่งเสริมให้ใช้ระบบการขังเดี่ยวทางสังคมเป็นรายบุคคลมากกว่าเป็นรายกลุ่มในการป้องกันอาชญากรรมและในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

(4) ถ้าหากแก้ไขให้กฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่มีมนุษยธรรมยิ่งขึ้น ระบบการขังเดี่ยวทางสังคมก็อาจเกิดขึ้นได้ และกฎหมายอาญานั้นจะมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นคน ไม่ว่าเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกลงโทษทางอาญา

(5) การทำให้กฎหมายอาญามีมนุษยธรรมและการพิจารณาพิพากษาคืออย่างมีมนุษยธรรมไม่ใช่เป็นการตื่นตัวทางมนุษยธรรมเท่านั้น แต่จะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ของอาชญากรรมและบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

นอกจากนี้ สำนักป้องกันสังคมยังมีแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูและการอบรมบ่มนิสัยเป็นรายบุคคลมากกว่าการลงโทษและการแก้แค้น การจะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ก็ต้องอาศัยการศึกษาผู้กระทำความผิดโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แล้วช่วยผู้กระทำความผิดให้ปรับตัวเข้ากับสังคม¹⁸

3) วัตถุประสงค์ของการลงโทษ¹⁹ อาจกล่าวได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนหรือชดเชยความผิด แยกออกเป็น

(1) การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น (Punishment as a retribution, retaliation or revenge)

นับว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีมาแต่สมัยโบราณและแพร่หลายที่สุด แม้กระทั่งในปัจจุบัน ระบบการลงโทษแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น ซึ่งกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าผู้กระทำความผิดสมควรจะได้รับการโต้ตอบด้วยการลงโทษอย่างสาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น เช่น ผู้ที่ฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนาที่สมควรจะได้รับการให้ตายตกไปตามกัน ทั้งนี้เพื่อนำให้เห็นผลกรรมที่ได้กระทำไว้คือผู้อื่น

จอห์นสัน กล่าวไว้ด้วยว่า การลงโทษโดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการแก้แค้นเป็นเรื่องที่นำสมดุลในสังคมที่มีอยู่ก่อนกระทำความผิดให้กลับคืนมา ตามแนวความคิดนี้ ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับการลงโทษ และโทษที่จะลงควรจะเท่ากับความเจ็บปวดและความยากลำบากที่สังคมหรือผู้เสียหายได้รับ

(2) การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนหรือชดเชยความผิด (Punishment as a Expiation or Atonement) ตามวัตถุประสงค์นี้ ผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ความผิดด้วยความทุกข์ทรมาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการลงโทษได้กระทำต่อหน้าสาธารณชน วัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้ก็จะมีมากขึ้น การทดแทนหรือชดเชยความผิดอาจทำได้หลายทาง คือ (1) โดยการลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น สำหรับความผิดที่ร้ายแรง (2) โดยการให้ค่าเสียหายหรือค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายแทนการถูกลงโทษหรือ (3) โดยการลงโทษให้สาสมกับความผิดด้วยและให้ใช้ค่าเสียหายหรือค่าทดแทนด้วย

¹⁸ สุพจน์ สุโรจน์. (2539). *ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ*. เอกสารประกอบการสอนวิชา อาชญาวิทยา และทัณฑ์วิทยา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. หน้า 141-147.

¹⁹ กรรณิการ์ แสงทอง. อ้างแล้ว. หน้า 27.

ในสมัยปัจจุบันไม่มีการลงโทษทางกายและการลงโทษก็กระทำในที่รโหฐาน ไม่ได้กระทำต่อหน้าสาธารณชนเช่นแต่ก่อน การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนจึงมีน้อยลง อย่างไรก็ตามประชาชนก็ได้รับความพอใจเมื่อทราบว่าผู้กระทำความผิดได้ถูกลงโทษ การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนตามกฎหมายไทยในปัจจุบันมักจะใช้เป็นมาตรการเล็งโทษจำคุกหรือกักขัง เช่น ในกรณีกฎหมายบัญญัติให้มีโทษจำและปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลจะลงโทษปรับอย่างเดียวก็ได้ ส่วนการเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าทดแทน ถ้าโจทก์หรือผู้เสียหายได้ยื่นขอในการฟ้องคดีอาญาด้วย ศาลก็อาจให้ฝ่ายจำเลยชำระค่าเสียหายหรือค่าทดแทนให้ แต่ไม่เกินกว่าที่ขอมาในฟ้อง

กลุ่มที่ 2 การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกัน (Punishment as a deterrence or restraint prevention)

การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกัน เพิ่งจะมีขึ้นในศตวรรษที่ 18 ตามแนวความคิดของนักอาชญาวิทยาแห่งสำนักคลาสสิกซึ่งมีเบ็คคาเรียเป็นผู้นำ เบ็คคาเรียได้กล่าวไว้ว่าเจตนาของการลงโทษไม่ควรจะเป็นการทรมานผู้กระทำความผิด หรือชดเชยความผิด แต่ควรจะเป็นการป้องกันบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดเช่นเดียวกันนั้นและการลงโทษที่ยุติธรรมควรมีอัตราความรุนแรงพอเพียงที่จะยับยั้งบุคคลอื่นๆ การลงโทษตามวัตถุประสงค์นี้ก็เพื่อจะทำให้ผู้กระทำความผิดเส็ดหลาบและเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิดอีกต่อไป อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นการเตือนมิให้คนอื่น ๆ ทำตามอย่างผู้กระทำความผิดเพราะจะถูกลงโทษเช่นเดียวกัน สมมติฐานภายใต้แนวความคิดนี้มีอยู่ว่า ถ้าสังคมไม่สามารถจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ระบบงานยุติธรรมและลงโทษผู้กระทำความผิดตามความผิดของเขาแล้ว ก็เท่ากับว่าสังคมส่งเสริมอาชญากรรม อาชญากรรมก็จะเกิดมากขึ้น เพราะฉะนั้นการลงโทษจึงมุ่งที่จะหยุดหรือป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น และให้มีผลยับยั้งพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายด้วย

การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งได้ผลหรือไม่ ถึงแม้ว่า ตามเหตุผลการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกันน่าจะ ได้ผลดี แต่ในทางปฏิบัติการลงโทษก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร จอห์นสัน เห็นว่าอาชญากรรมที่กระทำลงโดยความรู้สึก (Expressive Crime) ไม่อาจป้องกันมิให้เกิดขึ้น โดยหลักการยับยั้ง เพราะผู้กระทำความผิดส่วนมากไม่ได้คิดถึงโทษที่จะได้รับก่อนที่จะกระทำความผิดขึ้น ส่วนอาชญากรรม เช่น ยักยอกทรัพย์สินและปล้นทรัพย์อาจจะยับยั้งได้ด้วยการลงโทษที่รุนแรง และจากการวิจัยเรื่องหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า การลงโทษประหารชีวิตไม่สามารถยับยั้งนักตัดช่อกษ์องเมาที่ถืออาวุธได้ แคลด์เวล (Caldwell) ได้ศึกษาสถิติของนักโทษในมลรัฐแคลาเวร์สหรัฐอเมริกา พบว่า การเขียน ไม่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งนักโทษมิให้กระทำความผิดใหม่อีก และการจำคุกแทนการเขียนก็ไม่ได้ผลในการยับยั้งหรือป้องกันมิให้นักโทษกระทำความผิดใหม่

กลุ่มที่ 3 การลงโทษเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม (Punishments as a protection of society or an incapacitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันสังคมเริ่มขึ้นเมื่อมีการนำเอาวิธีการลงโทษจำคุกมาใช้ แต่ก่อนหน้านี้การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น การทดแทน และเพื่อเป็นการยับยั้งมิให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในสังคมด้วย ยกตัวอย่าง เช่น ในการกำจัดศัตรูทางการเมืองผู้มีอำนาจปกครองนครเทศ นักโทษการเมืองหรืออาจกำจัดด้วยวิธีการประหารชีวิตหรือขังในห้องใต้ดินแต่สำหรับอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดส่วนมาก การกำจัดออกไปจากสังคมโดยการจำคุกเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมยังมีได้นำมาใช้ ต่อมาเมื่อมีการนำโทษจำคุกมาใช้การจำคุกก็ถือได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นมาตรการเพื่อความปลอดภัยด้วย คือ นักโทษที่ถูกจำคุกอยู่ข้อมไม่สามารถจะออกไปก่ออาชญากรรมหรือความเดือดร้อนแก่สังคมได้อีก อย่างน้อยก็เป็นการชั่วคราว และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้นักโทษมีโอกาสอยู่ร่วมกับคู่สมรสอันอาจก่อให้เกิดผู้สืบสันดานได้

การลงโทษโดยการจำคุกเป็นวิธีการจำกัดอิสรภาพและความเคลื่อนไหวของผู้กระทำความผิดซึ่ง โอเพินไฮเมอร์ (Openheimer) เรียกวิธีการดังกล่าวว่า “ทฤษฎีลดความสามารถ (Theories of Disablement) และได้้นำวิธีการนี้มาใช้กับผู้กระทำความผิดเกือบทุกประเภทตั้งแต่จำคุกระยะสั้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต วิธีการป้องกันสังคมหรือคุ้มครองสังคม (Social defense measure) ได้ถูกนำไปใช้กับอาชญากรที่ทำผิดเป็นสันดาน (Habitual offenders) และอาชญากรวิกลจริต (Abnormal offenders) กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษอาชญากรที่ทำผิดเป็นนิสัยที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ กฎหมาย ค.ศ. 1931 ของประเทศเบลเยียม ซึ่งมีชื่อว่ากฎหมายว่าด้วยการป้องกันสังคม (Law of Social defense)

กลุ่มที่ 4 การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุง หรือแก้ไขฟื้นฟู (Punishment as a means of reformation or rehabilitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงผู้กระทำความผิดโดยใช้โทษจำคุกมีที่มาจาก ทฤษฎีการลงโทษของนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก โดยเห็นว่า การลงโทษมีแนวโน้มที่จะปรับปรุงผู้กระทำความผิดและอาจจะปรับปรุงแก้ไขได้สำเร็จ โดยการก่อให้เกิดความกลัวว่าจะมีการลงโทษซ้ำอีก โดยการก่อให้เกิดความสำนึกว่าอาชญากรรมให้ประโยชน์ไม่คุ้มกับโทษ หรือโดยการทำลายนิสัยต่างๆ ที่อาชญากรได้สร้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าโทษเป็นการจำคุกระยะยาว ผู้กระทำความผิดก็จะไม่มีโอกาสแสดงนิสัยเหล่านั้น ส่วนการลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูมีที่มาจากทฤษฎีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของนักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทิฟ ดังกล่าวมาแล้วเช่นกัน ด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มแบบต่างๆ²⁰

²⁰ กรรณิการ์ แสงทอง. อ้างแล้ว. หน้า 141-150.

แนวความคิดทางอาชญาวิทยา

แนวความคิดทางอาชญาวิทยาในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดหรือปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของสำนักความคิดทาง อาชญาวิทยา 2 สำนัก ได้แก่

(1) สำนักคลาสสิก (Classic)

แนวความคิดของสำนักคลาสสิกได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปกฎหมายให้มีการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและแน่นอนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในด้านการป้องกันอาชญากรรม สำนักนี้ได้เสนอให้ใช้การลงโทษเป็นเครื่องข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดและเป็นการป้องกันอาชญากรรม ปรัชญาเมธีของสำนักนี้เห็นพ้องกันว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นเหตุให้มนุษย์สามารถเลือกได้ว่าการกระทำเช่นไรถูก การกระทำเช่นไรเป็นสิ่งที่ผิด มนุษย์จะมีพฤติกรรมออกมาอย่างใดนั้น เขาจะคำนึงถึงประโยชน์หรือผลร้ายที่เขาจะได้รับจากการกระทำของเขา หากประโยชน์ที่จะได้รับมีมากกว่าเขาก็จะเลือกกระทำ แต่ถ้าหากการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าเขาก็จะยับยั้งไม่กระทำ ดังนั้นกฎหมายจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดธรรมชาติของมนุษย์ การศึกษาอาชญาวิทยาของสำนักนี้จึงเน้นการศึกษาว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้มีกฎหมายที่ดี และมีการบังคับใช้ อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะศึกษาถึงผู้กระทำผิดและทำไมคนถึงเป็นอาชญากร ทั้งนี้โดยการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายของสำนักดังกล่าวนี้ โดยอาศัย หลักปรัชญาและหลักศีลธรรมมาใช้ในการศึกษาการปฏิรูปกฎหมาย

(2) สำนักปฏิฐานนิยม (Positive)

ในตอนปลายศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของความเจริญทางวิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือหลักเหตุผลและปรัชญาในศตวรรษที่ 18 ซึ่งได้ทำให้สำนักปฏิฐานนิยม ซึ่งนำโดยนักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี 3 ท่าน คือ Cesare Lombroso (ค.ศ. 1836-1909), Paffaele Garofale (ค.ศ. 1852-1934) และ Enrico Ferri (ค.ศ. 1856-1928) ได้ชื่อว่าเป็น “The Holy Three” ของวิชาอาชญาวิทยาได้เสนอแนวคิดโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิดและการบังคับใช้กฎหมายว่ากฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุและพื้นเพดั้งเดิมของผู้กระทำผิดเพราะการที่คนจะกระทำผิดนั้นเกิดจากการที่เขาเกิดกอดันและบีบบังคับจากแรงกดดันทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือสภาพสังคม เช่น เกิดจากความบกพร่องทางกรรมพันธุ์ หรือกายภาพ หรือเกิดจากความยากจนหรือหมดโอกาสในสังคม เกิดความกดดันในจิตใจ ซึ่งเป็นเหตุให้เขาไม่มีโอกาสที่จะใช้เหตุผลไตร่ตรองคิดถึงผลดีผลเสียก่อนที่จะกระทำผิดได้ โดยนัยนี้สำนักนี้จึงหันมาศึกษาตัว อาชญากรมากกว่าศึกษากฎหมาย ทั้งนี้เพราะเหตุว่ามนุษย์นั้นโดยธรรมชาติคืออยู่แล้ว และไม่ใช่ว่าที่เป็นปัญหาแต่สิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ที่สังคม และกฎหมายซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการปฏิรูปให้สอดคล้องกับอาชญากร ผลจากการใช้แนวความคิดดังกล่าวนี้ ก็คือการหันมาศึกษาถึงพฤติกรรมของอาชญากร

และลักษณะของอาชญากรที่จะแตกต่างกันไปจากบุคคลอื่นๆ โดยทั่วไปซึ่งลักษณะดังกล่าวจะอธิบายถึงสาเหตุของการกระทำผิดได้ นอกจากนี้ ยังทำให้มีการตีความและใช้กฎหมายในลักษณะที่เป็นการผ่อนปรนต่อผู้กระทำผิดเป็นรายๆ ไป โดยคำนึงถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้ที่กระทำผิด “ผิดปกติ” หรือประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ผิดกฎเกณฑ์ของสังคม ในขณะที่เดียวกันการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ก็ต้องมุ่งในด้านแก้ไขหรือปรับปรุงสิ่งที่ “ผิดปกติ” ให้กลับ “ปกติ” เช่นบุคคลอื่นๆ ในสังคมทั่วไป ดังนั้นการลงโทษผู้กระทำผิด จึงมิใช่มุ่งในด้านข่มขู่ให้เข็ดหลาบ แต่เพื่ออบรมแก้ไขให้เขาปรับตัวเข้ากับสังคมได้ หรือใช้หลัก B.B.B. (Bring Back Beast)

หากจะเปรียบเทียบถึงปรัชญาความคิดของทั้งสองสำนักแล้วจะเห็นได้ว่าสำนักทั้งสองมีแนวความคิดที่ขัดแย้งและตรงกันข้ามกันในเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์ในขณะที่สำนักคลาสสิกยึดถือปรัชญาเจตจำนงอิสระ (Free will) สำนักปฏิฐานนิยมยึดถือปรัชญาเจตจำนงกำหนด (Determinism) นอกจากนี้ในเรื่องสิ่งที่จะศึกษา ตลอดจนการจัดการกับอาชญากรรมต่างกัน สำนักคลาสสิกเน้นในเรื่องการศึกษาการปฏิรูปกฎหมายและการป้องกันอาชญากรรมโดยการข่มขู่ แต่สำนักปฏิฐานนิยมเน้นในเรื่องตัวอาชญากร และการแก้ไขให้ปรับตัวกฎหมายเข้ากับสังคม²¹

2.4.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติได้เริ่มเป็นครั้งแรกในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1841 โดยนายจอห์น ออกัสตัส ช่างทำรองเท้าแห่งเมืองบอสตัน ได้เป็นผู้ที่ให้กำเนิดคำว่า Probation เป็นคนแรก นายออกัสตัส ชอบนั่งฟังการพิจารณาคดีในศาลเสมอๆ และได้เห็นคนเมาสุราถูกจับฟ้องศาลเมื่อศาลสั่งปรับพวกนี้ไม่มีเงินจะเสียค่าปรับจึงถูกจำคุกหรือกักขังแทน เขาจึงเกิดความสงสารและสนใจจึงไปขอร้องต่อผู้พิพากษา เมื่อตัดสินว่าจำเลยมีความผิดแล้วขออย่าเพิ่งกำหนดโทษและลงโทษทันที เขาจะขอวางเงินประกันตัวผู้นั้นไปก่อนสักระยะหนึ่ง และภายหลังจะเป็นผู้นำตัวมาให้ศาลกำหนดโทษและลงโทษซึ่งศาลก็ยอมทำตามคำขอ เขาเริ่มปฏิบัติงานเช่นนี้เรื่อยมาเนื่องจากมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจและมีความเป็นมิตรต่อจำเลยพร้อมกับช่วยเหลือหางานให้ทำ ตลอดจนช่วยสงเคราะห์ครอบครัวของจำเลยด้วย เมื่อผู้นั้นกลับตัวได้แล้วเขาจึงนำตัวไปยังศาลเพื่อขอถอนประกัน พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบถึงความประพฤติของจำเลยว่าสามารถกลับตัวได้แล้วเมื่อศาลมีความพอใจและตัดสินลงโทษปรับจำเลย 1 เซนต์ ซึ่งเหมือนกับค่าธรรมเนียมศาลเท่านั้น ซึ่งด้วยวิธีการเช่นนี้ เขาสามารถช่วยเหลือคนเป็นจำนวนมากให้กลับตัวได้ นายออกัสตัส ได้ขยายกิจการของเขาออกไปกว้างขวาง เขาก็ได้ให้ความช่วยเหลือหญิงที่กระทำผิดในคดีอื่นๆ ซึ่งกฎหมาย

²¹ สุตสงวน สุธีสร. (ม.ป.ป.). การป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด. เอกสารประกอบการเรียนวิชา สด. 458 ตอนที่ 1 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 42-46.

ยอมให้ประกันตัว เช่น หลุยส์ โสเกน เป็นต้น เขาใช้เวลา 18 ปี อุทิศตัว เวลา และรายได้ของเขาเพื่อดำเนินงานนี้จนได้มีผู้ได้รับการสงเคราะห์ของเขา 1,946 คน เป็นผู้ชาย 1,182 คน หญิงและเด็กรวม 794 คน นับได้ว่าเป็นความสำเร็จครั้งยิ่งใหญ่ของเขาจนได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งงานคุมประพฤติ²²

การคุมประพฤติในระยะเริ่มแรกคงมีลักษณะเป็นเพียงการลดหย่อนโทษเท่านั้น กล่าวคือ ในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 เคยใช้ทั้งการกำหนดโทษ และการรอกการลงอาญาซึ่งในสมัยเดียวกันนั้น ประเทศอังกฤษก็ได้ใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษทำนองเดียวกันนี้โดยไม่มีการแก้ไขผู้กระทำผิดแต่อย่างใด วิธีการนี้นับได้ว่าเป็นที่มาแห่งระบบการคุมประพฤติในสมัยต่อมา แต่ในระยะต่อมาทั้งสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ได้ออกกฎหมายห้ามใช้วิธีการนี้ระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาการคุมประพฤติก็เจริญก้าวหน้าอีกวาระหนึ่ง เนื่องจากมีนักอาชญาวิทยาและทัณฑ์สถานสมัยใหม่มองเห็นคุณค่าของการคุมประพฤติ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้นำระบบคุมประพฤติมาใช้ใหม่สถานที่แห่งแรกที่นำระบบคุมประพฤติมาใช้ คือ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ได้จัดให้มีการคุมประพฤติอย่างไม่เป็นทางการขึ้น โดยมอบตัวผู้กระทำผิดวัยรุ่นให้อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและบุคคลอื่นที่ไว้วางใจได้ ซึ่งนับได้ว่าระบบการคุมประพฤติในระยะนี้ได้ก้าวสู่กระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดแล้ว ต่อมาได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองให้ผู้แทนที่ดูแลผู้ถูกคุมประพฤติเป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจสืบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในปี ค.ศ. 1896 มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ขึ้นเพื่อดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง ดำเนินการควบคุมและช่วยเหลือในเรื่องงานตลอดจนส่งตัวเด็กไปอยู่ในความเลี้ยงดูของครอบครัวที่เหมาะสม

ดังนั้น ในปลายศตวรรษที่ 18 ก็ได้มีเอกชนคิดตั้งองค์การคุมประพฤติขึ้นหลายแห่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองดูแลและให้การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่ถูกฟ้องซึ่งในเวลานั้น เด็กและเยาวชนต้องขึ้นศาลผู้ใหญ่เนื่องจากยังไม่มีศาลคดีเด็กจนกระทั่งปี ค.ศ. 1899 จึงได้มีการสร้างศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นในเมืองชิคาโก รัฐอิลลินอยด์ ซึ่งได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการคุมประพฤติให้มั่นคงขึ้น ในเวลาต่อมา²³ ระบบการคุมประพฤติจึงได้แพร่หลายในสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในประเทศอังกฤษ แม้กฎหมายอาญาจะได้บัญญัติเกี่ยวกับการภาคทัณฑ์และการประกันทัณฑ์บนมาเป็นเวลาช้านานก็ตาม แต่ระบบกฎหมายอังกฤษ โบราณมุ่งไปทางป้องกันปราบปราม

²² วราวุธ มั่นคง. (2551). *ลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของผู้ถูกคุมประพฤติ: กรณีศึกษาสำนักงานคุมประพฤติประจำศาลจังหวัดพระโขนง*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 40.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

อาชญากรรมเป็นส่วนใหญ่อิงมีลักษณะการลงโทษที่รุนแรง แม้จะปรากฏความผิดเพียงเล็กน้อย ซึ่งยังผลให้วิวัฒนาการทางการคุมประพฤติในประเทศอังกฤษเป็นไปอย่างล่าช้าและเพิ่งจะมาริเริ่มอย่างจริงจังเมื่อมีผู้พิพากษาในมณฑลวอริคเชียร์ได้นำการคุมประพฤติมาใช้กับเด็กก่อน โดยพิพากษาจำคุก 1 วัน แล้วมอบตัวผู้นั้นให้แก่ผู้ปกครองหรือครูภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้ปกครองหรือครูที่รับตัวเด็กไปจะต้องดูแลควบคุมอบรมตลอดจนสงเคราะห์ให้เด็กนั้นเป็นคนดีในอนาคต ต่อมาในปี ค.ศ. 1841 ศาลที่เมืองเบอร์มิงแฮม ก็ได้นำมาใช้และขยายวิธีปฏิบัติเพิ่มขึ้น โดยให้ผู้ปกครองของเด็กให้คำมั่นสัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและให้ลงชื่อไว้เป็นหลักฐานว่าจะดำเนินการทุกอย่างให้ดีที่สุด เพื่ออนาคตที่ดีของเด็กและจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตรวจสอบความประพฤติของเด็กในระหว่างคุมประพฤติด้วย ต่อมาได้มีคำสั่งให้สืบเสาะเรื่องราวของเด็กอย่างละเอียดก่อนจะมอบให้ผู้ปกครองไป วิธีนี้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจและกลายเป็นหลักของการคุมประพฤติในสมัยต่อมา

ต่อมาปี ค.ศ. 1887 ประเทศอังกฤษได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุมประพฤติเป็นครั้งแรก ซึ่งบัญญัติให้ปล่อยตัวผู้กระทำผิดอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และไม่เคยกระทำผิดมาก่อนภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติแทนการจำคุก โดยมีหลักประกันไว้ด้วย เพื่อให้ผู้กระทำผิดรักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นคนดี ต่อมาได้มีกฎหมายคุมประพฤติ ค.ศ. 1907 ซึ่งกำหนดหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติไว้ใน ปี ค.ศ. 1948 ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นเพื่อแก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่อง โดยได้กำหนดว่าก่อนที่จะให้มีการคุมประพฤติให้ศาลพิพากษาให้จำเลยมีความผิดเสียก่อน ศาลอาจสั่งคุมความประพฤติผู้กระทำผิดได้ทุกคดี ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และไม่เกิน 3 ปี และให้ศาลใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวางโดยพิเคราะห์ถึงลักษณะแห่งความผิด อุปนิสัยใจคอ ตลอดจนความประพฤติของจำเลย รวมทั้งกำหนดให้มีการตรวจร่างกายและจิตใจของผู้กระทำผิดด้วย นอกจากนี้ยังมีความคุ้มครองผู้ที่ศาลสั่งคุมประพฤติ หรือถูกศาลปล่อยตัวไปโดยปราศจากเงื่อนไขก็ตาม มิให้ถูกจำกัดสิทธิใดๆ อันจะเกิดจากคำพิพากษา

การใช้ระบบคุมประพฤตินี้ของประเทศอังกฤษในปัจจุบันตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งใช้กับเด็กและผู้ใหญ่เป็นเวลากว่า 50 ปีแล้ว ได้ช่วยให้ผู้กระทำผิดที่ไม่มีสันดานเป็นผู้ร้ายมีโอกาสดำเนินความประพฤติของตน โดยยังไม่ต้องถูกส่งตัวไปจำคุก ด้วยปัจจุบันวิธีการคุมประพฤติได้นำมาใช้แพร่หลายเกือบทุกประเทศ และแนวทางความคิดอันนี้ได้ขยายถึงทวีปเอเชีย เช่น ประเทศอินเดีย และประเทศศรีลังกาได้ตรากฎหมายคุมประพฤติตามแบบของอังกฤษเมื่อ ค.ศ. 1944 และประเทศไทยได้นำวิธีคุมประพฤติมาใช้พร้อมกับการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน เมื่อ พ.ศ. 2495²⁴

²⁴ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 41.

1) ความหมายและความสำคัญของการคุมประพฤติ

ความหมายของการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติ (Probation) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ Probare ซึ่งแปลว่า ระยะเวลาแห่งการพิสูจน์หรือการพยายามทดลองทำให้สำเร็จ เดรสเลอร์²⁵ ได้กล่าวว่า หมายถึงการทดสอบความประพฤติ หรืออุปนิสัย ศีลธรรมจรรยา และระเบียบวินัยของบุคคลว่าเหมาะสมหรือไม่ที่จะอนุมัติให้เข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่นๆ หรือก่อนที่จะแต่งตั้งบุคคลใดเข้ารับตำแหน่งในกิจการสำคัญ ก็มักจะให้บุคคลนั้นเข้าฝึกงาน โดยมีผู้ควบคุมในระยะหนึ่งก่อนความหมายของการคุมประพฤตินี้ ได้มีนักอาชญาวิทยา และนักวิชาการ ได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

เรนแมน²⁶ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การคุมประพฤติ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้กำกับผู้กระทำผิดกฎหมายให้กลับประพฤติดี โดยการปล่อยตัวไปภายใต้เงื่อนไขคุมประพฤติที่ศาลกำหนดไว้ และมีพนักงานคุมประพฤติคอยให้คำแนะนำ การคุมประพฤติใช้ได้ทั้งกับเด็กและผู้ใหญ่

บริควอเตอร์ และ เตรีทซ์²⁷ กล่าวว่า การคุมประพฤติเป็นวิธีการลงอาญาแก่ผู้กระทำผิดอย่างมีเงื่อนไขผู้กระทำผิดยังคงดำเนินชีวิตในชุมชนเดิม ภายใต้การสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งศาลเป็นผู้แต่งตั้ง การคุมประพฤติไม่ใช่เป็นแบบขอความเมตตาปราณีแต่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำผิดแก้ไขตนเองด้วยอิทธิพลของชุมชนมากกว่าการจำคุก

โทมัส²⁸ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การคุมประพฤติเป็นแบบของ การดำเนินการซึ่งศาลกำหนดให้หรือคำพิพากษาหรือรอการลงอาญาแก่ผู้กระทำผิด โดยการกำหนดกฎเกณฑ์ และอำนาจเพื่อควบคุม แนะนำ และช่วยเหลือเขา โดยเจ้าหน้าที่ที่ศาลแต่งตั้ง

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง²⁹ ได้ให้คำจำกัดความว่า การคุมประพฤติ คือ การที่ศาลปล่อยตัวจำเลยกลับไปอยู่กับครอบครัว โดยวางข้อกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติข้อเดียว หรือหลายข้อ หรือไม่มีเงื่อนไขใดๆ เลยก็ได้ เพื่อให้จำเลยซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกคุมประพฤติ ปฏิบัติตามข้อกำหนดเงื่อนไขนั้น และให้พนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่สอดส่องและทำการรายงานเสนอต่อศาล

²⁵ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 32.

²⁶ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 32.

²⁷ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 32.

²⁸ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 33.

²⁹ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 33.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์³⁰ ให้คำจำกัดความไว้ว่า การคุมประพฤติ หมายถึง มาตรการทางกฎหมาย (Legal measure) สำหรับผู้กระทำความผิด โดยวิธีปล่อยตัวไปด้วยความไว้วางใจว่าผู้นั้นจะประพฤติตัวดีได้ตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด และให้อยู่ในความสอดส่องดูแลของพนักงานคุมประพฤติ จุดมุ่งหมายของการคุมประพฤติ คือ เพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล และมุ่งป้องกันสังคมให้ปลอดภัย ในขณะที่เดียวกันพนักงานคุมประพฤตินี้มีหน้าที่จะช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติให้ปรับตัวเสียใหม่

ความสำคัญของการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติเป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งของระบบการศาล ซึ่งได้นำมาใช้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ในสมัยก่อนหน้านั้นขึ้นไป เมื่อผู้ใดกระทำความผิดก็จะถูกจับตัวมาลงโทษให้สาสมกับความผิดนั้นเพื่อเป็นการแก้แค้น (Retaliation) เป็นการชดใช้ทดแทน (Retribution) ให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย และช่วยให้เขาได้รับความพึงพอใจพร้อมกันด้วย เมื่อการลงโทษมีจุดมุ่งหมายไปในทางตอบแทนแก้แค้นเช่นนี้ จึงไม่เกิดความคิดที่จะเมตตาปราณีแต่อย่างใด ดังนั้น ปรากฏว่าผู้ที่ถูกจำคุกเมื่อออกมาแล้ว ไม่อาจกลับตัวเป็นคนดีได้แต่กลับประพฤติผิดมากยิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นว่าปรัชญา แนวความคิด ทักษะคติ ตลอดจนวิธีการที่ต่างๆ มาไม่สามารถช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้ จึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงปรัชญา แนวความคิด และทักษะคติดังกล่าวโดยอาศัยหลักและเหตุผล ดังนี้³¹

(1) ลดความเชื่อในเรื่องการลงโทษ การจำคุก ผู้กระทำความผิดและความรุนแรงของตัวบทกฎหมายในเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิด

(2) ตระหนักถึงผลการลงโทษจำคุกว่า ทำให้นักโทษจำนวนมากเลวลง และเกิดผลเสียยิ่งกว่าปล่อยตัวไป

(3) มีแนวความคิดว่าควรจะศึกษาผู้กระทำความผิดทุกคน เป็นรายบุคคลเพื่อจะได้เป็นแนวทางแก้ไข ให้พวกเขาสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมของแต่ละคนแทนการกักขังก่อนการตัดสิน

(4) กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความรับผิดชอบของชุมชนต่ออาชญากรรม และสาเหตุแห่งอาชญากรรม

(5) เสริมสร้างความรู้สึถึงคุณค่าแห่งเกียรติ และศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ เพื่อป้องกันการกระทำความผิด

³⁰ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 34.

³¹ วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 34.

จากการเปลี่ยนแปลงแนวความเชื่อและปรัชญาดังกล่าวเป็นผลให้เกิดกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยใช้วิธีการอบรมนิสัย และจิตใจให้มีผู้ควบคุมเป็นที่เลียงคอยช่วยเหลือ แนะนำความประพฤติในระยะหนึ่ง จนผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวได้ ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม ทั้งเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดไปพร้อมกัน³²

และจาก An introduction to the Federal Probation System ได้กล่าวถึง ปรัชญาของการคุมประพฤติไว้ว่าการคุมประพฤติเป็นการหลีกเลี่ยงการกระทำผิดในอนาคต ด้วยการช่วยเหลือผู้กระทำผิดให้สามารถเรียนรู้ที่จะมีชีวิตรอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นประโยชน์ต่อสังคมและเขาสามารถที่จะเรียนรู้ได้ก็โดยการที่ตัวเองได้อยู่ในสังคมนั้น กล่าวได้ว่า การคุมประพฤติเป็นมากกว่าความเมตตาและไม่ใช้ประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่กระทำผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสังคม และชุมชนอีกด้วย

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุมประพฤติ (Theories of Probation)

Howard Abadinsky³³ กล่าวว่า โดยความเชื่อที่ยึดถือกันมา บุคคลที่ถูกคุมความประพฤติ มิได้ถือว่าเป็นผู้มีอิสระ (Free Person) แม้ว่าจะไม่ได้ถูกจองจำ จึงมีการวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดข้อจำกัดหรือวางเงื่อนไข อันเกี่ยวกับเสรีภาพของผู้ถูกคุมความประพฤติ เพื่อให้สามารถนำตัวกลับมาลงโทษได้อีกหากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไข ซึ่งตั้งอยู่ในกรอบของทฤษฎี 3 ทฤษฎี ด้วยกัน คือ

(1) ทฤษฎีเมตตาธรรม (Grace Theory) เห็นว่า การคุมประพฤติเป็นสิทธิพิเศษอันมีเงื่อนไข (Conditional Privilege) ถือเป็นความเมตตาากรุณาที่มาจากศาล มิได้มาจากตัวผู้กระทำผิด เพราะฉะนั้น การคุมประพฤติอาจถูกเพิกถอนได้ในทันที หากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขแห่งสิทธิพิเศษนั้น

(2) ทฤษฎีสัญญา (Contract Theory) เห็นว่าการคุมประพฤติเป็นวิธีการที่เสมือนกับการให้ผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละคนต้องทำสัญญาไว้กับศาล โดยยอมรับข้อกำหนดบางอย่างเพื่อแลกกับการได้รับอิสรภาพที่มีเงื่อนไข (Conditional Liberty) ถ้ามีการผิดสัญญาก็ต้องรับโทษ นั่นคือการเพิกถอนการคุมประพฤติ

(3) ทฤษฎีคุมขัง (Custodial Theory) ถือว่าผู้ถูกคุมความประพฤดียังอยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายโดยศาล เพราะฉะนั้นผู้ถูกคุมความประพฤติจึงอยู่ในฐานะ “กึ่งนักโทษ” (Quasi prisoner) ซึ่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญจะถูกจำกัด ศาลยังมีอำนาจที่จะเคลื่อนย้ายผู้กระทำผิดจากชุมชนเข้าสู่เรือนจำได้ เมื่อมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติ

³² วราวุธ มั่นคง. อ้างแล้ว. หน้า 35.

³³ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2539). *แนวทางการปรับปรุงแก้ไขอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 42.

นอกจากทฤษฎีทั้ง 3 แล้ว หากพิจารณาในแง่ของวิธีการคุมความประพฤติยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวกับวิธีการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดในระหว่างที่มีการคุมความประพฤติหรือระหว่างที่อยู่ในกระบวนการสอดส่อง ซึ่งนำศึกษาอีก 3 ทฤษฎี³⁴ คือ

(1) ทฤษฎีใช้ความรู้และเหตุผล เห็นว่า ความรู้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของอำนาจบุคคลที่มีความรู้เป็นแหล่งแห่งอำนาจที่ถูกต้องและการกระจายความรู้ไปยังผู้ไม่รู้ โดยการศึกษาและให้ความรู้ที่ถูกต้อง

(2) ทฤษฎีการให้การศึกษาใหม่ ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาเสียใหม่โดยวิธีต่างๆ เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำทางจิตบำบัดเพื่อค้นหาปัญหาและหาทางแก้ไข

(3) ทฤษฎีใช้อำนาจบังคับ เน้นการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมายและศีลธรรม บังคับให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะได้รับผลอันไม่พึงปรารถนา แต่อำนาจนั้นต้องเป็นอำนาจโดยชอบธรรม ทฤษฎีนี้นำมาประยุกต์ใช้กับการคุมประพฤติผู้กระทำผิด เพราะการคุมความประพฤติเป็นการควบคุมอาชญากรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีเป้าประสงค์ในการคุ้มครองสังคมและมุ่งแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนได้

ดังนั้น เมื่อศาลรอลงอาญาและวางเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติผู้กระทำผิด จึงเป็นการใช้อำนาจบังคับทางกฎหมายอย่างหนึ่ง หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกลงโทษจำคุกได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้คอยควบคุมดูแลให้มีการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

3) วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการคุมประพฤติ

วัตถุประสงค์ของการคุมประพฤติ

จากปรัชญาของการคุมประพฤติจึงพัฒนามาเป็นวัตถุประสงค์ของการคุมประพฤติ³⁵ ได้สรุปวัตถุประสงค์หลักของการคุมประพฤติว่ามี ดังนี้

(1) ป้องกันชุมชน (Community protection) จากพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Antisocial-behavior) โดยการสืบเสาะและพินิจเพื่อเป็นการประเมินระดับอันตรายของบุคคลและความเป็นไปได้ที่บุคคลอาจกระทำผิด ตลอดจนเสนอความเห็นต่อศาลว่า ควรใช้วิธีการเช่นใดกับผู้กระทำผิดจึงจะเป็นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและป้องกันชุมชนมากที่สุด ในส่วนของการควบคุมและสอดส่อง พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ดำเนินการสอดส่องและดูแลผู้ถูกคุมประพฤติเท่าที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองชุมชน และต้องปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไข การกระทำผิด หากมีพฤติกรรมที่มีอันตรายต่อชุมชนพนักงานคุมประพฤติต้องรีบรายงานให้ศาลทราบ เพื่อให้มีการเพิกถอนการคุมประพฤติทันที

³⁴ สุพจน์ สุโรจน์. (2529). *การคุมประพฤติ*. ในงานการบริหารงานยุติธรรม. (หน้าที่ 9-15) สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. หน้า 649-650.

³⁵ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 40-42.

(2) ทำให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน (Reintegration of offenders) เน้นการสร้าง ความสัมพันธ์ทางบวก ระหว่างผู้กระทำผิดกับชุมชน โดยประเมินเงื่อนไขส่วนบุคคล และเงื่อนไข ทางสังคมของบุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการคุมประพฤติ เพื่อพิจารณาความต้องการรายบุคคลตาม ความจำเป็นการส่งบุคคลนั้นกลับคืนสู่ชุมชน ตลอดจนเตรียมแผนปฏิบัติการ และวิธีการที่เหมาะสม ในการทำให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

(3) ส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม (Furthering justice) โดยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของบุคคลในงานคุมประพฤติ ทำให้บุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการคุมประพฤติ เข้าใจสิทธิและความ รับผิดชอบของตน

(4) ให้บริการที่จำเป็นเพื่อให้การจัดการงานคุมประพฤติและวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 3 ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุน จากชุมชน

ประโยชน์ของการคุมประพฤติ

แคลลิสัน³⁶ ได้ประมวลประโยชน์ หรือผลดีของการคุมประพฤติซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

(1) ผู้กระทำผิดพ้นจากการที่จะต้องมีการคุมประพฤติในการจำคุก และการถูกตัดขาด ออกจากชุมชน ยิ่งกว่านั้นพวกเขาไม่ต้องถูกตราหน้าจากครอบครัว เพื่อนและนายจ้าง

(2) ผู้กระทำผิดได้รับประโยชน์จากการควบคุมและสอดส่อง การให้คำปรึกษา และการแนะนำ ซึ่งสามารถหาได้ในชุมชน แหล่งที่จะคอยสนองความต้องการที่สามารถหา ได้ได้แก่ โรงเรียน คลินิกสุขภาพจิต และหลักสูตรการฝึกอาชีพ ผู้กระทำผิดที่ล้มเหลวในการปรับตัว เข้ากับความเป็นอิสระภายใต้การควบคุมสอดส่องจะถูกส่งไปที่ทัณฑ์สถานภายใต้การควบคุมที่ เคร่งครัด

(3) การคุมประพฤติประหยัดกว่าการจำคุก เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงสามารถหา เลี้ยงตัวเองและคนในอุปการะของเขาได้ ยิ่งกว่านั้นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานคุมประเดติน้อยกว่า ค่าใช้จ่ายในการกักขังผู้กระทำผิดถึง 13 เท่า ต่อผู้กระทำผิด 1 คน ผู้กระทำผิดยังคงเสียภาษี และ ครอบครัวของเขาไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐ

(4) ผู้กระทำผิดซึ่งอยู่ในชุมชนยังคงประกอบอาชีพ พักอาศัยกับครอบครัว และ ไม่ได้ติดต่อกับสมาคมกับวัฒนธรรมที่ต่อต้านสังคม ซึ่งมีอยู่ในเรือนจำ ทำให้ไม่เกิดความยุ่งยากสับสน ในชีวิตของพวกเขา

³⁶ วราวุธ มั่นคง. (2521). ลักษณะทางสังคมและจิตวิทยาของผู้ถูกคุมประพฤติ: กรณีศึกษาสำนักงานคุมประพฤติ ประจำศาลจังหวัดพระโขนง. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 36.

(5) ผู้กระทำผิดอยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าชดเชยสำหรับการกระทำผิด เขาสามารถจ่ายค่าใช้จ่ายในศาล ค่าปรับ และชดเชยความเสียหายได้

(6) ผู้กระทำผิดบางคนเหมาะที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมสอดส่อง มากกว่าที่จะปล่อยหรือรอการลงโทษเขาไปเฉยๆ

สุพจน์ สุโรจน์³⁷ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการคุมประพฤติ ซึ่งนอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ ดังนี้

(1) ช่วยเหลือศาลให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยอย่างละเอียด และถูกต้อง พร้อมทั้งความเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อศาลจะได้ใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าควรใช้มาตรการ หรือวิธีการใดที่เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน และพิพาทษาคติของจำเลยแต่ละคนนั้นอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

(2) ค้ำครองป้องกันสังคมจากอาชญากรรม

(3) เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงเป็นรายบุคคลที่ได้ผลดีกว่าการจำคุกบุคคลประเภทเดียวกันนี้

(4) ลดความแน่นแออัดในเรือนจำลงได้มาก ซึ่งทำให้การแก้ไขบำบัดผู้ที่จำเป็นต้องได้รับโทษจำคุกได้ผลดีมากยิ่งขึ้น

4) ความแตกต่างระหว่างการลงโทษและการคุมประพฤติ

การรวมตัวกันของสังคมตั้งแต่ขนาดเล็ก คือ ครอบครัว จนเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และเป็นประเทศ หรือจากครอบครัวเป็นกลุ่ม เป็นเผ่าพันธุ์ มนุษย์ย่อมจะมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ค่อยๆ พัฒนามาโดยลำดับ จากวิถีประชา (Folkways) มาเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี (Customs and traditions) มาเป็นกฎศีลธรรม (Mores) และมาเป็นกฎหมายในที่สุด ซึ่งในสังคมการมีกฎเกณฑ์ต่างๆ ก็เพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ การฝ่าฝืนวิถีประชาหรือขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกฎศีลธรรมหรือกฎหมาย ย่อมจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากสมาชิกในสังคมหรือจากสังคมต่อพฤติกรรมอันนั้น อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการติฉินนินทาหรือวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักที่สุดก็เป็นการกำจัดออกไปจากหมู่คณะหรือสังคมนั้นๆ ซึ่งมาตรการต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งเช่นกัน โดยวิธีและรูปแบบการลงโทษได้มีการพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งในอดีตการลงโทษเป็นการแสดงออกของสัตยาตญาณเพื่อการแก้แค้น เช่น ฆ่าคนตาย หรือทำร้ายร่างกาย เป็นต้น จะถูกลงโทษโดยบุคคลผู้ใกล้ชิดหรือ เป็นญาติกับผู้เสียหาย ในลักษณะของการแก้แค้น การแก้แค้นนี้โดยมากมักจะไม่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะผู้ประทุษร้าย

³⁷ สุพจน์ สุโรจน์. (2549). *เอกสารกองแผนงานและสารสนเทศ กรมคุมประพฤติ*. กรุงเทพมหานคร: กรมคุมประพฤติ. หน้า 7.

เท่านั้น แต่จะรวมไปถึงครอบครัวและญาติของผู้ประทุษร้ายด้วย โดยจะถูกแก้แค้นจนกระทั่งตายหรือบาดเจ็บไปตามกัน การลงโทษนี้เป็นลักษณะการกระทำต่อผู้กระทำความผิดในระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน แต่รูปแบบการลงโทษในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งจากเดิมการลงโทษจะเน้นการแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับความผิดที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น ได้เปลี่ยนมาเป็นการลงโทษที่มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและเหมาะสมกับความผิดที่ได้ก่อ

จากการเปลี่ยนแปลงแนวความเชื่อและปรัชญาดังกล่าวเป็นผลให้เกิดกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยใช้วิธีการอบรมนิสัย และจิตใจด้วยการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้สามารถเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างปกติสุข โดยการช่วยเหลือของรัฐด้วยวิธีการคุมประพฤติ (Probation) นั่นเอง

การลงโทษและการคุมประพฤตินั้นเป็นการกระทำต่อตัวของผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างในส่วนของคุณสมบัติและวิธีการปฏิบัติซึ่งพอจะแยกความแตกต่างได้ดังนี้

(1) การลงโทษเป็นการกระทำเพื่อที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นรู้สึกเจ็บปวดทรมานและเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิดอีกต่อไปหรือโดยการก่อให้เกิดความกลัวว่าจะมีการลงโทษซ้ำอีก และอีกนัยหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสำนึกว่าอาชญากรรมให้ประโยชน์ไม่คุ้มกับโทษที่จะได้รับ หรือโดยการทำลายนิสัยต่างๆ ที่อาชญากรได้สร้างขึ้น ส่วนการคุมประพฤติก็โดยทำให้ตัวของผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน (Reintegration of offenders) เน้นการสร้างความสัมพันธ์ทางบวก ระหว่างผู้กระทำความผิดกับชุมชนโดยประเมินเงื่อนไขส่วนบุคคล และเงื่อนไขทางสังคมของบุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการคุมประพฤติ เพื่อพิจารณาความต้องการรายบุคคลตามความจำเป็นการส่งบุคคลนั้นกลับคืนสู่ชุมชน ตลอดจนเตรียมแผนปฏิบัติการ และวิธีการที่เหมาะสมในการทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

(2) การลงโทษเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิดเนื่องจากบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกนั้น จะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของเรือนจำอย่างเคร่งครัด การเลือกถิ่นที่อยู่หรือการติดต่อสื่อสารต้องถูกจำกัด อีกทั้งภายหลังพ้นโทษมาแล้วก็ยังคงถูกจำกัดสิทธิ เช่น การตัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง หรือบทบัญญัติของกฎหมายในการจำกัดสิทธิด้านการประกอบอาชีพหรือการเข้ารับราชการ ส่วนการคุมประพฤตินั้นเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดให้ยังคงสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ ยังสามารถทำงาน เรียนหนังสือหรือดูแลครอบครัวต่อไปได้ เพราะการคุมประพฤติผู้กระทำความผิดนั้น ยังไม่ทำให้

ผู้กระทำความผิดถูกตัดออกจากสังคมหรือส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงาน จึงกล่าวได้ว่ามาตรการคุมประพฤติเป็นการลดช่องว่างระหว่างบุคคลภายนอกกับผู้กระทำความผิด อีกทั้งยังสร้างทัศนคติที่ดีต่อตัวผู้กระทำความผิดให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ตามปกติ อันจะส่งผลให้สังคมยังคงมีผู้มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาประเทศชาติต่อไป

(3) การลงโทษเป็นการยับยั้งแบบทั่วไป (General Deterrence) เป็นการทำให้สมาชิกในสังคมไม่กล้าฝ่าฝืนกฎหมายโดยการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เห็น ด้วยความเชื่อว่า การลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดคนหนึ่ง จะสามารถยับยั้งไม่ให้คนอื่นกระทำความผิดเช่นนั้นอีก ส่วนการคุมประพฤติเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ละรายไม่ได้มีผลเป็นการทั่วไปแต่จะเน้นการสร้างความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างผู้กระทำความผิดกับชุมชน ซึ่งวิธีการคุมประพฤตินั้นถือได้ว่าเป็นวิธีการแก้ไขบำบัดที่มีมนุษยธรรม โดยคำนึงถึงการแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลในชุมชนที่คนอาศัยอยู่

(4) การลงโทษมีความสัมพันธ์ระหว่างการประพฤติดีของเขากับความทุกข์ทรมานของโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ กล่าวคือ ยิ่งมีการกระทำความผิดที่รุนแรงมากเท่าใด โทษหรือความทุกข์ทรมานที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับย่อมทวีความรุนแรงเท่ากัน ส่วนของการคุมประพฤตินั้น ความเข้มงวดของการคุมประพฤติไม่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดแต่จะขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้กระทำความผิดแต่ละราย

(5) การลงโทษจำคุกทำให้รัฐต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากในการดูแลผู้ต้องขังไม่ว่าจะเป็นค่าอาหาร ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรในการดูแล ซึ่งนับวันจำนวนผู้ต้องขังจะทวีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่มีแนวโน้มที่จะลดลงแต่อย่างใด อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขัง 1 คน มากกว่าค่าใช้จ่ายในการบริหารงานคุมประพฤติดังถึง 13 เท่า หากนำวิธีการคุมประพฤตินี้มาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทตามที่ศาลเห็นสมควรแล้ว ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องเข้าสู่อเรือนจำ ย่อมส่งผลดีต่อกรมราชทัณฑ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับผู้กระทำความผิดมากเกินไปอีกทั้งยังช่วยลดจำนวนของผู้ต้องขังในเรือนจำที่มีจำนวนมาก อันเป็นปัญหาที่สำคัญของเรือนจำทั่วประเทศในขณะนี้ คือ “ปัญหาคนล้นคุก” นั่นเอง

(6) การลงโทษเป็นการทดแทนหรือชดเชยความผิด (Punishment as a Expiation or Atonement) เป็นการลงโทษที่มีความมุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องชดเชยความผิดที่ได้ก่อขึ้นด้วยความทุกข์ทรมาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการลงโทษได้กระทำต่อหน้าสาธารณชนไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ทรมานทางด้านร่างกายหรือความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจก็ตาม แต่การคุมประพฤติเป็นการกระทำโดยความมุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมเสียด้วยกิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟูต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการ

ของผู้กระทำความผิดแต่ละราย กล่าวได้ว่าการคุมประพฤติเป็นมากกว่าความเมตตาและไม่ใช้ประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสังคมและชุมชนอีกด้วย

2.5 การคุมประพฤติในประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษา วิเคราะห์ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการคุมประพฤติของประเทศไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาประเทศที่มีการพัฒนางานด้านคุมประพฤติมาอย่างยาวนาน และเป็นต้นแบบของงานด้านคุมประพฤติ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่า มีการพัฒนางานคุมประพฤติมากที่สุดและใช้วิธีการนี้มาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ระบบและวิธีการที่หลากหลาย

2.5.1 การบริหารงานคุมประพฤติ (Administration of Probation)

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานคุมประพฤติกระจายอยู่ใน 50 มลรัฐ ซึ่ง 3 ใน 4 ของ มลรัฐ หรือประมาณ 36 มลรัฐ จะให้การบริการงานคุมประพฤติส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหาร³⁸ ส่วนที่เหลือจะขึ้นอยู่กับฝ่ายตุลาการ

ระบบการบริหารงานคุมประพฤติของอเมริกา สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท³⁹ คือ

- 1) งานคุมประพฤติสำหรับเยาวชน (Juvenile)
- 2) งานคุมประพฤติของแขวง (Municipal)
- 3) งานคุมประพฤติของเขต (County)
- 4) งานคุมประพฤติของมลรัฐ (State) โดยมลรัฐนั้นจะมีหน่วยงานคุมประพฤติส่วนกลาง เป็นแกนหลักในการบริหารงานทั่วทั้งมลรัฐ
- 5) งานคุมประพฤติแบบผสมของมลรัฐ (State combined) มลรัฐจะมีหน่วยงานคุมประพฤติและพักการลงโทษอยู่ด้วยกันเป็นศูนย์กลางการบริหารงาน
- 6) งานคุมประพฤติของรัฐบาลกลาง (Federal) อยู่ภายใต้การบริหารงานของศาลรัฐบาลกลาง ซึ่งต้องดูแลพักการลงโทษด้วย

2.5.2 บทบาทของคุมประพฤติ (Roles of Probation office)

พนักงานคุมประพฤติอเมริกาจะต้องมีคุณวุฒิปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย ในบางแห่ง กำหนดคุณวุฒิปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์ เช่น จิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น⁴⁰

³⁸ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 63.

³⁹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 63.

⁴⁰ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 63.

ภาระหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติค่อนข้างมีความหลากหลายในการเผชิญหน้ากับผู้ถูกคุมประพฤติ ทำให้มีการเปรียบเทียบบทบาทของพนักงานคุมประพฤติไปในหลายแนวทาง

Ann Strong เสนอว่า บทบาทของพนักงานคุมประพฤติสามารถแบ่งออกได้ 11 บทบาทด้วยกัน⁴¹ คือบทบาท

- 1) ผู้ตรวจสอบ (Detection) โดยคอยสอดส่องว่าผู้ถูกคุมความประพฤติมีอันตรายต่อชุมชน หรือชุมชนกำลังตกอยู่ในความเสี่ยงภัยอันเกิดจากบุคคลนั้นหรือไม่
- 2) นายหน้า (Broker) ในการส่งต่อผู้ถูกคุมความประพฤติไปรับบริการจากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์กับตัวผู้ถูกคุมความประพฤติเอง
- 3) ทนายความ (Advocate) ช่วยปกป้องสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยการแก้ไขอุปสรรคทางกฎหมาย เช่น การขอใบอนุญาตขับรถที่ยอมเปลี่ยนกฎระเบียบสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติตามคำร้องขอของทางสำนักงานคุมประพฤติ
- 4) ผู้ประเมินผล (Evaluator) โดยเป็นผู้รวบรวมข้อมูล ประเมินปัญหาของผู้ถูกคุมความประพฤติและชุมชน ชี้แนะนักและจัดลำดับทางแก้
- 5) ผู้ระดมทรัพยากร (Mobilizer) โดยพยายามรวบรวมและเสริมสร้างกลุ่ม องค์กรในชุมชนเพื่อช่วยแก้ปัญหาของกลุ่มและองค์กรนั้น
- 6) ผู้เสริมสร้างความสามารถ (Enabler) ช่วยผู้ถูกคุมความประพฤติ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม เพื่อให้ผู้นั้นรักตนเอง
- 7) ผู้จัดการข้อมูล (Information Manager) เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติ จะเป็นผู้รวบรวม จำแนก และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชุมชน
- 8) คนกลาง (Mediator) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาระหว่างผู้ถูกคุมความประพฤติ กับหน่วยงาน หรือระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน
- 9) ผู้ให้การศึกษา (Educator) เป็นผู้ให้ข้อมูลและความรู้ เพื่อพัฒนาทักษะในหลายด้านของผู้ถูกคุมความประพฤติ
- 10) นักวางแผนชุมชน (Community Planner) เข้าร่วมและช่วยเหลือชุมชน หรือองค์กรในชุมชนเพื่อพัฒนาการวางแผนและพิจารณาความเป็นไปได้ในการช่วยเหลือผู้ถูกคุมความประพฤติ
- 11) ผู้บังคับใช้กฎหมาย (Enforcer) บทบาทสุดท้ายนี้เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายในการเพิกถอนการคุมประพฤติหากพนักงานคุมประพฤติไม่สามารถดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติได้

⁴¹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ่างแล้ว. หน้า 64.

แต่ Harry Allen⁴² เห็นว่าลักษณะบทบาทพื้นฐานหรือลักษณะของพนักงานคุมประพฤติ มี 4 แบบ ด้วยกัน คือ

- 1) ผู้ให้โทษหรือผู้รักษากฎหมาย (Punitive/Law Enforcement Officer) โดยเป็นผู้คอยควบคุมดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติ อันเป็นการปกป้องคุ้มครองชุมชน
- 2) เจ้าหน้าที่สวัสดิการหรือผู้แก้ไขบำบัด (Welfare/Therapeutic Office) เป็นผู้ให้บริการและความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติ
- 3) ผู้ปกป้องคุ้มครองหรือผู้ทำงานแบบผสม (Protective/Synthetic Officer) ซึ่งเป็นผู้พยายามที่ผสมผสานการแก้ไขบำบัดให้เข้ากับการบังคับใช้กฎหมาย
- 4) ผู้ทำงานแบบเฉื่อยชาหรือแบบชั่งกะตาย (Passive/Time Server Office) เป็นผู้ที่ทำงานโดยไม่ได้คำนึงถึงชุมชนหรือผู้ถูกคุมความประพฤติ กล่าวคือ ชอบทำงานแต่น้อย

บทบาทของพนักงานคุมประพฤติที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้แบบแผนในการปฏิบัติงานแตกต่างกันด้วย แล้วแต่ลักษณะงานที่พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติ ซึ่งอาจทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความขัดแย้งในบทบาทภาระหน้าที่ของตนเองได้ แต่พนักงานคุมประพฤติจะต้องมีความพร้อมที่จะสนทนาหรือให้ข้อชี้แนะแก่ผู้ถูกคุมประพฤติได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความหวัง ความกลัวหรือความขัดแย้ง⁴³

2.5.3 ลักษณะงานหลักของการคุมประพฤติ (Probation Service)

Abadinsky⁴⁴ กล่าวว่า งานหลักขององค์กรคุมประพฤติในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นงานบริการพื้นฐาน มีอยู่ด้วยกัน 3 งาน คือ งานบริการสำหรับเยาวชน (Juvenile Service) งานสืบเสาะก่อนศาลพิพากษา (Presentence Investigation) และงานคุมประพฤติหรือสอดส่องผู้กระทำผิด (Supervision of Offenders) แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึงเฉพาะ งานสืบเสาะก่อนศาลพิพากษาและงานคุมประพฤติเท่านั้น

1) งานสืบเสาะก่อนศาลพิพากษา (Presentence Investigation-PSI)

งานสืบเสาะก่อนศาลพิพากษาเป็นการดำเนินการรวบรวมการเพื่อทำรายงานสืบเสาะและพินิจก่อนศาลพิพากษา (Presentence Report หรืออาจเรียกว่า Probation report) ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะต้องทำเมื่อศาลมีคำสั่งหลังจากที่พบว่า จำเลยมีการกระทำความผิด โดยปกติรายงานดังกล่าวจะประกอบไปด้วย ประวัติการกระทำความผิด หรือการถูกจับกุมก่อนหน้านั้น ประวัติการทำงาน

⁴² สกิดซ์ชย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 65.

⁴³ สกิดซ์ชย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 66.

⁴⁴ สกิดซ์ชย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 66.

การศึกษา รวมทั้งประวัติครอบครัวและพื้นฐานทางสังคม⁴⁵ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามแนวคิดของสำนัก Positive ที่สนใจตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำผิด

หลักเกณฑ์ในการสืบเสาะก่อนศาลพิพากษา

ในประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีศาลของรัฐบาลกลางมีกฎหมาย บังคับให้ศาลต้องสั่งสืบเสาะทุกคดี เว้นแต่จำเลยขอสละสิทธิที่จะถูกสืบเสาะและศาลอนุญาตตามนั้น โดยพิจารณาเห็นว่า มีข้อมูลเพียงพอที่จะมีคำพิพากษาได้โดยไม่ต้องมีการสืบเสาะก็สามารถกระทำได้

มลรัฐต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีการสืบเสาะก่อน แต่อาจแตกต่างกันไปในรายละเอียด เช่น ในมลรัฐนิวยอร์ก มิชิแกน ให้สืบเสาะทุกคดี แต่ถ้าคดีที่มีโทษสูง (Felony cases) ให้ใช้รายงานการสืบเสาะอย่างยาว (Long-form report) ซึ่งเป็นรายงานที่มีรายละเอียด หากเป็นคดีที่มีโทษเบา (Misdemeanor cases) ให้ใช้รายงานการสืบเสาะอย่างสั้น (Shot-form report) ในมิสซูรีกฎหมายบังคับให้มีการสืบเสาะคดีที่โทษหนักทุกคดี เว้นแต่จำเลยจะขอสละสิทธิ เช่นเดียวกับมลรัฐอิลลินอยส์ ซึ่งศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าเห็นสมควรให้สละสิทธิหรือไม่ ส่วนในมลรัฐเท็กซัส ไม่มีกฎหมายบังคับให้ศาลต้องมีการสืบเสาะ โดยเป็นดุลยพินิจของศาล⁴⁶

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการสละสิทธิที่จะถูกสืบเสาะในมลรัฐอิลลินอยส์ กล่าวคือ ในทางปฏิบัติของศาล เช่นที่ Cook County Criminal Court ใกล้กับนครชิคาโก Mrs. Nancy Martin (สัมภาษณ์เมื่อ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538) ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติผู้ใหญ่เขตคุกค์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า นอกจากจะต้องขอความเห็นจากศาลแล้ว ศาลจะสอบถามความเห็นทางอัยการด้วยว่าสมควรให้จำเลยสละสิทธิที่จะต้องถูกสืบเสาะหรือไม่ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติ มาตรา 531 แห่ง United Code of corrections ใน Illinois Criminal Law and Procedure

เหตุที่รายงานการสืบเสาะมีความสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลอเมริกา เนื่องจากหลักในการกำหนดโทษของศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงจาก⁴⁷

- (1) ข้อมูลรายงานการสืบเสาะก่อนพิพากษาคดี
- (2) ข้อมูลจากการสืบพยานโจทก์จำเลยในชั้นพิจารณาคดี
- (3) ผลกระทบต่อสังคมอันอาจมีขึ้นหลังจากใช้มาตรการลงโทษนั้น

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า รายงานการสืบเสาะมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา แม้แต่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาเองก็ยังยอมรับความสำคัญดังกล่าวโดยกล่าวว่า

⁴⁵ สก๊อตซ์ เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 67.

⁴⁶ สก๊อตซ์ เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 68.

⁴⁷ เกียรติภูมิ แสงศศิธร. (2533). *กระบวนการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 39-40.

“รายงานการสืบเสาะเป็นสิ่งที่ช่วยในการกำหนดโทษและกำหนดมาตรฐานเพื่อการแก้ไขปรับปรุง จำเลยให้เหมาะสม

ระยะเวลาในการสืบเสาะก่อนศาลพิพากษา

ระยะเวลาในการสืบเสาะในประเทศสหรัฐอเมริกา จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่า สำนักงานคุมประพฤติแห่งนั้นจะอยู่ในสังกัดใด เช่น หากเป็นงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลางจะ ให้ความพนักงานคุมประพฤติสืบเสาะไม่เกิน 60 วัน ตามมาตรา 3522 (b) ภาค 2 วิธีพิจารณาคดีอาญา ซึ่งเท่ากับระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5-3-3 ของ United Code of Corrections มลรัฐอิลลินอยส์

แต่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่เมือง Okland Alameda จะให้ความพนักงานคุมประพฤติ ดำเนินการสืบเสาะให้แล้วเสร็จภายใน 21 วัน แต่ถ้าจำเลยมีประกันจะใช้เวลา 42 วัน⁴⁸

2) งานควบคุมและสอดส่อง (Probation Supervision)

งานควบคุมและสอดส่องเป็นกระบวนการดูแลผู้ถูกคุมประพฤติโดยพนักงานคุม ประพฤติจะดำเนินการตรวจสอบบุคคลเหล่านั้นว่า ได้กระทำตนตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ หรือไม่

หลักเกณฑ์ในการคุมประพฤติ (Probation Criteria)

แม้ว่าการบริหารงานคุมประพฤติจะมีอยู่หลายประเภทที่แตกต่างกันไป แต่หลักเกณฑ์ ในการคุมประพฤติในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีจุดร่วมกัน⁴⁹

- (1) ผู้กระทำผิดมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง
- (2) ผู้กระทำผิดมิได้ตั้งใจที่จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง
- (3) ผู้กระทำผิดทำลงไปภายใต้การถูกช่วยอย่างรุนแรง
- (4) มีเหตุอันควรลดหย่อนผ่อนโทษให้ผู้กระทำผิด
- (5) ผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำผิดนั้น
- (6) ผู้กระทำผิดได้ชดใช้หรือจะชดใช้ค่าเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น แก่ผู้เสียหาย
- (7) ผู้กระทำผิดไม่มีประวัติการกระทำความผิดมาก่อน หรือสามารถกลับคนเป็น

พลเมืองดีได้

- (8) ผู้กระทำผิดน่าจะได้รับประโยชน์จากการคุมประพฤติ
- (9) ความผิดที่ผู้ผิดนั้นกระทำขึ้นในบางสถานการณ์ซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นอีก
- (10) ลักษณะและเจตคติของผู้กระทำผิดบ่งชี้ว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำ

⁴⁸ สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ และศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2534). รายงานการศึกษาดูงานระบบการคุมประพฤติประเทศ สหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคุมประพฤติกลาง กระทรวงยุติธรรม. หน้า 18.

⁴⁹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 70.

(11) วิธีการจำคุกจะก่อให้เกิดความยากลำบากอันเกินควรแก่ผู้กระทำผิดและครอบครัว

คดีที่ศาลมีคำพิพากษาให้คุมประพฤติได้ (Sentence of Probation)

คดีที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้คุมประพฤติได้นั้น จะแตกต่างกันไปตามเขตอำนาจว่าเป็นศาลของรัฐบาลกลางหรือของมลรัฐ

กรณีศาลของรัฐบาลกลาง Federal Criminal Code and Rules มาตรา 3561 (a) (1989: 790) ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า “...ผู้กระทำผิดซึ่งมีคำตัดสินแล้วว่ากระทำผิดจริงในความผิดใด อาจถูกพิพากษาให้คุมประพฤติได้ เว้นแต่

(1) บุคคลนั้นจะกระทำผิดในคดีที่มีโทษสูง ประเภท Class A (ความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต) หรือ Class B (ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป)

(2) ความผิดนั้นเป็นความผิดที่ห้ามมิให้คุมประพฤติ

(3) ผู้กระทำผิดถูกคำพิพากษาให้จำคุกในความผิดฐานเดียวกันหรือฐานอื่น

สำหรับระยะเวลาที่คุมประพฤติ นั้น ศาลของรัฐบาลกลางมีอำนาจคุมประพฤติกดีที่มีโทษสูง(Felony) ตั้งแต่ 1 ถึง 5 ปี และในคดีที่มีโทษเบา (Misdemeanor) ไม่เกิน 5 ปี

ส่วนศาลในมลรัฐ เช่น มลรัฐอิลลินอยส์ ศาลมีอำนาจสั่งคุมประพฤติได้ทุกคดีเช่นกัน แต่มีข้อยกเว้น ดังกรณีต่อไปนี้

(1) คดีฆาตกรรมที่ศาลไม่ได้พิพากษาให้ประหารชีวิต

(2) ผู้กระทำผิดประเภท Class X felony (เป็นประเภทความผิดที่มีโทษหนักแล้วแต่ว่ากฎหมายฉบับใดจะกำหนด เช่น ความผิดฐานลักพาตัว หรือวางเพลิงเผาทรัพย์

(3) ...กระทำผิดกฎหมายสารควบคุม... โดยมีสารผสม โคลเคนหรือสิ่งที่คล้ายคลึงกันเกินกว่า 5 กรัม

(4) กระทำผิดกฎหมายควบคุมกัญชา

(5) กระทำผิดอีกในความผิดประเภท Class 2 (เช่น หน่วงเหนี่ยวกักขัง ชิงทรัพย์ เป็นต้น) ขึ้นอีกภายใน 10 ปี นับแต่มีคำพิพากษาในคดีแรก

(6) ลักทรัพย์ในเคสสถาน

(7) ประทุษร้ายทางเพศเว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(8) ทำร้ายร่างกายคนชรา

(9) ความผิดที่ใช้กำลังประทุษร้ายในลักษณะเป็นกลุ่มก่อกวน

(10) ปล้นยานพาหนะ

(11) กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 โดยการประทุษร้ายถึงขั้นอันตรายสาหัสหรือกระทำการในลักษณะเป็นฝูงชนอันเนื่องมาจากความเกลียดชัง

(12) กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 ในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินสาธารณะเสียหายเกินกว่า 300 เหรียญ

(13) กระทำผิดกฎหมายพกพาอาวุธปืน โดยมีได้รับอนุญาต

สำหรับระยะเวลาในการคุมประพฤติ มาตรา 5-6-2 ของกฎหมายฉบับเดียวกันได้กำหนดไว้ ดังนี้

(1) สำหรับความผิด Class 1 หรือ Class 2 felony ให้คุมประพฤติไม่เกิน 4 ปี

(2) สำหรับความผิด Class 3 หรือ Class 4 felony ให้คุมประพฤติไม่เกิน 30 เดือน

(3) สำหรับความผิด Misdemeanor ให้คุมประพฤติไม่เกิน 2 ปี

(4) สำหรับความผิด Petty offense (ความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว) ให้คุมคุมประพฤติไม่เกิน 6 เดือน

จะเห็นได้ว่า การสั่งให้คุมความประพฤติของศาลรัฐบาลกลางกับมลรัฐโดยหลักทั่วไปจะคล้ายกัน คือ สามารถสั่งใช้ได้กับคดีเกือบทุกประเภท ยกเว้นคดีที่มีความร้ายแรงมากๆ เท่านั้น ส่วนระยะเวลาของการคุมประพฤติ อาจแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด

เงื่อนไขในการคุมความประพฤติ (Probation Conditions)

ในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินั้น สมาคมเนติบัณฑิตอเมริกัน⁵⁰ เสนอว่า ศาลควรอธิบายเงื่อนไขทุกข้อให้ผู้กระทำผิดทราบถึงจุดประสงค์ ขอบเขต และผลของการฝ่าฝืนเงื่อนไข พร้อมทั้งแจ้งเงื่อนไขที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้บุคคลนั้นทราบด้วย นอกจากนี้ พนักงานคุมประพฤติจะต้องมีอำนาจที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไข โดยเงื่อนไขทั้งหลายจะต้องมีความชัดเจนเพียงพอเพื่อมิให้พนักงานคุมประพฤติกลายเป็นผู้ตั้งเงื่อนไขเสียเอง และ ABA ได้วางแนวทางการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ดังนี้

(1) เงื่อนไขนั้นจะต้องชี้ให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเคารพกฎหมาย

(2) เงื่อนไขจะต้องเกี่ยวพันกับการแก้ไขผู้กระทำผิดและจะต้องปกป้องคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนา และต้องไม่มีความกำกวม

(3) เงื่อนไขจะต้องเหมาะสมกับตัวบุคคล

(4) เงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติ ชำระค่าปรับ ชดใช้ค่าเสียหาย หรือเลี้ยงดูครอบครัว จะต้องอยู่ในความสามารถของผู้ถูกคุมความประพฤติที่จะปฏิบัติตามได้

⁵⁰ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 72.

(5) การทำประกันทัณฑ์บนไว้ในเขตอำนาจศาลบางแห่ง ไม่ถือเป็นเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ

(6) ผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ควรที่จะเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการถูกคุมความประพฤติ

จากแนวทางการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวได้พัฒนาไปเป็นเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ผู้กระทำผิดตามคำสั่งศาล ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในสหรัฐอเมริกา⁵¹ อันได้แก่

- (1) ให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ
- (2) การย้ายที่พำนักจะต้องขออนุญาตพนักงานคุมประพฤติเป็นลายลักษณ์อักษร
- (3) เคารพกฎหมายและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของการคุมความประพฤติ
- (4) หากถูกจับกุมหรือต้องคดีอาญาใดๆ ให้แจ้งพนักงานคุมประพฤติทราบ
- (5) ประกอบอาชีพและดูแลผู้อยู่ในความอุปการะ
- (6) การเปลี่ยนงานอาชีพจะต้องแจ้งพนักงานคุมประพฤติเป็นลายลักษณ์อักษร
- (7) ห้ามออกนอกเขตชุมชนของตน โดยมิได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร
- (8) ห้ามใช้หรือขายยาเสพติดและอาวุธอันตราย
- (9) ปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษทั้งหลายตามคำพิพากษา

โดยปกติแล้ว เงื่อนไขที่ให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติจะมีอยู่หลายประการ เช่น การทำงาน การคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น การชดใช้ค่าเสียหาย การทำงานบริการสังคม และการรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น หากผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร อาจถูกเพิกถอนการคุมความประพฤติได้

การเพิกถอนการคุมความประพฤติ (Revocation of Probation)

การเพิกถอนการคุมความประพฤติเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติ สิ้นสถานภาพการเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติและอาจจะต้องกลับเข้าสู่เรือนจำ อันเนื่องมาจากเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้⁵² คือ

(1) Technical Vioation ได้แก่ กระทำผิดเงื่อนไขใดๆ ในระหว่างการคุมความประพฤติ เช่น ออกไปนอกประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่ยอมทำงานทำ

(2) New Offense Violation การกระทำผิดขึ้นใหม่ระหว่างถูกคุมความประพฤติ แม้คดียังไม่ถึงที่สุดศาลก็มีคำสั่งเพิกถอนการคุมความประเวตินั้นได้

⁵¹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 73.

⁵² ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 75.

อย่างไรก็ตาม การเพิกถอนการคุมความประพฤติจะต้องพิจารณาสภาพข้อเท็จจริงหลายๆ อย่างว่าเหตุผลพอที่จะเพิกถอนหรือไม่ หากเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขเล็กๆ น้อยๆ อาจไม่จำเป็นต้องถึงกับการเพิกถอน เช่น ขาดนัดรายงานเพียง 1-2 ครั้ง เนื่องจากมีเหตุจำเป็น หรือควรพิจารณาว่ามีเจตนาที่จะฝ่าฝืนเงื่อนไขข้อนั้นหรือไม่ สิ่งที่ต้องคำนึงไว้เสมอก็คือ การเพิกถอนนั้นควรกระทำอย่างสร้างสรรค์มิใช่มุ่งแต่ลงโทษ จึงต้องพิจารณาเหตุผลเบื้องหลัง⁵³

ในส่วนของกระบวนการเพิกถอนการคุมความประพฤตินั้น เมื่อปี ค.ศ. 1972 ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาได้วางบรรทัดฐานไว้ในคดี *Morrissey V. Brewer* ว่า “ผู้ได้รับการพักโทษ (Parolee) ซึ่งถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนเงื่อนไขในการพักการลงโทษ มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติตามกระบวนการนิติธรรม (Due Process) บางประการ ซึ่งรวมถึง การไต่สวนเบื้องต้นและการพิจารณาคดีเพิกถอน”

ต่อมาในปี ค.ศ. 1973 ศาลได้นำคดีไปเทียบเคียงใช้กับคดี *Gagnon V. Scarpelli* ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 เมื่อ Gerald Scarpelli จำเลย รับประทานยาในข้อหาชิงทรัพย์ โดยมีอาชญากรรมศาลพิพากษาจำคุก 15 ปี แต่ให้รอการลงโทษไว้และให้คุมความประพฤติเป็นเวลา 7 ปี Scarpelli ได้รับอนุญาตให้ย้ายที่พำนักจากมลรัฐวิสคอนซิน ไปยังมลรัฐอิลลินอยส์ และให้อยู่ภายใต้การสอดส่องของสำนักงานคุมประพฤติเขตคุก (Cook County Adult Probation Department) ต่อมาเขาถูกจับกุมเป็นจำเลยร่วมในคดีลักทรัพย์ที่ซานเมืองชิคาโก และถูกเพิกถอนการคุมความประพฤติโดยมีการพิจารณาคดีเพิกถอน จึงต้องกลับไปรับโทษจำคุก 15 ปี ที่เรือนจำวิสคอนซินที่ซึ่งเขาถูกพิพากษาครั้งแรก Scarpelli อุทธรณ์ จนถึงศาลฎีกา

ศาลฎีกาได้กล่าวไว้ในคดี *Gagnon V. Scarpelli* ว่า “การเพิกถอนการคุมความประพฤติ (Probation Revocation) มีลักษณะเช่นเดียวกับการเพิกถอนการพักการลงโทษ (Parole Revocation) กล่าวคือ มิใช่เป็นขั้นตอนการฟ้องร้องคดีอาญา แต่ผลของการเพิกถอนนั้นสามารถก่อให้เกิดการสูญเสียซึ่งเสรีภาพได้ ศาลจึงเห็นว่าผู้ถูกคุมความประพฤตินั้นมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ได้รับการพักโทษ ในอันที่จะได้รับการไต่สวนเบื้องต้น (Preliminary Hearing) และมีการพิจารณาคดีเพิกถอนการคุมความประพฤติ (Revocation Hearing) เช่นเดียวกับคดี *Morrissey V. Brewer*”

2.5.4 อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานคุมประพฤติ

โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นพนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลาง (Federal) หรือของมลรัฐที่อาจแยกย่อยเป็นแขวง (Municipal) หรือเขต (County) จะมีฐานะเป็น “เจ้าพนักงานผู้รักษาความสงบเรียบร้อย (Peace Officer)” ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นข้าราชการ (Public employee) ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายผดุงไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ในบางหน่วยงานให้อำนาจ

⁵³ คักคีย์ เลิศพานิชพันธุ์. อ่างแล้ว. หน้า 75.

พนักงานคุมประพฤติที่จะปฏิบัติตามหมายและพกอาวฐ แต่ในบางหน่วยงานก็จำกัดอำนาจพนักงานคุมประพฤติของตนซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

พนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลาง

คดีอาญาที่พนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลางรับผิดชอบ จะเป็นคดีที่มาจากศาลของรัฐบาลกลาง ซึ่งคดีดังกล่าวมีการกระทำผิดต่อกฎหมายรัฐบาลกลาง (Federal Law) เช่น ความผิดฐานปลอมแปลงเงินตรา หรือความผิดต่อกฎหมายคนเข้าเมือง เป็นต้น

ตามประมวลกฎหมาย Federal Criminal Code and Rules หรือ U.S. (1989: 808) ภาค 2 ว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา (Part II-Criminal Procedure) มาตรา 3602 ได้บัญญัติถึง การแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลางว่า

(1) ในกรณีการแต่งตั้ง (Appointment) ศาลประจำเขตสหรัฐ (District Court of United States) จะแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานคุมประพฤติโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ ภายในเขตอำนาจ ภายใต้การดูแลของศาลที่แต่งตั้งนั้น และหากมีเหตุอันสมควรศาลอาจใช้ดุลพินิจถอดถอนพนักงานคุมประเวตินั้นก็ได้

(2) ในกรณีบันทึกการแต่งตั้ง (Record of Appointment) ให้ศาลเก็บคำสั่งการแต่งตั้งไว้ในบันทึกของศาล แล้วส่งสำเนาฉบับหนึ่งให้พนักงานคุมประพฤติที่ได้รับการแต่งตั้ง อีกฉบับหนึ่งให้ส่งไปยังผู้อำนวยการสำนักบริหารงานศาลแห่งสหรัฐ (Administrative Office of the United States Courts)

(3) กรณีหัวหน้าพนักงานคุมประพฤติ (Chief Probation Officer) หากศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติมากกว่า 1 ตำแหน่ง ศาลอาจมอบหมายให้พนักงานคุมประพฤติคนหนึ่งคนใดเป็นหัวหน้าพนักงานคุมประพฤติ ทำหน้าที่ผู้อำนวยการงานคุมประพฤติในศาลที่มีเขตอำนาจนั้น

ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลพนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลางในภาพรวมก็คือ ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานศาลแห่งสหรัฐ (Administrative Office of the United Courts) ตามมาตรา 3672 ซึ่งการทำงานของผู้อำนวยการจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการตุลาการ (Judicial Conference of the United States) อันมีประธานศาลฎีกาแห่งสหรัฐเป็นประธาน⁵⁴

พนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลางจะดูแลคดีที่มาจากศาลรัฐบาลกลาง (Federal Court) โดยมีหน้าที่ตามบทบัญญัติ มาตรา 3603 อนุมาตรา (1) ถึง (8) ของประมวลกฎหมายฉบับเดียวกัน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

⁵⁴ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 78.

(1) ให้คำแนะนำผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ที่ศาลสั่งให้ดูแล ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดในคำพิพากษา โดยผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องได้รับทราบเงื่อนไขที่เป็นลายลักษณ์อักษรและมีความชัดเจน

(2) ได้รับแจ้งจากศาลที่มีคำพิพากษา เกี่ยวกับเงื่อนไขของผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวภายใต้การสอดส่อง (Supervised release) และจัดการทำรายงานความประพฤติและการปฏิบัติตามเงื่อนไขไปยังศาลดังกล่าว

(3) วิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับเงื่อนไขในการคุมความประพฤติที่ศาลกำหนด เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขความประพฤติของผู้ถูกคุมความประพฤติและผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวที่อยู่ในความรับผิดชอบของคน

(4) รับผิดชอบในการช่วยเหลือดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ทั้งหลายที่ตนทราบว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจศาลนั้น

(5) บันทึกผลการทำงาน แล้วทำรายงานเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักบริหารงานศาลแห่งสหรัฐ หากเป็นความประสงค์ของผู้อำนวยการ

(6) ช่วยคุมความประพฤติและค้นหาข้อมูลของบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกเรือนจำช่วงกลางวัน (Work release) หรือได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกเรือนจำระยะหนึ่ง (Furlough) หรือได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำก่อนกำหนด (Pre-release custody) ตามมาตรา 3624 (C) โดยมีคำร้องของอัยการใหญ่ (Attorney General) หรือผู้ได้รับมอบหมาย

(7) รายงานความประพฤติและการปฏิบัติตามเงื่อนไข รวมทั้งการชำระค่าปรับ การชดเชยค่าเสียหายของผู้ถูกคุมความประพฤติ ให้ศาลทราบอย่างสม่ำเสมอ และการทำรายงานเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาล หรือการไม่ชำระค่าปรับ ภายใน 30 วันนับแต่วันได้มีการแจ้งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทราบถึงการไม่ปฏิบัติตามดังกล่าว เพื่อศาลจะได้ดำเนินการพิจารณาว่าสมควรเพิกถอนการคุมความประพฤตินั้นหรือไม่

(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ศาลมอบหมาย

จากบทบัญญัติหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมาย Federal Criminal Code and Rules จะเห็นว่า ขอบเขตการทำงานของพนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลมีค่อนข้างกว้างขวาง เพราะต้องสอดส่องดูแลทั้งผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probationer) ผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (Supervised release) ผู้ได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานชั่วคราวนอกเรือนจำ (Work release and furlough) ผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำก่อนกำหนด (Pre-release custody)

นอกจากนี้ พนักงานคุมประพฤติของรัฐบาลกลาง ยังมีหน้าที่สอดส่องผู้ได้รับการพักการลงโทษด้วยภายใต้กฎหมายของมลรัฐหากมลรัฐให้ความยินยอมตามมาตรา 3522 (a)⁵⁵

อำนาจในการรวบรวมข้อมูลและเอกสารระหว่างการสืบเสาะก่อนศาลพิพากษาและระหว่างการคุมความประพฤติ

พนักงานคุมประพฤตินี้มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวกับตัวจำเลย โดยต้องทำการตรวจสอบประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นด้วยความเป็นกลาง การรวบรวมข้อมูลจะกระทำได้ทั้งโดยการสัมภาษณ์ตัวจำเลยเองและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการรวบรวมเอกสารสำคัญ ก่อนที่จะทำเป็นรายงานการสืบเสาะเสนอต่อศาลต่อไป รายงานการสืบเสาะนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ศาลในการพิพากษาคดีแล้วยังมีประโยชน์อื่นตามมาด้วย คือ

- 1) ช่วยในการสอดส่องดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติ ผู้ได้รับการพักการลงโทษ และผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวภายใต้การสอดส่อง
- 2) ช่วยให้เรือนจำของรัฐบาลกลางนำข้อมูลไปใช้ในการมอบหมายงานที่เหมาะสมให้นักโทษหรือใช้ในการจำแนกนักโทษ หรือใช้ในการวางแผนปล่อยนักโทษก่อนกำหนด
- 3) ช่วยให้คณะกรรมการพักการลงโทษแห่งสหรัฐ (U.S. Parole Commission) มีข้อมูลประกอบการพิจารณาพักโทษผู้กระทำผิด
- 4) เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับงานวิจัยของคณะกรรมการศึกษาการพิพากษาคดี (U.S. Sentencing Commission)

รายละเอียดในการรายงานการสืบเสาะจะประกอบด้วยประวัติ (History) ลักษณะ (Characteristics) ประวัติการกระทำผิด (Prior criminal record) ฐานะทางการเงิน (Financial condition) หรือสภาพการอื่นๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซึ่งอาจช่วยเหลือแก้ไขบุคคลนั้น ได้เมื่อมีการพิพากษา ตามระเบียบข้อที่ 32 (2) (A) ใน Rules of Criminal Procedure⁵⁶

พนักงานคุมประพฤตินี้จะอธิบายลักษณะงานสืบเสาะให้จำเลยทราบ เพื่อให้จำเลยร่วมมือในการให้ข้อมูลและหลักฐานที่ถูกต้องแก่พนักงานคุมประพฤตินามากที่สุด เช่น เอกสารทะเบียนเกิด การศึกษา การอบรมวิชาชีพ การเป็นทหาร เป็นต้น ซึ่งหากจำเลยนำมาให้เองแล้ว พนักงานคุมประพฤตินี้ก็ไม่จำเป็นต้องค้นหา แต่ถ้าหากจำเลยไม่มีหรือหาไม่ได้และเป็นเอกสารที่จำเป็น พนักงานคุมประพฤตินี้จะให้จำเลยลงลายมือชื่อยินยอมเปิดเผยข้อมูลในแบบกรอกข้อความ (แบบฟอร์ม)

⁵⁵ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 80. อ้างถึงใน Federal Criminal Code and Rules, 1989.

⁵⁶ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 80. อ้างถึงใน Federal Criminal Code and Rules, 1989.

เพื่อส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อมิให้เป็นการขัดต่อกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Act)⁵⁷

ข้อมูลที่พนักงานคุมประพฤติต้องการแต่ต้องขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจะเป็น ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา การทำงาน สุขภาพ (ร่างกาย จิตใจและอารมณ์) การเป็นทหาร ฐานะทางการเงิน โดยจำเลยจะลงลายมือชื่อในแบบกรอกข้อความสำเร็จรูปที่ยอมให้เปิดเผยข้อมูล⁵⁸

มีข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ ระหว่างคุมความประพฤติหากพนักงานคุมประพฤติ ต้องการข้อมูลเหล่านี้เพิ่มเติมก็ต้องให้ผู้ถูกคุมความประพฤติลงลายมือชื่อยินยอมเช่นเดียวกัน

การตรวจสอบประวัติการกระทำผิด

พนักงานคุมประพฤติสามารถรวบรวมและตรวจสอบประวัติการกระทำผิดได้จากหลาย หน่วยงาน ได้แก่

1) สำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐหรือ FBI (Federal Bureau of Investigation) ซึ่งจะเป็นหน่วยงานเก็บประวัติแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ พนักงานคุมประพฤติสามารถค้นประวัติได้โดย ผ่านระบบคอมพิวเตอร์

2) หน่วยงานตำรวจระดับมลรัฐ ตำรวจเขตและตำรวจท้องถิ่น โดยมีหนังสือขอความร่วมมือ

3) หน่วยงานตำรวจสากล (Interpol) กรณีที่พนักงานคุมประพฤติสงสัยว่าจำเลยอาจเคย กระทำผิดในต่างประเทศมาแล้ว⁵⁹

จะเห็นได้ว่า พนักงานคุมประพฤติไม่จำเป็นต้องพิมพ์ลายนิ้วมือหรือตรวจคำหนิของจำเลย ด้วยตนเองหรือไม่จำเป็นต้องถ่ายรูปจำเลยไว้ เนื่องจากมีแหล่งข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้

การเก็บปัสสาวะเพื่อตรวจสอบ

หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติเก็บตัวอย่างปัสสาวะเพื่อนำไป ตรวจสอบโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสืบเสาะ จำเลยต้องปฏิบัติตามจะปฏิเสธมิได้ อย่างไรก็ตาม แม้ไม่มีคำสั่งศาลให้เก็บแต่จำเลยยินยอมด้วยความสมัครใจ พนักงานคุมประพฤติสามารถ ดำเนินการได้เอง

ในกรณีที่จำเลยไม่ยินยอมให้เก็บตัวอย่างปัสสาวะ พนักงานคุมประพฤติจะบันทึกไว้ใน รายงานการสืบเสาะ หรืออาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลมีคำสั่งให้เก็บได้⁶⁰

⁵⁷ สก็ดส์ชีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 81. อ้างถึงใน Administrative Office of the United States Courts, 1991.

⁵⁸ สก็ดส์ชีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 81. อ้างถึงใน Administrative Office of the United States Courts, 1991.

⁵⁹ สก็ดส์ชีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 82. อ้างถึงใน Administrative Office of the United States Courts, 1991.

⁶⁰ สก็ดส์ชีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 82. อ้างถึงใน Administrative Office of the United States Courts, 1991.

อำนาจในการเข้าไปในบ้านหรือสถานที่ทำงานของผู้ถูกคุมความประพฤติและการยึด
สิ่งของผิดกฎหมาย

ในระหว่างกระบวนการสืบเสาะพนักงานคุมประพฤติจะต้องดำเนินการนัดวันที่จะไป
สืบเสาะ ณ ที่พักอาศัยของจำเลยโดยจำเลยจะต้องเห็นชอบด้วย⁶¹

แต่ในกระบวนการคุมประพฤติหลังจากศาลมีคำสั่งแล้ว ผู้ถูกคุมความประพฤติจะลง
ลายมือชื่อยอมรับเงื่อนไขในการคุมประพฤติซึ่งจะมีเงื่อนไขข้อหนึ่งระบุว่า “ผู้ถูกคุมความประพฤติ
จะต้องอนุญาตให้พนักงานคุมประพฤติไปพบที่บ้านหรือที่ใดก็ตาม ไม่ว่าเวลาใด อีกทั้งจะต้องยอม
ให้พนักงานคุมประพฤตินำสิ่งของผิดกฎหมาย หากพนักงานคุมประพฤติพบเห็น⁶²

อำนาจในการจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติ

เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติเป็นเจ้าพนักงานผู้รักษาความสงบเรียบร้อย (Peace Officer)
กฎหมายของรัฐบาลกลางจึงได้ให้อำนาจดังปรากฏใน มาตรา 3606 เรื่องการจับกุมและนำตัวผู้ถูก
คุมความประพฤติกลับมา (Arrest and Return of Probationer)⁶³ ความว่า “หากมีเหตุอันควรเชื่อ
(Probable cause) ว่าผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราวภายใต้การสอดส่อง ผ่าฝืน
เงื่อนไขการคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขการปล่อยตัวแล้วแต่กรณี บุคคลนั้นอาจถูกจับกุม และ
จะต้องถูกนำตัวไปปรากฏต่อศาลที่มีอำนาจเหนือบุคคลนั้นโดยไม่ชักช้า

พนักงานคุมประพฤติอาจจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติและผู้ได้รับการปล่อยชั่วคราว
ภายใต้การสอดส่องโดยไม่ต้องมีหมายจับ หากพบตัวบุคคลเหล่านั้นไม่ว่าที่ใดก็ตาม...”

ถ้าหากผู้ถูกคุมความประพฤติที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขถูกจับกุมในเขตอำนาจศาลอื่น ระเบียบข้อที่ 40
Rules of Criminal Procedure⁶⁴ บัญญัติให้นำตัวบุคคลนั้นไปยังศาลแขวงของรัฐบาลกลาง (Federal
Magistrate) ที่ใกล้ที่สุดโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลมีคำสั่ง

1) ดำเนินการตามระเบียบข้อที่ 32.1 หากศาลเดิมที่สั่งคุมความประพฤติได้โอนคดีมาให้
ตามมาตรา 3605 (18 U.S.C.) ซึ่ง Rule 32.1 Rules of Criminal Procedure บัญญัติถึงกระบวนการ
เพิกถอนการคุมความประพฤติซึ่งจะประกอบด้วย การไต่สวนเบื้องต้น (Preliminary Hearing) และ
การพิจารณาเพื่อเพิกถอนการคุมความประพฤติ (Revocation Hearing) โดยผู้ถูกคุมความประพฤติ
จะได้รับแจ้งจุดมุ่งหมายของการไต่สวนหรือการพิจารณาเพื่อเพิกถอนการคุมความประพฤติ
ถ้ากล่าวหาว่ามีการฝ่าฝืนเงื่อนไข และได้รับแจ้งว่าตนมีสิทธิในการนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบ

⁶¹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 83. อ้างถึงใน Administrative Office of the United States Courts, 1991.

⁶² ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 83. อ้างถึงใน Administrative Office of the United States Courts, 1991.

⁶³ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 83. อ้างถึงใน Federal Criminal Code and Rules, 1989.

⁶⁴ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 83. อ้างถึงใน Federal Criminal Code and Rules, 1989.

การถามพยาน และสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความแก่ต่าง นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการคุมความประพฤติจะกระทำได้อีกเมื่อมีการรับฟังพยานและทนายของผู้ถูกคุมความประพฤติแล้ว

2) ดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นทันทีหากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขนั้นเกิดขึ้นในเขตอำนาจ และให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ควบคุมตัวผู้ถูกคุมความประพฤติไว้เพื่อให้การต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาต่อไป

(2) จำหน่ายกระบวนการพิจารณาออกไปโดยแจ้งให้ศาลเดิมทราบ

3) หรือมิฉะนั้น ก็ออกคำสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ถูกควบคุมตัวไปให้การต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาตามสำเนาคำสั่งคุมความประพฤติ หรือตามหมายศาล โดยเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าบุคคลซึ่งปรากฏตัวต่อหน้าศาลเป็นบุคคลคนเดียวกันกับที่มีชื่อปรากฏในหมาย

กระบวนการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤตินี้มีได้มีความแตกต่างไปจากการเพิกถอนการพักการลงโทษ (Revocation of Parole) ที่ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา⁶⁵

นอกจากนั้น ในกรณีของการควบคุมตัวผู้ถูกคุมความประพฤติ รัฐสภาอเมริกันได้ออกกฎหมายการปรับปรุงแก้ไขการประกันตัวปี ค.ศ. 1984 (Bail Reform Act of 1984) อันเป็นกฎหมายสำหรับรัฐบาลกลาง (Federal Law) โดยมีบทบัญญัติที่กว้างขึ้นในการ “กักขังเพื่อความปลอดภัย (Preventive Detention)” เพื่อให้อำนาจศาลสั่งกักขังจำเลยที่อาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น เช่น ผู้เสียหายหรือพยาน อีกทั้งได้ให้ตัวชี้วัด “ความเป็นอันตราย (Dangerous)” ว่าหมายรวมถึงจำเลยที่ถูกจับในคดีร้ายแรง ผู้ถูกจับอยู่ระหว่างการคุมความประพฤติหรือพักการลงโทษ หรือระหว่างได้รับประกันตัว หรือเป็นผู้ถูกจับที่กระทำผิดซ้ำ แต่กฎหมายได้ระบุวิธีการก่อนที่จะสั่งกักขังเพื่อความปลอดภัยว่า ศาลจะต้องไต่สวนก่อนว่าบุคคลนั้นจะไปก่ออันตรายต่อบุคคลและชุมชนหรือไม่⁶⁶

พนักงานคุมประพฤติในมลรัฐ

งานคุมประพฤติที่มาสู่สำนักงานคุมประพฤติในมลรัฐ จะเป็นคดีของศาลซึ่งมีเขตอำนาจในมลรัฐนั้น โดยศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายจากสถานิติบัญญัติแห่งมลรัฐหรือรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐนั้น โดยอาจมาจากศาลเขต (County Court) ศาลแขวง (Municipal Court) เป็นต้น

การบริหารงานคุมประพฤติในมลรัฐของสหรัฐอเมริกาจะแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1) แบบที่อยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายบริหาร (Executive Branch) กับ

2) แบบที่อยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายตุลาการ (Judicial Branch)

⁶⁵ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 85.

⁶⁶ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 85.

ทั้งสองแบบนี้ต่างมีข้อดีและข้อเสียไปคนละด้าน และเป็นข้อถกเถียงที่ยังไม่มีข้อยุติในปัจจุบัน ฝ่ายที่เห็นว่าควรอยู่กับฝ่ายตุลาการ ให้เหตุผลว่า เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติทำงานใกล้ชิดกับศาล ศาลจึงค่อนข้างไว้วางใจยิ่งกว่าการไปเป็น “บุคคลภายนอก” ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรอยู่กับฝ่ายบริหารเนื่องจากเป็นหน่วยงานด้านบริการด้านสังคม⁶⁷

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤตินิรรัฐต่างๆ มีความคล้ายคลึงกัน ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างมาเป็นบางมลรัฐ ดังนี้

มลรัฐอิลลินอยซ์ ตามกฎหมายฉบับที่ 110 ว่าด้วยการคุมประพฤติและพนักงานคุมประพฤติ (Proation and Probation Officers Act)⁶⁸ มาตรา 9b (3) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “พนักงานคุมประพฤติ” หมายถึง “บุคคลที่ได้รับการว่าจ้างให้ทำงานเต็มเวลาในหน่วยงานคุมประพฤติหรือศาล โดยต้องทำงานให้ศาลตามกฎหมายนี้และกฎหมายศาลเยาวชน ค.ศ. 1987 พนักงานคุมประพฤติ ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ศาลฎีกากำหนดและได้รับการว่าจ้างโดยศาลชั้นต้น โดยให้ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมจากคณะกรรมการเขต”

ส่วนในมาตรา 12 (ILCS, 1995: 572-573) ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติไว้ 9 ข้อว่า

- (1) ดำเนินการสืบเสาะคดีผู้ที่สามารถจะถูกคุมความประพฤติได้ตามมาตรา 5-3-1* แห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขผู้กระทำผิด (Unified Code of Corrections) โดยพนักงานคุมประพฤติจะต้องได้รับ โอกาสอย่างเต็มที่ในการสืบถ้อยคำบุคคลนั้นแม้จะถูกคุมขังก็ตาม
- (2) แจ้งให้ศาลทราบถึงประวัติการกระทำผิดและประวัติการคุมความประพฤติเดิมของจำเลย
- (3) ทำรายงานและหนังสือแจ้งทั้งหลายอย่างเป็นทางการแล้วให้เจ้าหน้าที่ธุรการเก็บสำนวนเรียงตามลำดับคดี
- (4) ดำเนินการเก็บบันทึกคดีที่สืบเสาะให้ถูกต้องและสมบูรณ์ ซึ่งรวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวจำเลยการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ประวัติที่ผ่านมาหลังสุดของบุคคลนั้น หากผู้นั้นได้รับการคุมความประพฤติ ให้พนักงานคุมประพฤติรายงานผลการคุมความประพฤติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบโดยผู้พิพากษาคนใดก็ได้หรือโดยพนักงานคุมประพฤติตามที่ศาลสั่ง แต่มิใช่เป็นบันทึกสาธารณะและห้ามเปิดเผยเนื้อหาของรายงาน เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่ง

⁶⁷ สกิดซ์ซ์ เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 86.

⁶⁸ สกิดซ์ซ์ เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 86. อ้างถึงใน Illinois Criminal Law and Procedure [ILCS], 1995.

(5) รับผิดชอบดูแลบุคคลที่ถูกคุมความประพฤติภายใต้กฎเกณฑ์และระยะเวลาที่ศาลกำหนด และจะต้องให้อธิบายให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทราบอย่างละเอียดถึงช่วงเวลาของการคุมความประพฤติและข้อบังคับที่ผู้นั้นจะต้องมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติเป็นระยะๆ เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติทราบถึงการปฏิบัติตัวของผู้ถูกคุมความประพฤติตลอดระยะเวลาของการคุมความประพฤติ

(6) พัฒนาและดำเนินงานบริการสังคมหรืองานบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้ลงมือปฏิบัติ แต่พนักงานคุมประพฤติไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่เหลวไหลของบุคคลนั้น หากพฤติกรรมเช่นนั้น มิได้เกิดจากความตั้งใจหรือการละเลยของพนักงานคุมประพฤติ

(7) หากผู้ถูกคุมความประพฤที่ย้ายจากเขตเดิมที่เคยกระทำผิดไว้ พนักงานคุมประพฤติผู้รับผิดชอบคดีในเขตเดิมมีหน้าที่ต้องแจ้งให้พนักงานคุมประพฤติในเขตใหม่ทราบ พนักงานคุมประพฤติในเขตใหม่จะต้องเข้ารับผิดชอบและมีอำนาจหน้าที่ดูแลผู้ถูกคุมความประพฤตินั้น เสมือนหนึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นในเขตของตน ทั้งจะต้องทำรายงานทุก 6 เดือน หรือบ่อยครั้งขึ้นหากมีการร้องขอ ส่งไปยังพนักงานคุมประพฤติผู้รับชอบคดีในเขตเดิม

(8) อนุญาตให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเดินทางภายใต้การสอดส่องดูแลของศาลเว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในกฎหมายนี้ หรือตามระเบียบของศาล หรือหน้าที่อื่นๆ ที่แสดงนัยให้ต้องปฏิบัติ

นอกจากมลรัฐอิลลินอยส์แล้ว ในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ก็มีกฎหมายการคุมประพฤติและการพักการลงโทษ (Probation and Parole) เช่นกัน โดยหมวดที่ 168 มาตรา 2A: 168-11⁶⁹ บัญญัติให้อำนาจที่ชัดเจนแก่พนักงานคุมประพฤติ กล่าวคือ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจ (Constable) และให้มีหน้าที่โดยสรุปดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการสืบเสาะและทำรายงานตามที่ศาลสั่ง

(2) ดำเนินการรับชำระค่าอุปการะและเงินส่วนแบ่งสินสมรส กรณีศาลขอให้ช่วยดำเนินการ

(3) ดำเนินการคุมความประพฤติบุคคลตามที่ศาลสั่ง

(4) รวบรวมเงินที่ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องชำระและส่งเงินดังกล่าวตามคำสั่งศาล

(5) แจกแจงและอธิบายถึงรายละเอียดของเงื่อนไขในการคุมความประพฤติ

(6) เก็บบันทึกการปฏิบัติงานที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว

⁶⁹ สกัลล์ซีย์ เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 88. อ้างถึงใน New Jersey Code of CNMINAL Justice [N.J.S.A.] 1990.

(7) จัดทำบัญชี รับชำระเงินและการส่งเงินพร้อมใบสำคัญรับจ่ายเงิน

(8) ทำรายงานอื่นๆ ตามที่ศาลสั่ง

ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประมวลกฎหมายอาญาแห่งแคลิฟอร์เนียได้บัญญัติให้พนักงานคุมประพฤติเป็นเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย (Peace Officer) ตามมาตรา 830.5 มีอำนาจหน้าที่คล้ายตำรวจแต่ถูกจำกัดให้มีอำนาจเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้เป็นไปตามเงื่อนไขเพื่อการคุมความประพฤติเท่านั้นตามมาตรา 830.5 (A)⁷⁰

อำนาจในการรวบรวมข้อมูลและเอกสารในการสืบเสาะก่อนศาลพิพากษาและระหว่างการคุมความประพฤติ

พนักงานคุมประพฤติในมลรัฐต่างๆ มีภาระหน้าที่ที่คล้ายคลึงกันดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว เรื่องลักษณะงานหลักของการคุมประพฤติ นั่นคือ ดำเนินการสืบเสาะประวัติและภูมิหลังของผู้กระทำผิด ดำเนินการคุมความประพฤติผู้กระทำผิด และไม่มีความแตกต่างมากนักกับการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติของรัฐบาล ผู้เขียนจึงขอแยกพิจารณาอำนาจในการค้นหาข้อมูลระหว่างสืบเสาะหรือคุมความประพฤติ ดังนี้

ในมลรัฐอิลลินอยส์ วิธีปฏิบัติเบื้องต้นของพนักงานคุมประพฤติเมื่อศาลสั่งสืบเสาะก็คือให้สอบถ้อยคำจำเลยเบื้องต้นตามแบบสอบข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการสืบเสาะ (Preliminary Information for Investigation) แล้วนัดให้ไปพบพนักงานคุมประพฤติเพื่อสอบถ้อยคำอย่างละเอียดที่สำนักงานคุมประพฤติต่อไป

ในการสอบถ้อยคำเบื้องต้น พนักงานคุมประพฤติจะให้จำเลยลงลายมือชื่อต่อจากข้อความที่ว่า ข้าพเจ้ายินยอมให้สำนักงานคุมประพฤติสามารถขอข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการสืบเสาะในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลนั่นเอง

หลังจากนั้นพนักงานคุมประพฤติจะต้องรวบรวมข้อมูลภูมิหลังของผู้กระทำผิด เกี่ยวกับครอบครัวสถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพและพฤติกรรมส่วนตัว ตามมาตรา 5-3-2(1)⁷¹ ซึ่งในทางปฏิบัติการที่จะได้ข้อมูลเหล่านี้ พนักงานคุมประพฤติจะขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งจากจำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติในการสืบเสาะหรือคุมความประพฤติแล้วแต่กรณี โดยจำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติจะลงลายมือชื่อยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในจดหมายหลายฉบับที่จะส่งไปขอตรวจสอบประวัติทั่วไปจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ประวัติการศึกษา การเป็น

⁷⁰ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 88. อ้างถึงใน Penal Code of California, 1988.

⁷¹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 89. อ้างถึงใน Illinois Criminal Law and Procedure [ILCS], 1995.

ทหาร การทำงาน ฐานะทางการเงินรวมทั้งประวัติด้านสุขภาพ เป็นต้น⁷² และมลรัฐอื่นก็ต้องกระทำในลักษณะเดียวกันนี้เพื่อมิให้เป็นการละเมิดกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนในขั้นตอนของการคุมความประพฤติ ปกติจะได้ข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวกับตัวผู้ถูกคุมความประพฤติมาแล้วในขั้นตอนการสืบเสาะ แต่หากต้องใช้ข้อมูลส่วนตัวเพิ่มเติมก็ต้องขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นกัน⁷³

การตรวจสอบประวัติการกระทำผิด

การตรวจสอบประวัติการกระทำผิดในมลรัฐต่างๆ ไม่จำเป็นต้องขอความยินยอม และการตรวจสอบประวัติในมลรัฐจะใช้วิธีการขอความร่วมมือจากสำนักงานสืบสวนกลาง (FBI) เช่นกัน นอกจากนี้ หากมีความจำเป็นยังสามารถขอความร่วมมือไปยังตำรวจของมลรัฐหรือตำรวจท้องถิ่นที่สำนักงานคุมประพฤตินั้นตั้งอยู่ได้ด้วย เช่น สำนักงานคุมประพฤติผู้ใหญ่เขตคอก์ (Cock County Adult Probation Department) ในมลรัฐอิลลินอยส์ จะขอความร่วมมือตรวจสอบประวัติอาชญากรจากสำนักงานตำรวจนครชิคาโก (Chicago Police Department [CPD]) และขอตรวจสอบประวัติจากตำรวจมลรัฐโดยเชื่อมโยงข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ จึงไม่มีความจำเป็นต้องพิมพ์ลายนิ้วมือหรือเก็บรูปถ่ายของจำเลยหรือผู้ถูกคุมความประพฤติไว้⁷⁴

การเก็บปัสสาวะและตัวอย่างอื่นเพื่อตรวจสอบ

ในคดีสืบเสาะของมลรัฐอิลลินอยส์ พนักงานคุมประพฤติจะหาข้อมูลการเสพยาเสพติดจากการสัมภาษณ์ หากจำเลยอ้างว่า เคยรับการรักษามาแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะให้จำเลยกรอกแบบยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลเพื่อส่งไปตรวจสอบยังสถานบำบัดรักษา หรือใช้วิธีการขอให้ศาลมีคำสั่งส่งจำเลยไปตรวจที่สถานบำบัดยาเสพติด โดยพนักงานคุมประพฤติจะไม่เก็บปัสสาวะตรวจเองในคดีสืบเสาะ แต่ในระหว่างการคุมความประพฤติ พนักงานคุมประพฤติจะเก็บปัสสาวะเพื่อตรวจเองได้ ตามกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขผู้กระทำผิด (Unified Code of Corrections) มลรัฐอิลลินอยส์ มาตรา 5-6-3 (16) บัญญัติถึงเงื่อนไขบังคับเพื่อการสอดส่องดูแลสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติว่า จะต้อง “ห้ามเสพยาเสพติดที่ผิดกฎหมายตามกฎหมายควบคุมกัญชา (Cannabis Control Act) และกฎหมายสารควบคุมของมลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois Controlled Substances Act) เว้นแต่แพทย์จะอนุญาตให้ใช้ และผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องส่งตัวอย่างเลือดหรือปัสสาวะเพื่อตรวจหาสารเสพติดที่ผิดกฎหมายด้วย”

⁷² ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 89. อ้างถึงใน Cock County Adult Probation Department [CCAPD], 1990.

⁷³ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 90.

⁷⁴ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 90.

ในมาตรา 5-4-3 (a) (1) (3) ของกฎหมายฉบับเดียวกันนี้ยังได้บังคับผู้ถูกคุมความประพฤติที่กระทำผิดหรือพยายามกระทำผิดทางเพศต้องส่งตัวอย่างเลือด (Specimen of Blood) ไปยังสำนักงานตำรวจมลรัฐอิลลินอยส์ด้วย

สำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติกิตติยาเสพติกในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ศาลสามารถวางเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติโดยสั่งให้บุคคลนั้นเข้ารับการรักษา พร้อมทั้งสามารถสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องถูกตรวจปัสสาวะเป็นระยะๆ ตลอดช่วงเวลาที่ถูกคุมความประพฤติ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 2C: 35-14⁷⁵

การเข้าไปในบ้านหรือสถานที่ทำงานของผู้ถูกคุมความประพฤติ การตรวจค้นและยึดสิ่งของผิดกฎหมาย

อำนาจของพนักงานคุมประพฤติในมลรัฐอิลลินอยส์ที่จะเข้าไปในบ้านหรือที่ทำงานของผู้ถูกคุมความประพฤติจะกำหนดอยู่ในเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ มาตรา 5-6-3 (5)⁷⁶ ซึ่งบัญญัติให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้อง “อนุญาตให้พนักงานคุมประพฤติไปเยี่ยมที่บ้านพักอาศัยหรือสถานที่ใดๆ อันเป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่” เช่นเดียวกับในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติมาตรา 2C: 45-1(10) นอกจากจะระบุให้ “อนุญาตพนักงานคุมประพฤติไปเยี่ยมบ้าน” แล้วยังบัญญัติว่าผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้อง “ตอบคำถามที่ขอด้วยเหตุผลทุกคำถาม” ของพนักงานคุมประพฤติ

ในเรื่องการตรวจค้น โดยหลักสากลจะต้องมีหมายค้นและต้องกระทำโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก (New York Criminal Law) มาตรา 410.50 (3) ได้บัญญัติว่า “ในระหว่างการคุมความประพฤติ หากมีเหตุผลอันควรเชื่อ (Reasonable cause to believe) ว่า จำเลยได้กระทำการฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาล ศาลอาจออกหมายค้นให้พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจดำเนินการตรวจค้นร่างกายหรือบ้านพักอาศัยที่เป็นกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในความครอบครองของบุคคลนั้น”

แต่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย กรณีของการตรวจค้นร่างกาย บ้านพัก หรือยานพาหนะของผู้ถูกคุมความประพฤตินั้น ศาลใช้วิธีวางกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมความประพฤติ “ยินยอมให้พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจค้นตัว บ้านพัก หรือยานพาหนะและยึดสิ่งของไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน โดยไม่ต้องมีหมายค้น เมื่อเจ้าหน้าที่ขอดำเนินการเช่นนั้น” ทำให้พนักงานคุมประพฤตินั้นมีอำนาจตรวจค้นและยึดสิ่งของจากผู้ถูกคุมความประพฤติได้โดยชอบด้วยกฎหมายแม้ไม่มีหมายค้น โดยไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญเพราะถือเสมือนว่าผู้ถูกคุมความ

⁷⁵ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 91.

⁷⁶ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 91.

ประพาศติสละสิทธิส่วนบุคคลของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การค้น โดยความยินยอมของบุคคลย่อมไม่ขัดต่อ มาตรา 4 แห่งบทบัญญัติแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา⁷⁷ ที่ว่า “สิทธิของประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครองในร่างกาย เคหสถาน เอกสารและทรัพย์สินของ จากการค้น ยึด โดยไม่มีเหตุอันควร อันจะกระทำมิได้ และการออกหมายเช่นนั้นจะกระทำมิได้เว้นแต่จะมีเหตุอันควรซึ่งได้รับการยืนยันจากคำสาบานหรือคำปฏิญาณ โดยในหมายนั้นจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะจับ หรือสิ่งของที่จับ⁷⁸

ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้เปิดช่องไว้ตาม มาตรา 1203.3 ให้อำนาจศาล “วางข้อกำหนดเงื่อนไขที่สมเหตุสมผล เพื่อความเหมาะสมในการอำนวยความสะดวก” ทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการวางเงื่อนไขอย่างเคร่งครัด เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของสาธารณชน⁷⁹

อำนาจในการจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติ

ในมลรัฐอิลลินอยส์ พนักงานคุมประพฤติในฐานะเป็นเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย (Peace Officer) มีอำนาจจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติ และมีหน้าที่นำตัวผู้ถูกคุมความประพฤติไปยังศาลที่มีอำนาจเพื่อฟังคำสั่งต่อไปตาม มาตรา 15 (12)⁸⁰

การจับกุมของพนักงานคุมประพฤตินมลรัฐอิลลินอยส์ มาตรา 11 บัญญัติให้จับผู้ถูกคุมความประพฤติได้ หากพิจารณาเห็นว่า (On view) มีการกระทำที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาล โดยสามารถกระทำได้ทุกพื้นที่ในเขตมลรัฐ และการนำตัวไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีหลังการจับกุมจะต้องกระทำในทันที

กระบวนการหลังจากมีการจับกุมเป็นไปตาม มาตรา 109-1⁸¹ ว่าด้วยกรณี ของผู้ถูกจับ (Person arrested) ความว่า “ผู้ถูกจับไม่ว่าจะ โดยมีหมายจับหรือไม่มีหมายจับจะต้องถูกนำตัวไปให้ปรากฏต่อศาลที่ใกล้ที่สุด โดยไม่ชักช้า และให้บันทึกข้อกล่าวหาลงในสารบบของศาลแห่งนั้น จากนั้นศาลจะ “(1) แจ้งและมอบสำเนาข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับ (2) ให้คำแนะนำถึงสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความ หากบุคคลนั้นยากจนศาลจะแต่งตั้งทนายความของรัฐให้ (3) กำหนดวันนัดไต่สวนเบื้องต้น (4) ให้ประกันตัว” หากศาลเห็นว่าบุคคลผู้นั้นจะไม่ก่ออันตรายต่อบุคคลอื่นและชุมชน

⁷⁷ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 92.

⁷⁸ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 92.

⁷⁹ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 92.

⁸⁰ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 93.

⁸¹ สก็อตต์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 93.

ในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ถ้าบุคคลที่ถูกจับกุมอยู่ในระหว่างคุมความประพฤติมีข้อกำหนดว่า ศาลอาจพิจารณาไม่ให้ประกันตัวก็ได้ ตามระเบียบข้อที่ 3: 21-7(b)⁸² พนักงานคุมประพฤติในมลรัฐนี้มีอำนาจจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติเช่นกัน เนื่องจากกฎหมายให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในส่วนที่เกี่ยวกับงานคุมประพฤติ ตามมาตรา 2A: 168-11 ประกอบมาตรา 2C: 45-3 (2) ที่บัญญัติให้ “พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยอาจจับกุมผู้กระทำผิดที่อยู่ภายใต้การคุมความประพฤติโดยไม่ต้องมีหมายจับ ตามคำร้องขอของหัวหน้าสำนักงานคุมประพฤติหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้กระทำผิดได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาลหรือกระทำผิดขึ้นใหม่”

ถ้าหากศาลมีเหตุอันควรเชื่อ (Probable cause) ว่าผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกคุมความประพฤติรายที่ถูกจับนั้น ได้กระทำผิดขึ้นอีก และกำลังถูกควบคุมตัวอยู่ ศาลอาจไม่ให้ประกันตัวและให้การพิจารณาของศาลที่มีอำนาจ ตามมาตรา 2C: 45-3 (3)

ส่วนพนักงานคุมประพฤตินมลรัฐแคลิฟอร์เนียก็มีอำนาจจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติเช่นกัน ตามมาตรา 1203.2⁸³ ที่ว่า “ในระหว่างการคุมความประพฤติไม่ว่าเวลาใด พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยอื่นๆ อาจทำการจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติที่อยู่ในความดูแล โดยไม่ต้องมีหมายจับ และนำตัวส่งศาล หรืออาจเป็นกรณีที่ศาลมีดุลพินิจให้ออกหมายจับ และโดยการจับกุมนั้น ศาลอาจเพิกถอนการคุมความประพฤติหากศาลพิจารณาเห็นพ้องกับรายงานของพนักงานคุมประพฤติ หรือหากศาลเห็นว่า การฝ่าฝืนเงื่อนไขคุมความประพฤติของบุคคลนั้น อาจนำไปสู่การกระทำซ้ำอีก หรือเป็นเพราะผู้ถูกคุมความประพฤติไปกระทำผิดขึ้นอีก ไม่ว่าจะคดีดังกล่าวจะถูกฟ้องหรือไม่

เมื่อมีการจับกุมย่อมต้องมีการพกพาอาชुर เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติเป็น Peace Officer จึงมีอำนาจพกพาอาชुरได้ แต่หน่วยงานนั้นอาจจำกัดการพกพาได้ดังเช่นสำนักงานคุมประพฤติ ผู้ใหญ่เขตคุก มลรัฐอิลลินอยส์จะไม่ให้พนักงานคุมประพฤติที่ดูแลคดีคุมประพฤติปกติ (Basic Probation) พกพาอาชुर แต่จะให้พนักงานคุมประพฤติที่อยู่ในหน่วยคุมความประพฤติแบบเคร่งครัด (Intensive Probation Supervision Unit – IPS Unit) สามารถพกพาอาชुरขณะออกสอดส่องหรือเยี่ยมบ้านผู้ถูกคุมความประพฤติที่กระทำผิดก่อนข้างรุนแรงหรือมีปัญหา⁸⁴

เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤตินมลรัฐอิลลินอยส์ พนักงานคุมประพฤติแคลิฟอร์เนียก็มีอำนาจพกพาอาชुरได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 830.5⁸⁵ ส่วนพนักงานคุมประพฤติ

⁸² สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 93.

⁸³ สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 94. อ้างถึงใน Penal Code of California, 1988.

⁸⁴ สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 94. อ้างถึงใน Cook County Adult Probation Department [CCAPD], 1995.

⁸⁵ สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 94. อ้างถึงใน Penal Code of California, 1988.

มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ แม้กฎหมายจะให้อำนาจจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติได้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายในฐานะที่คล้ายตำรวจตั้งที่กล่าวแล้ว แต่ไม่มีอำนาจพกพาอาวุธ เนื่องจากศาลฎีกาแห่งมลรัฐไม่อนุญาต⁸⁶

2.6 การคุมประพฤติในประเทศญี่ปุ่น

การคุมประพฤติในประเทศญี่ปุ่นเริ่มขึ้นเมื่อมีการออกกฎหมายเยาวชน (Juvenile law) ฉบับแรกเมื่อปี ค.ศ. 1922 โดยจะใช้การคุมความประพฤติและพักการลงโทษในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี ก่อนที่จะนำมาใช้กับผู้ใหญ่ มีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับพัฒนาการของงานคุมประพฤติในประเทศไทย และมีคณะกรรมการวินิจฉัยสำหรับเยาวชน (Juvenile Tribunal) ของฝ่ายบริหารทำหน้าที่เป็นองค์กรคุมความประพฤติและสถานฝึกอบรมเยาวชน

จนกระทั่งมีกฎหมายเยาวชนฉบับใหม่ และกฎหมายแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The Offenders Rehabilitation Law) ประกาศใช้คณะกรรมการวินิจฉัยสำหรับเยาวชนจึงถูกยุบไปแต่ภาระหน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้ได้กระจายออกเป็นหน่วยงานใหม่ 3 หน่วยงานด้วยกัน คือ ศาลครอบครัว (Family Court) คณะกรรมการพักการลงโทษสำหรับเยาวชน (Juvenile Parole Board) และสำนักงานคุมประพฤติเยาวชน สำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้น กฎหมายแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้เริ่มนำการคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษมาใช้⁸⁷

ส่วนการคุมประพฤติผู้ใหญ่เริ่มถูกนำมาใช้ เมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา (The Penal Code) ในช่วงปี ค.ศ. 1953 และ ค.ศ. 1954 โดยให้ใช้วิธีการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่ได้รับการรอกการลงโทษ (Suspended execution of sentence) และในปี ค.ศ. 1954 จึงมีการตรากฎหมายคุมความประพฤติบุคคลที่ได้รับการรอกการลงโทษ (The Law for Probationary Supervision of Persons under Suspension of Execution of Sentence) โดยมีบทบัญญัติวางหลักเกณฑ์และกระบวนการพิจารณาสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ที่ต้องคำพิพากษาจากศาลอาญา⁸⁸

2.6.1 การบริหารงานคุมประพฤติ

ในประเทศญี่ปุ่นงานคุมประพฤติหรืองานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม และเมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-based

⁸⁶ สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 94.

⁸⁷ สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 98.

⁸⁸ สักคีย์ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 98. อ้างถึงใน Rehabilitation Bureau, 1995.

treatment of offenders) จะมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสิ้น 4 หน่วยงาน ได้แก่ (1) กรมแก้ไขฟื้นฟู กระทรวงยุติธรรม (Rehabilitation Bureau of Ministry of Justice) (2) คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ (National Offenders Rehabilitation Commission) (3) คณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาค (Regional Parole Board) และ (4) สำนักงานคุมประพฤติ (Probation Offices) งานคุมประพฤติในญี่ปุ่นมีลักษณะพิเศษเนื่องจากมีอาสาสมัครและองค์กรอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง อันประกอบด้วย อาสาสมัครคุมประพฤติ (Volunteer probation officers: VPOs) ผู้ดูแลด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Juridical persons for offender rehabilitation services) ซึ่งต้องได้รับการอนุมัติจากกระทรวงยุติธรรม และอาสาสมัครอื่นๆ ซึ่งช่วยเหลือในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

2.6.2 บทบาทของงานคุมประพฤติ

ในการศึกษางานคุมประพฤติในประเทศญี่ปุ่นอาจจะแยกศึกษาได้ ดังนี้⁸⁹

1) กรมแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Bureau)

กรมแก้ไขฟื้นฟู คือ หน่วยงานหนึ่งของกระทรวงยุติธรรม จากทั้งหมด 6 หน่วยงาน ซึ่งรับผิดชอบในการบริหารงานด้านการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

กรมแก้ไขฟื้นฟูรับผิดชอบด้านการวางนโยบายงานคุมประพฤติและผู้ได้รับการพักการลงโทษ การควบคุมดูแลการดำเนินงานของคณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาค การสรรหาพนักงานเจ้าหน้าที่ การโอนย้ายของพนักงานคุมประพฤติ ฯลฯ

2) คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ (The National Offenders Rehabilitation Commission)

คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ คือ คณะกรรมการกลาง ซึ่งทำงานร่วมกับกระทรวงยุติธรรม โดยมีหน้าที่หลัก 2 ประการ ดังนี้

(1) มีข้อเสนอแนะต่อกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับการอภัยโทษ (Pardon) การเปลี่ยนคำพิพากษา (Commutation of a sentence) การลดวันต้องโทษ (Remission of execution of a sentence) และการคุ้มครองสิทธิของบุคคล (Restoration of rights)

(2) ตรวจสอบและตัดสินใจการทำคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาคตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Offenders Rehabilitation Act) และกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์คำวินิจฉัย (Administrative Appeal Law) หากมีกรณีร้องเรียนโดยผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ได้รับการพักการลงโทษ ส่วนมากข้อร้องเรียนมักเกี่ยวข้องกับกรณีที่มีการเพิกถอนการพักการลงโทษ

⁸⁹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ้างแล้ว. หน้า 136-138.

คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยองค์คณะ 5 ท่าน แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา (the Diet) แต่กระนั้นก็ตามคณะกรรมการฯ ดำเนินงานในฐานะขององค์กรอิสระ ซึ่งมีอำนาจในการทำคำวินิจฉัยและเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมโดยคำวินิจฉัยของคณะกรรมการจะตัดสินจากเสียงส่วนใหญ่

3) คณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาค (Regional Parole Board: RPB)

คณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาคมีสำนักงานตั้งอยู่ใน 8 เมืองใหญ่ของญี่ปุ่น ในบริเวณที่ตั้งของศาลสูงและสำนักงานอัยการ โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาปล่อยตัวผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษจากศูนย์ฝึกอบรมเยาวชน (Juvenile training schools) เรือนจำ (Prisons) บ้านอบรมหญิง (Women's guidance homes) และสถานฝึกอาชีพ (Workhouses)

(2) เพิกถอนการพักการลงโทษผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่

(3) พิจารณาการยุติโทษระดับกลาง (Intermediate sentence) ของผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ (Parolees) ซึ่งต้องโทษจำคุกขณะที่ยังเป็นเยาวชน

(4) พิจารณาพักการคุมความประพฤติผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่ อาทิเช่น รางวัลสำหรับผู้มีความประพฤติดี (Good Conduct Award) และ

(5) พิจารณาพักการนับระยะเวลาการรับโทษของผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษที่หลบหนี จนกว่าจะพบตัว

คณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาค ประกอบด้วยองค์คณะ 3 ท่าน โดยต้องดำเนินการพิจารณาและทำคำตัดสินโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Offender Rehabilitation Act) การตัดสินคำชี้ขาดต้องได้รับความเห็นชอบโดยคะแนนเสียงส่วนใหญ่ขององค์คณะ

4) สำนักงานคุมประพฤติ (Probation Offices)

สำนักงานคุมประพฤติคือหน่วยงานหลักในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 50 แห่ง มีสาขา (Branches) 3 แห่ง และมีสำนักงานคุมประพฤติในแต่ละพื้นที่ (Local probation officers) จำนวน 29 แห่งทั่วประเทศ สำนักงานคุมประพฤตินี้มีหน้าที่หลัก ดังต่อไปนี้

(1) ควบคุมและสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติ (Probationers) และผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ (Parolees)

(2) ประสานงานและสอบปากคำเกี่ยวกับสภาพทางสังคมของผู้ต้องขังและครอบครัว ก่อนได้รับการพิจารณาพักการลงโทษและปล่อยตัวออกจากทัณฑสถาน

- 3) ให้การสงเคราะห์หลังปล่อยกับผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวซึ่งได้ร้องขอ
- 4) สืบเสาะข้อเท็จจริงและดำเนินการขออภัยโทษรายบุคคล
- 5) สนับสนุนกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมในชุมชน
- 6) คัดเลือกอาสาสมัครคุมประพฤติ (Screening of VPOs)
- 7) กำกับดูแลผู้ดูแลด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Juridical persons for offender rehabilitation services) และอาสาสมัครคุมประพฤติ (VPOs)

- 8) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในบ้านกึ่งวิถี (halfway houses) และอาสาสมัครคุมประพฤติ (VPOs)

พนักงานคุมประพฤติในประเทศญี่ปุ่นมีอยู่ 2 ประเภท คือ พนักงานคุมประพฤติประจำศาลครอบครัว (Family Court Probation Officer) และพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) ซึ่งมีหน้าที่และหน่วยงานแยกจากกัน โดยที่พนักงานคุมประพฤติประจำศาลครอบครัวเป็นเจ้าหน้าที่ในฝ่ายตุลาการ ส่วนพนักงานคุมประพฤติอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร

พนักงานคุมประพฤติประจำศาลครอบครัวสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พนักงานสืบเสาะประจำศาลครอบครัว (Family Court Investigator)” เสนอต่อศาลครอบครัวในคดีเยาวชนหรือเป็นคดีเกี่ยวกับครอบครัว อีกทั้งยังทำหน้าที่คุมความประพฤติแบบพิเศษของศาลครอบครัวที่เรียกว่า “การคุมประพฤติทดลองหรือระยะสั้น (Tentative or Short Term Probation)”⁹⁰

ในการศึกษานี้จะมุ่งเน้นไปที่พนักงานคุมประพฤติในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่

ขอบเขตความรับผิดชอบของพนักงานคุมประพฤติในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นไปตามภาระหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติดังกล่าวแล้ว และเพิ่มเติมหน้าที่อีก 2 ประการ โดยสำนักงานคุมประพฤตินครโตเกียว⁹¹ ได้แก่

- 1) อธิบายแนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ประชาชน พร้อมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคม ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนด้านการป้องกันอาชญากรรม
- 2) เสนอแนะและสรรหาอาสาสมัครคุมประพฤติ รวมถึงกำกับดูแลงานของสมาคมแก้ไขฟื้นฟูหรืองานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น พนักงานคุมประพฤติในสังกัดกระทรวงยุติธรรมจึงมีงานค่อนข้างมาก จะเห็นได้จากการต้องรับผิดชอบคุมความประพฤติ (Supervision) ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ ทั้งในงานคุมประพฤติ

⁹⁰ วิไล จิวังกูร. (2528). *กฎหมายคุมประพฤติผู้ใหญ่ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 178 -179.

⁹¹ สึกคิซึชิ เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 101. อ้างถึงใน Tokyo Probation Office, 1995.

(Probation) และพนักงานพักการลงโทษ (Parole) แต่สิ่งที่น่าสนใจในระบบคุมประพฤติสำหรับผู้ใหญ่ของประเทศญี่ปุ่น ก็คือ พนักงานคุมประพฤติในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ไม่มีหน้าที่สืบเสาะหรือทำรายงานก่อนการพิพากษาในศาลอาญา⁹² เหตุผลประการหนึ่งน่าจะเนื่องมาจาก ศาลจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนข้างครบถ้วนพอสมควรอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องสืบเสาะ⁹³

อย่างไรก็ตาม แม้ปริมาณงานของพนักงานคุมประพฤติญี่ปุ่นจะมีจำนวนมาก แต่ได้รับการแบ่งเบาโดยอาสาสมัครคุมประพฤติ (Volunteer Probation Officer-VPO) ซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งในการช่วยสอดส่องดูแลในกระบวนการคุมความประพฤติผู้กระทำผิด⁹⁴

2.6.3 ลักษณะงานหลักของการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติในญี่ปุ่นรับผิดชอบงานภารกิจหลัก 5 ด้าน ดังต่อไปนี้⁹⁵

1) การคุมความประพฤติและการพักการลงโทษ (Probation and parole)

หน่วยงานด้านการแก้ไขฟื้นฟูมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลผู้กระทำผิดในชุมชน ได้แก่ 1) การคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน (Juvenile Probation) 2) การพักการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน (Juvenile Parole) 3) การคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ (Adult Probation) และ 4) การพักการลงโทษผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ (Adult Parole)

2) การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ (Aftercare services for discharged offenders)

สำนักงานคุมประพฤติอาจให้การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ หากมีการยื่นคำร้อง เช่น ความช่วยเหลือด้านเครื่องนุ่งห่ม อาหาร การดูแลทางการแพทย์ ค่าพาหนะที่พักอาศัย และการส่งต่อไปยังหน่วยงานสวัสดิการทางสังคมอื่นๆ หากผู้กระทำผิดต้องการรับการช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย พนักงานคุมประพฤติอาจส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปยังบ้านกึ่งวิถี โดยการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนแห่งชาติ

การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดมีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีภายหลังจากได้รับการปล่อยตัว ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เคร่งครัดและผู้กระทำผิดต้องยื่นคำร้องด้วยตนเอง ณ สำนักงานคุมประพฤติ

⁹² ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 101. อ้างถึงใน Rehabilitation Bureau, 1990.

⁹³ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 101.

⁹⁴ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 101. อ้างถึงใน Tokyo Probation Office, 1995.

⁹⁵ กรมคุมประพฤติ. (2556). รายงานการประชุมคุมประพฤติและมาตรการแบบไม่ควบคุมตัวอาชญาชนวกสาม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนา. หน้า 140-141.

3) การอภัยโทษ (Pardon)

พระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ. 1947 (Pardon Act 1947) กำหนดให้มีการอภัยโทษ 2 ประเภท คือ การอภัยโทษโดยคำสั่งคณะรัฐมนตรี (Cabinet Order) และการอภัยโทษรายบุคคล (Individual pardon) การอภัยโทษโดยคำสั่งคณะรัฐมนตรี แบ่งออกเป็น 3 ประเภท และการอภัยโทษรายบุคคล แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งมีผลที่แตกต่างกันไป โดยผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการคุมประพฤติเป็นผู้ที่มีอำนาจในการยื่นขอการอภัยโทษรายบุคคล

4) การช่วยเหลือผู้เสียหาย (Victim support)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Offenders Rehabilitation Act) กำหนดว่าหากผู้เสียหายหรือครอบครัวผู้เสียหายได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการพิจารณาพักการลงโทษผู้กระทำผิดในคดี คณะกรรมการพักการลงโทษในระดับภาค (Regional parole board) ต้องรับฟังความคิดเห็นดังกล่าว และคำนึงถึงผลกระทบที่ผู้เสียหายได้รับจากการทำความผิดนั้น (มาตรา 38) และพนักงานคุมประพฤติต้องสื่อสารกับผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ได้รับการพักการลงโทษให้รับทราบถึงผลกระทบของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย (มาตรา 65) ในสำนักงานคุมประพฤติจะมีพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติทั้งชายและหญิงทำหน้าที่ดูแลผู้เสียหาย (Victim support) เป็นการเฉพาะ โดยไม่ต้องรับคดีควบคุมและสอดส่องหรือพักการลงโทษ

5) กิจกรรมป้องกันอาชญากรรม (Crime prevention activities)

กระทรวงยุติธรรมญี่ปุ่น จะมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันอาชญากรรม ที่รู้จักกันดีในชื่อว่า “การมุ่งสู่สังคมที่สดใสขึ้น” (Movement towards Brighter Society) ซึ่งจัดขึ้นทั่วประเทศเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ความรู้กับประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดปัญหาอาชญากรรมในสังคม โดยองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการรณรงค์ผ่านสื่อและกิจกรรมต่างๆ เช่น การรณรงค์โฆษณา การประชุมป้องกันอาชญากรรมของผู้ที่อาศัยในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียน เป็นต้น

กิจกรรมเชิงป้องกันของประเทศญี่ปุ่นมักเน้นที่การทำงานกับองค์กรในชุมชน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการตื่นตัวของทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีศักยภาพ

อาสาสมัครคุมประพฤตินับบทบาทสำคัญในกิจกรรมเหล่านี้ ด้วยประสบการณ์ที่มีในการให้ความช่วยเหลือด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งต้องอาศัยคนในพื้นที่เป็นสำคัญ กลุ่มเป้าหมายของการจัดกิจกรรมดังกล่าว คือ ประชาชนทั่วไป ผู้ที่อาศัยในชุมชนนั้น นักเรียนทุกระดับชั้น ตลอดจนนิสิตและนักศึกษา เป็นต้น

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะสั่งให้รอกการลงโทษ

ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code) มาตรา 25 กำหนดหลักเกณฑ์ที่ศาลสามารถสั่งให้รอกการลงโทษได้เมื่อ

- (1) ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 เยน
- (2) ผู้กระทำความผิดรายนั้นมิได้ต้องคำพิพากษาถึงจำคุกในระยะเวลา 5 ปี ที่ผ่านมา
- (3) ผู้กระทำความผิดรายนั้น ต้องคำพิพากษาให้จำคุกแต่ไม่เกิน 1 ปี แต่ได้รับการรอกการลงโทษ ทั้งนี้จะไม่รวมไปถึงผู้กระทำความผิดที่ได้รับการรอกการลงโทษและถูกคุมความประพฤติ

เงื่อนไขในการคุมประพฤติผู้ใหญ่ (Conditions of Adult Probation)

เงื่อนไขของศาลที่ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องปฏิบัติตาม ปรากฏอยู่ในมาตรา 5 แห่งกฎหมายคุมความประพฤติบุคคลที่ได้รับการรอกการลงโทษ (The Law for Probationary Supervision of Persons under Suspension of Execution of Sentence) ซึ่งกำหนดว่า

(1) ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องแจ้งสถานที่อยู่ให้พนักงานคุมประพฤติทราบทันทีที่ศาลสั่งให้คุมความประพฤติ

(2) จะต้องประพฤติดี

(3) หากย้ายที่อยู่หรือเดินทางไปที่ยื่น ต้องแจ้งให้พนักงานคุมประพฤติทราบ

เงื่อนไขดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่ศาลจะต้องกำหนดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทุกคน ศาลหรือสำนักงานคุมประพฤติจะกำหนดเงื่อนไขอื่นนอกเหนือจากนี้มิได้ แต่พนักงานคุมประพฤติจะกำหนดข้อชี้แนะให้เหมาะสมเป็นรายคดี โดยพิจารณาภูมิหลังของบุคคล เช่น ห้ามดื่มสุรา ให้ประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะ แม้ตามกฎหมายจะไม่มีสภาพบังคับ แต่ก็เข้าลักษณะเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้ประพฤติดี หากไม่ทำตามอาจถือได้ว่ามีความประพฤติไม่ดี เท่ากับเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขได้⁹⁶

หากผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข อาจถูกเพิกถอนการคุมความประพฤติ แต่ต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่ว่าเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่ก่อให้เกิด “สภาพการณ์ร้ายแรงอันไม่น่าพึงใจต่อบุคคลนั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 26-2 (2) หมายความว่า การฝ่าฝืนเงื่อนไขต้องถึงขนาดเท่านั้น เพราะฉะนั้น การผิดเงื่อนไขเล็กน้อยหรือเป็นการผิดเงื่อนไขเทคนิค (Technical Violation) เช่น ไม่แจ้งเรื่องการเปลี่ยนที่อยู่ให้เจ้าหน้าที่ทราบย่อมเป็นการผิดเงื่อนไขแต่ไม่ถึงกับต้องเพิกถอนการคุมความประพฤติ เว้นเสียแต่จะมีการกระทำผิดใดๆ ระหว่างการเปลี่ยนที่อยู่โดยไม่แจ้งนั้น⁹⁷

⁹⁶ วิไล จิวังกูร. อ้างแล้ว. หน้า 193.

⁹⁷ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 102.

2.6.4 อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานคุมประพฤติ

ในการปฏิบัติงานเฉพาะด้านคุมความประพฤติของพนักงานคุมประพฤติ มาตรา 2 ของกฎหมายคุมความประพฤตินุคคลที่ได้รับการรอกการลงโทษ ได้บัญญัติหลักการไว้ว่า “การสอดส่องดูแลกระทำได้ด้วย การให้คำแนะนำและช่วยเหลือบุคคล อีกทั้งโดยการชี้แนะให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไข” และในกฎหมายแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The Offenders Rehabilitation Law) หมวด 3 มาตรา 18 กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติว่า

- (1) บังคับการคุมประพฤติให้เป็นไปตามกฎหมาย
- (2) ป้องกันอาชญากรรมในชุมชน
- (3) หน้าที่อื่นๆ ตามกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น

อำนาจตามกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤตินุคนั้น แยกพิจารณาได้ดังนี้

อำนาจในการรวบรวมข้อมูลและเอกสารระหว่างการคุมประพฤติ

พนักงานคุมประพฤติจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่พักอาศัย การประกอบอาชีพ ประวัติครอบครัว ส่วนเอกสารสำคัญและจำเป็นอื่นๆ จะได้มาจากศาล⁹⁸ เนื่องจากระบบคุมประพฤตินุคนั้นในประเทศไทยยังไม่มีการสืบเสาะก่อนการพิพากษา เพราะฉะนั้นพนักงานคุมประพฤตินุคนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือเพื่อตรวจประวัติอาชญากร⁹⁹

แต่กระนั้น กฎหมายแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The Offenders Rehabilitation Law) มาตรา 57 ได้ให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการขอเอกสารที่จำเป็นได้จากหน่วยราชการอื่นๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เพื่อให้งานคุมประพฤตินุคนั้นมีความสมบูรณ์

อำนาจในการเก็บปัสสาวะเพื่อตรวจสอบ

ในคดีอาชญากรรม พนักงานคุมประพฤติจะพยายามส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปรับการบำบัดรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ¹⁰⁰ กรณีที่พนักงานคุมประพฤติสงสัยว่าผู้ถูกคุมความประพฤติยังคงเสพยาเสพติด พนักงานคุมประพฤติไม่มีอำนาจในการเก็บปัสสาวะเองได้ ต้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติไปรับการตรวจปัสสาวะ¹⁰¹

⁹⁸ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 103.

⁹⁹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 103.

¹⁰⁰ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 103.

¹⁰¹ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 103.

อำนาจในการออกหมายเรียก

ตามมาตรา 10 ของกฎหมายคุมประพฤติฯ หัวหน้าสำนักงานคุมประพฤติมีอำนาจออกหมายเรียกผู้ถูกคุมความประพฤติมาสอบถามได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาล¹⁰² และโดยปกติพนักงานคุมประพฤติสามารถไปเยี่ยมผู้ถูกคุมความประพฤติที่บ้านก็ได้¹⁰³ ในเขตที่สำนักงานคุมประพฤตินั้นรับผิดชอบ

อำนาจในการจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติ

ในส่วนของอำนาจจับกุม มาตรา 10 ของกฎหมายคุมประพฤติฯ ได้ให้อำนาจแก่หัวหน้าพนักงานคุมประพฤติในการจับกุมผู้ถูกคุมความประพฤติ ตามหมายจับของศาลที่เรียกว่า inchi- jo¹⁰⁴ โดยหมายจับนั้นจะออกเมื่อเกิดกรณี

- (1) ผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ยอมอยู่อาศัยในสถานที่พักเป็นหลักแหล่ง
- (2) มีเหตุอันควรสงสัยอย่างยิ่งว่า ผู้ถูกคุมความประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาลและไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของหัวหน้าพนักงานคุมประพฤติ หรือเป็นที่เข้าใจได้ว่าบุคคลนั้น ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก

การออกหมายจับและการจับกุม ข้างต้นนี้กฎหมายคุมประพฤติฯ มาตรา 10 วรรคสอง ให้นำกฎหมายแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด มาตรา 41 วรรคสาม และวรรคเจ็ด มาใช้โดยอนุโลม ดังนี้

- (1) ผู้พิพากษาศาลเขตมีอำนาจออกหมายจับได้ โดยคำร้องขอของหัวหน้าสำนักงานคุมประพฤติ
- (2) ผู้ช่วยผู้พิพากษามีอำนาจออกหมายจับเช่นว่านั้นเช่นกัน
- (3) พนักงานคุมประพฤติอาจทำการจับกุมเอง แต่ถ้าหากเป็นคดีที่มีความยุ่งยากอาจขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการให้ก็ได้
- (4) ให้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 73 วรรคแรกและวรรคสาม มาตรา 74 และมาตรา 76 วรรคแรก และวรรคสอง มาบังคับใช้โดยอนุโลม¹⁰⁵

- (5) ผู้ถูกจับตามหมายจับจะได้รับการปล่อยตัวภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่ถูกจับกุม

วัตถุประสงค์ของมาตรา 10 ที่กำหนดให้ควบคุมตัวผู้ถูกคุมความประพฤติได้เพียง 24 ชั่วโมง มีเพียงเพื่อเรียกบุคคลมาสอบถามเท่านั้น¹⁰⁶

¹⁰² ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 104.

¹⁰³ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 104.

¹⁰⁴ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 104.

¹⁰⁵ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 105. อ้างถึงใน Criminal Statutes I.

¹⁰⁶ วิไล จิวังกูร. อ้างแล้ว. หน้า 202.

แต่ในกฎหมายคุมประพฤติฯ มาตรา 11 วรรคแรก ให้อำนาจหัวหน้าสำนักงานคุมประพฤติ ออกระเบียบการสอบปากคำผู้ถูกจับตามหมายจับในกรณีที่เป็น โดยระเบียบดังกล่าวสามารถที่จะ ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ในเรือนจำหรือสถานพินิจเยาวชนได้ไม่เกิน 10 วันนับแต่วันที่จับกุม และ ให้ทำการปล่อยตัวทันที เมื่อเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวอีกต่อไปแล้ว ตามมาตรา 11 วรรคสอง ของกฎหมายฉบับเดียวกัน

ในกรณีที่ศาลจะให้มีการพิจารณาคดีเพื่อยกเลิกการรอลงโทษตามมาตรา 349 หรือ อีกนัยหนึ่งก็คือ การพิจารณาเพื่อเพิกถอนการคุมประพฤติ หัวหน้าพนักงานคุมประพฤติสามารถ ขยายระยะเวลาการควบคุมตัวไปได้อีกจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด แต่รวมแล้วต้อง ไม่เกิน 20 วัน

ยิ่งไปกว่านั้น หากมีความจำเป็นที่ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจาจากผู้ถูกคุม ความประพฤติในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 349-2 ศาลมีอำนาจที่จะ ขยายระยะเวลาออกไปได้อีก 10 วัน ตามกฎหมายคุมประพฤติ มาตรา 11 วรรคสี่ เพราะฉะนั้นเมื่อ รวมระยะเวลาทั้งสิ้นแล้ว ผู้ถูกคุมความประพฤติอาจถูกควบคุมตัวในเรือนจำหรือสถานพินิจ เยาวชนหลังจากถูกจับเป็นเวลา 30 วัน

มีข้อสังเกตในเรื่องการพกพาอาวุธ แม้ว่าพนักงานคุมประพฤตินั้นจะมีอำนาจจับกุม ผู้ถูกคุมความประพฤติ แต่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่พนักงานคุมประพฤตินี้จะไม่พกพาอาวุธใดๆ¹⁰⁷

2.7 ระบบคุมประพฤติในประเทศอังกฤษ¹⁰⁸

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนเป็นภารกิจที่ไม่ง่าย การแสวงหาบทลงโทษที่เหมาะสม ระหว่างโทษปรับและโทษจำคุกเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต้องการ ซึ่งในหลายประเทศเห็นว่าการคุมประพฤติ เป็นวิธีการที่เหมาะสม การคุมประพฤติในประเทศอังกฤษเป็นหนึ่งในประเทศที่ระบบงานคุมประพฤติ ที่มีความเก่าแก่และได้รับการยอมรับมากที่สุดในโลก¹⁰⁹

2.7.1 การบริหารงานคุมประพฤติ

การคุมความประพฤติในประเทศอังกฤษมีหน่วยงานรับผิดชอบแยกจากกันเป็นเอกเทศ ส่วนของการบริหารงานคุมประพฤตินั้น ได้แบ่งความรับผิดชอบตามเขตพื้นที่เป็น 55 พื้นที่ โดยมี

¹⁰⁷ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 106.

¹⁰⁸ กรรณิการ์ แสงทอง. (2543). *บทบาทของพนักงานคุมประพฤติในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมความประพฤติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 51-58.

¹⁰⁹ กรมคุมประพฤติ. อ้างแล้ว. หน้า 13.

พนักงานคุมประพฤติทั้งหมด จำนวน 7,000 คน และมีเจ้าหน้าที่อื่นๆ อีก 8,000 คน โดยมีคณะกรรมการ ส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กำกับดูแลในด้านงบประมาณนั้นจะได้รับงบประมาณจากรัฐบาลกลาง 80% และ จากท้องถิ่น 20% รวมงบประมาณที่ได้รับประมาณ 350 ล้านดอลลาร์ต่อปี หรือประมาณ 14,000 ล้านบาทต่อปี สำนักงานคุมประพฤติทั้ง 55 แห่ง มีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน โดยมี กฎหมายแม่บท กฎระเบียบเกี่ยวกับงานคุมประพฤติ (Probation Rules) มาตรฐานแห่งชาติ (National Standards) และเนื่องจากในอังกฤษสำนักงานคุมประพฤติแต่ละแห่งต่างก็ไม่ได้ขึ้นต่อกัน ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันจึงได้มี มาตรฐานแห่งชาติ ขึ้นเป็นแนวทาง ปฏิบัติของแต่ละสำนักงาน

2.7.2 บทบาทของงานคุมประพฤติ

งานคุมประพฤตินั้นมีจุดมุ่งหมายในการให้การสนับสนุนศาลและสาธารณะโดยการ

- 1) ควบคุมและสอดส่องดูแลผู้กระทำผิดในชุมชน
- 2) ปฏิบัติงานร่วมกับผู้กระทำผิด โดยชักจูงให้ผู้กระทำผิดได้ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้การ ปฏิบัติตามกฎหมาย และให้เกิดความเสี่งต่อชุมชนน้อยที่สุด
- 3) ดูแลสวัสดิภาพของเด็กภายใต้ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับครอบครัวและงานคุมประพฤติ

นั้นต้องอยู่บนรากฐานที่ว่า

- (1) ปฏิบัติต่อประชากรทุกคนอย่างยุติธรรม โปร่งใส และด้วยความเอาใจใส่
- (2) ค้นหาทัศนคติและพฤติกรรมซึ่งเป็นผลก่อให้เกิดอาชญากรรมและเป็นสาเหตุ ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่เหยื่ออาชญากรรม
- (3) ปฏิบัติงานเพื่อจะนำสิ่งที่ดีสู่ประชาชนตลอดเวลา
- (4) สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้กระทำผิดและชุมชน ตลอดจนการสร้างจิตสำนึก

ให้เกิดความผูกพันระหว่างกัน

2.7.3 ลักษณะงานหลักของการคุมประพฤติ

1) เสนอแนะและให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิดในชุมชน ตลอดจนการสร้างจิตสำนึก ให้เกิดความผูกพันระหว่างกัน

2) เป็นเครื่องมือสำคัญในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ใช้วิธีการแก้ไขผู้กระทำผิด โดยใช้ชุมชน

3) จัดทำโครงการที่มีประสิทธิผลในการควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิดเพื่อให้เกิด

ความปลอดภัยในชุมชน

4) ช่วยเหลือผู้ต้องโทษก่อนและหลังปล่อยตัวเพื่อชักจูงให้สามารถดำเนินชีวิตภายใต้

การปฏิบัติตามกฎหมาย

5) ช่วยเหลือชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม และลดผลกระทบที่มีต่อเหยื่อ

อาชญากรรม

6) เสนอข้อมูลต่อศาลส่วนที่เป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กในครอบครัวที่มีปัญหา

7) ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอื่นๆ

สถานที่ทำงานของพนักงานคุมประพฤติ

พนักงานคุมประพฤติของประเทศอังกฤษนั้นจะต้องทำงานในสถานที่ ดังนี้

- 1) ที่ศาลอาญา (Criminal Courts)
- 2) ที่โครงการข้อมูลเกี่ยวกับการประกันตัว (Bail Information Schemes)
- 3) ทีมงานท้องถิ่นในชุมชน (Local teams in the community)
- 4) ที่บ้านคุมประพฤติ (Hostels)
- 5) ที่เรือนจำ (Prisons)
- 6) ที่สำนักงานคุมประพฤติ (Probation Centers)
- 7) ที่โครงการทำงานบริการสังคม (Community service schemes)
- 8) ที่โครงการพิเศษ (Special project)
- 9) ที่ศาลครอบครัว (Family Courts)

การฝึกอบรมพนักงานคุมประพฤติ

พนักงานคุมประพฤติของประเทศอังกฤษจะต้องผ่านการเรียนระดับประกาศนียบัตรด้าน Social Work เป็นเวลา 2 ปี จากมหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ประมาณ 60% จากรัฐบาล คือ Home office การฝึกอบรมมีทั้งการฝึกภาคปฏิบัติภาคทฤษฎี ด้านอายุของพนักงานคุมประพฤติที่เข้าทำงานครั้งแรกต่ำสุด คือ 24 ปี อายุเฉลี่ย 27 ปี ระยะเวลาการทำงาน 40 ปี

งานควบคุมและสอดส่อง (The process of Supervision) มีดังนี้ คือ

- 1) การประเมินความเสี่ยงผู้กระทำผิดที่จะก่อให้เกิดอันตรายว่ามีมากน้อยเพียงใด
- 2) การกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการควบคุมและสอดส่อง
- 3) การทำให้โปรแกรมการปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม

โครงการพิเศษ และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ

- 4) การให้คำแนะนำตักเตือนให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด
- 5) การจัดหางานให้แก่ผู้กระทำผิดควรอยู่ในแนวทางที่เหมาะสม คือ
 - (1) คำนึงถึงความต้องการของผู้กระทำผิดด้วย
 - (2) ก่อให้เกิดความรับผิดชอบและเป็นการสร้างวินัยให้ตนเอง
 - (3) ปลอดภัยต่อตัวผู้กระทำผิดและผู้รับเข้าทำงาน

(4) เป็นงานที่หาได้ไม่ยาก สอดคล้องกับความสามารถของผู้กระทำผิด

6) การควบคุมและสอดส่อง มีทั้งความยินยอมของผู้กระทำผิดและเป็นการใช้มาตรการ

บังคับตามกฎหมาย

ประเภทของคำพิพากษา

ประเภทของคำพิพากษาในอังกฤษนั้นศาลพิพากษาได้ 3 ประเภท คือ

1) พิพากษาลงโทษจำคุกหรือรอการลงโทษจำคุก

2) พิพากษาให้ทำงานบริการสังคม คุมประพุดติหรืออาจจะมีคำสั่งผสมผสานกัน คือ

ทั้งให้คุมประพุดติและทำงานบริการสังคม

3) การลงโทษสถานเบา เช่น ปรับ การสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหาย การปล่อยโดยมีเงื่อนไข

หรืออยู่ในศูนย์การควบคุมดูแล

ทั้งนี้ สำนักงานคุมประพุดติลอนดอน เป็นสำนักงานคุมประพุดติที่ใหญ่ที่สุดของประเทศอังกฤษ โดยให้บริการแก่ประชากร จำนวน 2.8 ล้านคน โดยมีขอบเขตของสถานที่ปฏิบัติงาน ดังนี้

1) มีสำนักงานคุมประพุดติย่อย 32 แห่ง

2) ปฏิบัติงานใน Magistrates Courts จำนวน 16 แห่ง

3) ปฏิบัติงานใน Crown Courty จำนวน 6 แห่ง

4) สำนักงานบริการสังคม 6 แห่ง

5) หน่วยงานคุมประพุดติที่เป็นศูนย์กลาง 6 แห่ง

6) บ้านคุมประพุดติ (Probation Hostels) 9 แห่ง

7) เรือนจำ 6 แห่ง

8) สำนักงานสวัสดิการของศาลครอบครัว 5 แห่ง

ส่วนในด้านของรูปแบบของรายงานในอังกฤษประกอบด้วยหัวข้อ ดังนี้

1) บทนำ (Introduction)

2) การวิเคราะห์การกระทำผิด (Offence analysis)

3) ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่สัมพันธ์กับผู้กระทำผิด (Relevant information about the offender)

4) ประเมินความเสี่ยงต่อสาธารณะเกี่ยวกับการกระทำผิดอีก (Assesment of risk to the public of re-offending)

5) บทสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and proposal)

คำสั่งให้ทำงานบริการสังคม

วัตถุประสงค์หลักของการทำงานบริการสังคมในประเทศอังกฤษ ก็เพื่อประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดเองและต่อสังคมชุมชนที่พัวอาศัยเป็นสำคัญ เนื่องจากการทำงานจะช่วยให้เขารู้จักปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ทั้งอาจได้รับการรู้สึกสงสาร เป็นห่วงเป็นใย หรือเกิดมูทิตาจิตต่อความต้องการของผู้อื่น ทั้งอาจช่วยเหลือเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมอีกด้วย การกำหนดเงื่อนไขมี ดังนี้

1) รายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ ซึ่ง ได้แก่ พนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าหน้าที่งานบริการสังคมและหากมีการเปลี่ยนแปลงในข้อมูลเรื่องใด ผู้กระทำผิดจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบ และผู้กระทำผิดจะต้องปฏิบัติตามชั่วโมงทำงานภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่

2) ผู้กระทำผิดจะต้องทำงานให้แล้วเสร็จภายใน 12 เดือนนับแต่วันที่ศาลสั่ง ส่วนกำหนดระยะเวลาการทำงานจะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิด ตลอดจนความต้องการของผู้กระทำผิด ในกรณีที่ต้องขยายกำหนดระยะเวลาการทำงานออกไปต้องมีการยื่นคำร้องขออนุญาตจากศาลก่อน หากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขใดๆ ขึ้นคำสั่งดังกล่าวจะไม่มีผลเป็น โมฆะแต่ยังมีผลบังคับใช้จนกว่าจะครบชั่วโมงการทำงานที่กำหนดไว้หรือจนกว่าจะมีการเพิกถอนคำสั่ง

3) ลักษณะการทำงานจะต้องไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาหรือการประกอบอาชีพ และการศึกษาในเวลาปกติของผู้กระทำผิด ทั้งนี้ความมุ่งหมายของคำสั่งศาลดังกล่าวต้องการให้ผู้กระทำผิดใช้เวลาว่างระหว่างเวลาเย็น หรือวันหยุดสุดสัปดาห์ ในการทำงานบริการสังคม

ส่วนการมอบหมายให้ผู้กระทำผิดทำงานมีทั้งการทำงานที่เป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลซึ่งมีทั้งงานดูแลสวน ตกแต่งทาสี และติดกระดาษฝาผนังบ้านเรือนสำหรับคนชรา หรือคนพิการ งานโยธา ช่วยแรงงานบูรณะวัดวาอาราม ศูนย์ชุมชน โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์ ทำความสะอาด ถูคลองทางระบายน้ำ ซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ในโรงงาน เป็นต้น

ในกรณีที่ผู้กระทำผิดมีการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขศาล เจ้าหน้าที่งานบริการสังคมต้องรายงานข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้กระทำผิดให้ศาลทราบโดยทันที ซึ่งศาลอาจมีหมายเรียกตัวหรือออกหมายจับผู้กระทำผิด เพื่อสอบข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและหากมีการฝ่าฝืนจริง ศาลอาจกำหนดโทษปรับ ยกเลิกหรือเพิกถอนคำสั่ง (Revoke) หรือใช้มาตรการลงโทษอย่างอื่น สำหรับความผิดเดิมที่กระทำไว้ และหากคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมเป็นของศาลสูง (Crown Court) ศาลอาจสั่งให้ประกันทัณฑ์บนไว้ หรือลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดนั้นก็ได้

การอุทธรณ์คำพิพากษาในกรณีที่มีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ผู้กระทำผิดอาจอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวต่อศาลสูง เพื่อให้การพิจารณาคัดตัดสินใหม่อีกครั้งได้โดยไม่มีคณฤกษ์

โครงสร้างการทำงานบริการสังคมของหน่วย (Community Service) หน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานมีโครงสร้างหลักๆ ดังต่อไปนี้

1) ก่อนศาลพิพากษา ต้องมีการคัดเลือกจำเลยที่เหมาะสมที่จะทำงานบริการสังคมเสนอศาล

2) ภายหลังพิพากษา จัดวางตัวผู้กระทำความผิดให้ทำงานในหน่วยงานต่างๆ (รวมทั้งพิจารณาคัดเลือกหน่วยงานที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล และพิจารณาความถี่ในการทำงานที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคลด้วย) จากนั้นจึงติดตามสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานเพื่อดูว่าเกิดปัญหาและความต้องการใดๆ ในระหว่างการทำงาน ดูแลให้รักษาวินัย ปฏิบัติตามเงื่อนไข และประเมิณผล ฯลฯ

3) หน้าที่อื่นๆ ได้แก่ การคัดเลือกหน่วยงานรองรับที่เหมาะสมการประสานงานกับศาล พนักงานคุมประพฤติประจำสำนักงานต่างๆ การจัดระบบข้อมูล เก็บบันทึกการทำรายงานผลการปฏิบัติงานรวมทั้งจัดหาและนำเสนอรูปแบบการทำงานใหม่ๆ เพื่อให้งานมีการพัฒนาขึ้น

ลักษณะของการทำงานบริการสังคม มี 3 ลักษณะ ได้แก่

1) หน่วยงานบริการสังคม ทำการจ้างช่างผู้ชำนาญเฉพาะเรื่อง เป็นผู้ฝึกงาน และควบคุมงาน (Supervisor) และส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปทำงานด้วย เช่น ช่างไม้ ช่างตกแต่ง เป็นต้น

2) หน่วยงานบริการสังคมจัดให้มี Workshop ขึ้นเอง เพื่อฝึกหัดทำงานและรับงานจากองค์กรสาธารณกุศลมาให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำ เช่น การทำม้านั่งสำหรับสนามเด็กเล่นของสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เป็นต้น

3) หน่วยงานบริการสังคม ส่งผู้ถูกคุมความประพฤติไปทำงานที่หน่วยงานหรือองค์กรสาธารณกุศลต่างๆ ส่งไปช่วยดูแลคนชราที่บ้านพักคนชรา เป็นต้น